

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk veterinærhistorisk

AARBOG

1943

Tiende Aargang

DANSK VETERINÆRHISTORISK AARBOG

„Da Historiens Formaal jo er at være belærende,
maa den først og fremmest være sanddru og der-
næst oplysende om det mest mulige og væsentlige.“

J. Jensen,

fhv. Statskonsulent i Hesteavl.

(Forordet til „Hestens Historie i Danmark“, 1925.)

DANSK VETERINÆRHISTORISK AARBOG

TIENDE AARGANG
1943

UDGIVET AF
DANSK VETERINÆRHISTORISK SAMFUND

UNDER REDAKTION AF
V. MØRCH-SØRENSEN J. PHILIP HANSEN
C. GROVE VEILSTRUP

A/S CARL FR. MORTENSENS FORLAG
KØBENHAVN V

EXPRES-TRYKKERIET (J. A. KLOSTER, INDEH. N. SCHÜTT) HORSENS
1943

Artzenismede-Familien Møller.

En personalhistorisk Studie.

AF DYRLÆGE C. GROVE VEJLSTRP, KØBENHAVN.

Lige fra Oldtiden og indtil den nyere individualistiske Indstilling trængte sig frem, har Samfundets Grundvold bestaaet af Familien. Inden for den enkelte Familie har Sønnen fulgt i Faderens Fodspor, fortsat hans Arbejde og som oftest overtaget hans Embede.

Ogsaa blandt Dyrlægegerningens Udøvere har dette været Tilfældet. Der skal i denne Sammenhæng erindres om den jyske Hesteskærer-slægt *Orloff*, om hvilken *Kr. Klastrup* saa udførligt har berettet (Maanedsskr. Dyrlæg., 40: 337).

I det følgende skal omtales en paa sin Tid kendt og anset Slægt af Hof- og Artzenismede, Familien *Møller*, hvis Medlemmer til sidst, da Veterinærskolen var oprettet, blev Dyrlæger.

Hof- og Artzenismedene var ansat af Kongen. Samtidig med at de varetog Beslagets rette Udførelse — de har som Regel ikke selv udført det, men haft Ansvaret for dets Udførelse — var de forpligtede til at kurere syge Heste. Staldordningen af 18. September 1720 vedrørende Frederiksborg Stutteriets Drift og Personalets Forhold giver et tydeligt Billede af Hofsmedens Arbejde, hvorfor der fra denne skal citeres følgende her:

„3. Stk. Skal og Huff Smeden med ald Fliid derhen see, at hand sig med god Artzenie til dem hannem anfortroede Heste, og naar Huff Smeden i Vores kongel. Residentz Stad Kiøbenhavn Ordre bekommer 2de Gange om Aaret samme Artzenie at effterszee, om noget derpaa med Billighed turde være at sziige, hvorføre hand bør at staa til Andsvar, om ikke da aldting findes i dend Stand som det sig burde; desligeste skal hand hver

anden Dag alle Staldene visitere, og sig erkyndige om Hingsterne eller Hopperne noget mangler, og naar det af Stutmesteren forlanges, nogle af de unge Heste at have bezlaaet skal hand selv derhos være tilstæde saa og Stutmesteren, at der ikke ved hands svenne eller Dreng, nogen af Uforsigtighed kunde blive fornaglet eller komme til Skade; de som tilforn have været bezlagene skulde hver Maaned, dog sidst i Maaneden bezlaaes, og det saa forszwarligen som hans agter at staa til Ansvar for.“

„8. Stk. Ved Sygdom eller Skade melder Staldburszen til Foederknekten, og hand det til Amtmanden og Stutmesteren andmeldte, hvor da Smeden strax bliver kaldet, som ordinerer og bruger det som tiensligst kand være.“

Interessant er det at bemærke, at Hofsmiden i København skal fungere som Apoteksvisitor, altsaa tilsvarende Forhold som eksisterer den Dag i Dag.

Den første af Familien Møller, der haves Oplysninger om, er *Ditlev Møller* (Detteff Müller), der er født i Aaret 1625. En Broder til ham er formentlig *Johan Møller*, hvis Kone døde i Store Strandstræde i April 1687. Det oplyses da ved Skifteforretningen i 1688, at *Johan Møller* paa 4. Aar opholder sig i England som Hofsmid hos Prins Georg. Hans Gage og Løn for denne Tjeneste anslaaes i Skiftet til 300 Rd. aarlig, og han er Ejer af en Gaard i Store Strandstræde, 2 Huse i Ny Kongens Gade og 1 Hus i Adelgade. Boets Formue udgjorde efter Fradrag af Gæld 3267 Slettedaler 1 Mark 10 Skilling.

Nævnte *Ditlev Møller* faar i 1653 Bestalling som Rejsesmed i Marstalden. Sandsynligvis har han i Stillingen afløst *Arent Printzler*, som siden 1648 var Smed i Kongens Stald, og om hvem det hedder: „Indtill den 22. September 1653 hand er forløffuit och er kommen till Wordingborgh“. I Hofetatens Bestallingsbog for Aarene 1648—1669 findes en saalydende:

Copie aff

Detleff Müller Reise Schmed. Hans
Bestallung.

Vii Friderich den Thredie etc.:

Gjørre alle Vitterligt, at vi naadigst hafuer antaged och bestillet och nu med dette vort obne Breff antager och bestiller, denne Breffviser, Detleff Müller til at opvardte, udi Marstalden som Reise Schmed och hafuer hand loffuedt och tilsagt at vilde verre os huld och trou, vorris Gauffn och Beste udi alle Maade

vide och ramme som ded en Thiener eigner och anstaar, och schal hand verre vorris Stalmester paa vorris Veigne, eller huemb vij dertil forordner, hörig och lydig, och udi alle Maader sig deruden, vdfortreden lade befinde, for huilchen hans storre och flitige Thienniste, vij naadigst haffuer hannem bevilged, at ville lade giffue aarlig Løn Halff Thredsindtziuffge Rixdaler in Specie til Kostpenge sin egen Persohn, her udj vort Rige Danmark om Maaneden — Femb Rigsdaler in Specie, udj vort Førstendumb, Slesvigh Holsteen, naar hand der ehr om Maaneden Sev Rigsdaler in Specie, desligeste paa 2de Suende, huer aarlig Løn — 22 Rixdaler in Specie och om Maaneden til Kostpenge paa hannem 4 Rixdaler in Specie saa och fri Foeder och Maall paa en Hest, dog schal hand forpflicht verre, at holde saa goed och dychtig Suend, som kunde verre ferdig at reisse och forrette huis hannem paa Reissen blifuer anbefalet, som det sig bør. Huilchen hans Bestalling och Kostpenderinger hannem aarlig af vorres Rente Cammer, schal giffues och fornøges, og saa vel Foeder och Maall paa en Hest, begynde och angaar fra dete vort Breffues Dato. Och saaledis Aar fra Aar forfølgis, imeden och ald dend Stund hand er i samme vorres Thieniste bedendis och bindendis vorris Rentemester dend som nu ehr eller her efter kommendis vorder, och alle som dete vedkommer, at de hans forbemelte aarligen erleger och fornøger ey giørendis hannem derpaa Forhindring i nogen Maade.

Giffuedt paa vort Slot Kiøbenhaffn den 31 Augustj A^o 1653.

Under Vort Zignet
Friderich.

Den 17. Maj 1663 ansættes han som Ridesmed, den 22. August 1666 bliver han Hofsmed. Det turde være nærliggende at antage, at han som kongelig Hofsmed har afløst *Augustin Otte*, der fra 1641 havde været Hof- og Artzenismed, og som senere er blevet „Vognmester“, hvilket han i hvert Fald benævnes den 4. April 1668.

Hvad Lønningen angik, fremgaar det af *Ditlev Møllers* Bestalling som Rejsesmed, at han har haft en aarlig Løn paa 50 Rigsdaler + Kostpenge (ved Ophold her i Danmark 60 Rigsdaler) og til sine 2 Svende 44 Rigsdaler i aarlig Løn + 96 Rigsdaler i Kostpenge. Dertil kom saa Foder og Maal til en Hest. Formentlig har han vel ogsaa som Forgængereren haft Hofklædning til sig og sine Svende. Til dette kom saa Godtgørelsen for Udførelse af Beslaget (se senere) og sikkert Betaling for den anvendte Artzeni. At denne sidste Post ikke har an-

draget Smaabeløb, er sikkert. Mester *Jokum Brant* (Smed), som indtil den 1. Oktober 1688 var Ridesmed, i hvilken Stilling han aflønnedes med 200 Rigsdaler aarlig + en Hofbeklædning til 10 Rigsdaler, nævnes flere Gange i *Christian den Femtes* Regnskaber, og han har eksempelvis den 12. Juni 1672 faaet til „ny Salve“ 24 Rigsdaler, den 30. April 1674 til „arseni“ og til en Svends Underholdning paa Rejse 100 Rigsdaler, den 22. Oktober 1675 til „lungepulver at bruge til hestene“ 18 Rigsdaler og den 20. Marts 1677 til en „Artzenifeltkiste efter regenskab“ 67 Rigsdaler. Fremdeles havde Smedene siden den 21. November 1610 fri Bartskeer til Behandling af Sygdom og Skader, opstaaet under Tjenesten.

Ditlev Møller var gift to Gange, og i de 2 Ægteskaber fik han i Løbet af 33 Aar i alt 12 Børn. Det sidste af Børnene blev holdt over Daaben i 1692 i Møllers 66. Leveaar!

Den førstefødte var en Søn, der fik Navnet *Adam*. Hans Moder var *Ditlev Møllers* første Kone, Lisebet Skytten. *Adam* er født omkring 1659, men hans Daab kan ikke nærmere tids- eller stedfæstes. Den er ikke nævnt i vor Frues, Vor Frelser eller Bremerholms Kirkebøger, i hvilken sidste ellers *Ditlev Møllers* øvrige 11 Børns Daab alle er opført.

Ditlev Møller, der for anden Gang er blevet Enkemand i 1697, dør selv 1. Juledag 1708, 83 Aar gammel, og begravnes den 4. Januar 1709 i den lille Kors-Urtegaard ved Holmens Kirke.

I sit andet Ægteskab med Margrete Madzdatter (1680 skrevet Matthisdatter) havde *Ditlev Møller* en Søn, der ligesom Faderen blev døbt *Ditlev* (Dithlof). Daaben fandt Sted i Holmens Kirke den 16. Juni 1684.

Denne *Ditlev Møller* er efter Faderens Død blevet ansat som Ridesmed. I Arkivar *Roedes* Samlinger til Hofetatens Historie (Haandskrift i Rigsarkivet) oplyses, at *Ditlev Møller* i 1710—1715 har været konstitueret som Rejsesmed. Rentekammerets Assignationsprotokol oplyser under den 13. April 1716:

„Rejse-Smeden *Ditlev Møller* maa faa 250 Rdl. for Arbejdet ved de kgl. Stalde, naar det ved Staldmesterens Attest bevises at være gjort forsvarligt.“

1733 nævnes han i Bremerholms Kirkes Daabsprotokol i Anledning af en Datters Daab som værende Hofsmid hos Prinsesse *Sophie*, men snart efter træffer vi ham som Hof- og Artzenismid i de nye Huse (Frederiksborg). Imidlertid er det sandsynligt, at han allerede omkring Aar 1735 har overtaget sin afdøde Broders Beskæftigelse

som Hofsmed i København. Han dør i 1745 og begravnes den 2. November s. A. i Familiegravstedet ved Holmens Kirke.

Tre Gange havde han været gift, og i det første Ægteskab (med Maren Johansdatter) har han en Søn, *Johan Møller*, der bliver døbt i Holmens Kirke den 17. August 1717. Denne Søn bliver den 6. April 1746 ansat som Rejsesmed efter sin Fætter, *Peder Adam Møller* (om denne se nedenfor), og senere bliver han Hofsmed i Kongens nye Huse. Han dør som afgaaet kongelig Grovsmed Mester, 77 Aar gammel, af Inflammation i Brystet, den 3. Oktober 1794. Han boede da i Silkegaden i København og begravedes den 8. Oktober paa Kors-Urtegaarden ved Holmens Kirke. Afdødes 3 Børn, der alle var myndige, overtog Boet.

Blandt disse Børn var i 2. Ægteskab (ogsaa Johan Møller var gift to Gange) med Giertrud Maria Nielsdatter, hvis Fader formentlig har været Grovsmed paa Vandkonsten, en Søn, der ved Daaben i Holmens Kirke den 11. December 1751 fik Navnet *Adam*.

Han blev som sin Familie Smed, og som Smed af Lauget og i øvrigt som Medlem af den med Dyr lægegerning beskæftigede Familie er det ikke mærkeligt, at han søger at faa sine veterinære Kundskaber udvidet, naar Lejligheden dertil bød sig. Da nu Veterinærskolen oprettedes, ankommer han da ogsaa som frivillig „Søndags-Elev“ den 12. Juli 1773 til Veterinærskolen, hvor han sluttede Undervisningen den 1. Februar 1776. Han blev eksamineret den 30. December 1779 (det var jo det første Aar egentlig Eksamen afholdtes) og meddelt Testimonium efter den kongelige Foundation.

Den hidtidige Hof- og Artzenismed ved de kongelige Stalde, *Peder Adam Møller* (se senere), var en Fætter til Dyr læge *Adam Møllers* Far, *Johan Møller*, og da han dør i 1787, er det kun naturligt, at *Adam Møller*, der foruden at være Smed af Lauget og Medlem af den ansete Familie tillige er Dyr læge, søger om Stillingen. Hans Ansøgning lyder saaledes:

„Til Kongen.

Da Deres Kongelige Mayestæts Hof Grov og Artzenie Smed, Peter Møller, ved Døden er afgaaet.

Saa fordrister ieg mig herved allerunderdanigst, at bønfalde Deres Kongelige Mayestæt, at denne Vacante Tieniste mig allernaadigst maatte blive forundt. Min Fader Deres Kongelige Mayestæts Reyse Smed Johan Møller, der fra Høy Salig Konge Christian den Siettes Tiid, har været i Deres Mayestæts tjeneste, haver ved sin undervisning, og min Flid, saa meget som muelig Søgt at giøre

mig beqvem til forbemeldte Tieniste, ligeledes haver ieg og ved Veneterier Skolen erholdet det derfra allernaadigst anbefalede Testemenium, hvilket tilligemed Hands Excellences Hr. Geheime Raad og Staldmester Bylows gode Vidnesbyrd og Rekommendation, giver mig Haab om en allernaadigst Bønhørelse

allerunderdanigst
Adam Møller."

Staldmester *Bülow* har forsynet Ansøgningen med følgende Paa-tegning:

„Solicitanden Adam Møller fortienner viist formedelst sin Flid og Arbeidsomhed at erholde min Forbøn, og da han og har taget sin Examen ved Vetrinair Skolen, saa fordrister jeg mig at bønfalde for ham.
Bülow.“

Vi kan vel roligt gaa ud fra, at Staldmesteren maa have kendt *Adam Møller* som Arbejdskraft. Det er vel højst sandsynligt, at han har været ansat som Smedesvend enten hos Faderen eller hos en af den øvrige Familie.

Ansættelsen af en ny Hofsmed har formentlig givet Anledning til Reflektioner over den Løn, der var tillagt Hofsmedene. Ovennævnte Ansøgning er nemlig vedlagt følgende

„Extract af Civil Reglementet pro Anno 1787:

Hof Smeden Peder Møller, efter den med ham om Smede-Arbeidet sluttede Contract 200 Rd. og 4 Mrk. ugentlig Kaastpenge paa hver af de 2de Svenne der om Sommeren er med Hoffet paa Landet.“

Nederst paa Siden er med Blyanskrift tilføjet: „Reisesmed Johan Møller 250 Rd. og 4 Mrk. ugentlig sic ut supra“.

Der ses dog ikke at være foretaget nogen Ændring med Hensyn til *Adam Møllers* Aflønning.

Om det nu har været den gode Uddannelse, *Adam Møller* har faaet hos sin Fader, eller om hans Eksamen paa „Veneterier Skolen“ har gjort Udslaget, ved man ikke, men nok er det ogsaa, at *Adam Møller* ansættes som Dyrlæge (Kur- og Beslagsmed) ved den kongelige Stald. Det stærke Sammenhold inden for Familien har vel ogsaa været medvirkende. At Forholdet i Familien har været godt, viser dette, at *Adam Møllers* Fader, *Johan Møller*, da *Peder Adam Møller* er død, skal føre Tilsyn med, at det ved *Peder Adams* Død i Værkstedet paabegyndte Arbejde gøres færdigt, og at Arvingerne efter

Peder Adam anmoder *Johan Møller* om at ordne Begravelsen og bestyre Boets Husholdning.

Fra 1787 og til sin Død den 28. September 1813 er *Adam Møller* da ansat ved den kongelige Stald. Han benævnes af *Vaupell* i „Den dansk-norske Hærs Historie“ som værende Stabsdyrlæge for *Magnus Christian Lund*, men om *Møllers* Stilling kan intet særligt berettes. Der maa jo ogsaa i denne Forbindelse huskes paa, at der samtidig ved den kongelige Stald var ansat anden Dyrlæge. Selv har han vej næppe betegnet sig anderledes end sine Forgængere, nemlig som Hofsmed eller kongelig Smed.

Hans Testamente, der er oprettet den 4. September 1813 og med kongelig Konfirmation den 21. samme Maaned, indledes med Ordene:

„Da jeg *Adam Møller*, Kongelig Smed, der for nærværende Tid ikke befinder mig vel og min nærværende Alder minder mig om Døden . . .“

Adam Møller var ugift og beboede nogle Værelser i Smedebygningen paa Christiansborg Slot, og som Arvinger har han indsat dels Slægtninge, dels Tjenestefolk. Da Boet var gjort op, viste den endelige Beholdning sig at være 22391 Rdl. 7 ø, en ikke helt uanselig Formue.

Som *Adam Møllers* Efterfølger i Stillingen ansattes fra den 4. Oktober 1813 Dyrlæge *Johan Vilhelm Helper*.

Den ældre *Ditlev Møllers* førstefødte Søn, *Adam*, er som ovenfor nævnt født omkring 1659. Som 29-aarig faar han den 1. Oktober 1688 Bestalling som Hofridesmed ved Frederiksborg, idet han afløser Forgængeren, den foran nævnte Mester *Jochum*. Hans Løn er ligesom Forgængeren ansat til 200 Rigsdaler aarlig. Hertil kommer Vederlaget for Hestebeslag (1 Rd. per beslaaet Hest per Kvartal) og for andet Arbejde, f. Eks. paa Vogne og Stalde. Det er dog tvivlsomt, om han derfor er fraflyttet København. Alle hans Børn, hvoraf det sidste er født i 1706, er indført i Bremerholms Kirkes Daabsprotokol og i Civiletatens Regnskabsbog for Aarene 1691—1697 oplyses:

„*Adam Ridesmed*, København, for sig og 2de Svenne, saa og paa Rejsen 150 r. aarlig.“ Sammesteds noteres, at der for Hestebeslag og Artzeni betales for hver Hest 4 Rdl. aarlig. Hestene blev beslaaet 4 Gange om Aaret. Det kan her tilføjes, at det af et enkelt Regnskab fremgaar, at der den 28. Februar 1689 er betalt *Adam Møller* 1 $\frac{1}{8}$ Rdl. per beslaaet Hest i Oktober Kvartal 1688, mens *Ditlev Møller* ogsaa for Hestebeslag kun faar den ovenfor nævnte Betaling, 1 Rd. per beslaaet Hest.

Efter at Faderen i 1708 er død, har *Adam Møller* i nogen Tid betjent Hestgarden, hvorfor han under 24. Marts 1710 faar Anvisning paa at kunne faa sin Faders Gage betalt for den forløbne Tid. Samtidig bliver det ham meddelt, at da hans Broder *Ditlev* (se ovenfor) er antaget til Ridesmed, maa *Adam* herefter nøjes med særskilt Betaling for hver Hest, han maatte komme til at beslaa.

Helt tilfredse med Betalingen har hverken *Adam* eller *Ditlev Møller* været, hvorfor de har ansøgt om en Forhøjelse af Vederlaget; dette er imidlertid blevet afslaaet, hvilket fremgaar af en Skrivelse af 7. Februar 1718, hvori det hedder:

„Der kan ikke tilstaaes Beslagsmeddene *Adam Møller* og *Ditlev Møller* nogen Forhøjelse i deres aarlige Vederlag for at beslaa Hestene i de kongelige Stalde og Ekvipagehestene.“

Naa, Beslagvirksomheden i Forbindelse med Artzenikunsten i Kongens Stalde har nu heller ikke været den eneste Indtægtskilde, som i hvert Fald *Adam Møller* har haft. Ogsaa Bønderhestene i Frederiksborg Amt har han haft som Klientel. Den 11. Januar 1718 faar han saaledes for Aareladning og Kur af Bønderheste i Frederiksborg Amt udbetalt 287 Rdl. 24 Sk.

Som det aabenbart har været Skik og Brug i Familien, var ogsaa *Adam Møller* gift flere Gange, nemlig i alt tre. I disse tre Ægteskaber blev han Fader til 5 Sønner og 5 Døtre. I det første (med *Maria Møllers*) fødtes Sønnerne *Ditlev* og *Nicolai* (Nicolaus) og i det tredje (med *Maria Pedersdatter*) Sønnerne *Adam*, *Johan* og *Peter*.

Adam Møller dør i 1735, 76 Aar gammel, og begravnes den 16. Maj i Kors-Urtegaarden. I Begravelsesprotokollen benævnes han kongelig Hofsmed fra Kongens nye Huse. Men sandsynligt er det, at han, som *Roede* oplyser, allerede omkring 1725 har bosat sig i København og der paabegyndt en Smedevirksomhed. Han nævnes da ogsaa 1734 som værende Hofsmed i København. Hans Bo, hvis Skifte ikke mere findes, er, som det kan ses af Københavns Bytings Panteobligationsprotokol, sluttet med, at Sønnen, *Nicolai Adamsen Møller*, overtager Faderens Ejendom i Prinsensgade paa Frederiksholm (nuværende Ny Kongensgade) mod Udstedelse af Panteforskrivninger til de øvrige Arvinger. Ejendommen vurderedes den 16. April 1736 til 1600 Rd. Curant.

Inden *Adam Møller* lukkede sine Øjne, havde han dog opnaaet at se sine Sønner vel i Vej.

Sønnen *Ditlev*, der er døbt 6. Marts 1690, har fra 1712 været Hofsmed hos Prins *Carl*, men er nu paa Grund af Prinsens Død uden Beskæftigelse. Da *Adam Møller* gerne ser ham som sin Efterfølger

i Embedet, fremsender han den 10. September 1729 en saalydende Ansøgning:

Stormegtigste Allernaadigste Arve Herre og Konge.

Derris Kongelige Mayestäts wit beröimte Naade og Mildhed, Strecker sig endog saa wit, at Derris Mayestätt Allernaadigst har forsickret høysalige Herr Broder Hans Princelige Höyhedd Printz Carls Domestiqver om at blifwe employeret og Nyde Eett stöcke Bröd tilllefne Subsistantz Lige som Een hver kunde betiene. Da som min ældste Sönn Detlof Møller udi 17 Aar har haft dend Naade og staaed som Hof Smid udi Høyestbemelte Höysalige Prinz Carls Tieneste, og i wærende tid forretted Hans Arbeide med ald flittighed og Windskibelighed. Saa Understaar ieg mig i Allerdybeste underdanighed i min Høye Alders 72 Aar Derris May^t Allerunderdanigst at beede at bemelte min Sönn Detlof Møller maate nyde expetantz paa min Tieneste som Hof Smid, og Naar det behaged Gud mig ved Døden at Bortkalde, da samme igien at tilltræde. Allernaadigste Konge, baade for de mange Aar som ieg Troeligen hafver Arbeidet i derris May^{ts} tieneste, som og formedelst at Derris May^t har werret saa Naadig og wille forhielpe de nu Bröd Løse Domestiqver till Betieninger, Giør mig allerunderdanigst forsickring om Een Naadig Bøn-hørelse, at denne min Søn maatte Nyde Hofsmids tienesten efter min Død. Den Allerhøyeste Gud, Kroone og ofvergyde Derris May^t med ald Dend Løcksalighed som Himlen har i Eie, Og ieg skall ickke aflade at beede Gud i mine Bønner for Derris May^{ts} Høy-Kongelige Welgaaende, og for Dend Store Naade som mig og min Sönn her udj Wederfahres, forventende Een Naadig Bøn-hørelse, og ieg med Allerunderdanigste Devotion forblifver till min Død.

Derris Kongl: May^{ts}:
Allerundanigste
Troe Arlue Undersaat
og
Allerunderdanigste
Tiener

Kiøbenhavn:
d: 10. Septembr. Anno 1739.

Adam Møller
Hofschmid.

Ansøgningen havde ikke den forønskede Virkning. *Ditlev Møller* fik ikke Embedet, og han døde i øvrigt kort efter uden at efterlade sig Børn eller Livsarvinger.

Nicolai (Nicolaus) *Adamsen Møller* blev døbt i Holmens Kirke d. 4. Oktober 1692, og den 30. Juli 1725 tager han Borgerskab som Smedemester i København. Som nævnt ovenfor overtager han efter Faderens Død Smedevirksomheden, som dengang laa i det daværende Prinsensgade.

En tredie Søn, *Adam Møller*, blev døbt i Holmens Kirke den 10. August 1695. Han gik ogsaa Smedevejen og tog Borgerskab som Grovsmedemester den 23. August 1728. Forinden havde han, saaledes som en Rentekammerregistrant af 22. Oktober 1734 oplyser, „exerceret sit Haandværk udenlands og i 7 Aar været Rosartz hos Kurfyrsten af Sachsen, den senere Konge af Polen“. Paa Grundlag heraf maatte han saaledes anses for fuldt kvalificeret til et Embede som Hof- og Artzenismed. Et saadant „Studieophold“ udenlands har nu næppe været enestaaende; det har da sine Forbilleder. Saaledes fremgaar det af en Ansøgning fra *Jens Nellsen*, der i 1642 var Smedesvend i *Christian den Fjerdes* Rejsestald, at endog Kongen havde bevilget ham Understøttelse til et 3-aarigt Ophold udenlands til videre Uddannelse i Faget.

Siden den 29. April 1696 var ved Frederiksborg Slot som „Grof og Arzenie Smid“ ansat *Jørgen Oldendorp*. Af en Kontrakt med ham fra 1707 fremgaar, at han „Har nydt betalt 300 rd. for at anskaffe og i standsette 1. Smede, Bødker og Hiulmands Arbeide ved Kongl. Stutteries Stalde, 2. Smede og Hiulmands Arbeide ved 2de ved Slottet værende Material eller Arbeids Vogne samt det hos Slotsforvalteren værende Brand Redskab, og ligeledes det hos Regimentskriveren værende Skov Redskab“. For Artzenieforretningerne betaltes han ogsaa med 300 Rdl. aarlig. Endvidere var der tillagt Embedet 253 Rdl. aarligt i Deputater, heri indbefattet en Huslejegotgørelse paa 100 Rdl.

Ringe har den Anseelse, som Hofsmiden har nydt, næppe været. Da Overstaldmesteren, Grev *Danneskiold-Laurvig*, Overhofmesteren, Geheimeraad *Raben*, og Staldmester *Hartmann* af Dronning *Sophie Magdalene* den 25. April 1736 faar Befaling til „tilligemed en anden god Mand, hvem de selv finde for godt“ at „eftersee og nøie Betragte“ de paa Hørsholm Slot værende Stutteriheste for at afgøre, om de var behæftede med Fejl, vælger de tre Herrer *Adam Møller*.

Foruden sin faste Indtægt som Hofsmid har *Adam Møller* sikkert

ogsaa haft en Indtægt ved Privatpraksis. Af en Indberetning fra Amtsforvalteren paa Hørsholm fra Juni 1740 fremgaar, at han for at forebygge den om sig gribende Snive i Vejenbrød „har gjort den Anstalt og udvirket hans Excellence Herr Geheimeraad Grams Ordre til Stutsmedden Adam Møller, i Frederiksborg, at eftersee bemeldte Bæster og ordinere de tjenlige Midler for de tilbageværende, som endnu maatte være befængte“. Ene om disse Kure har *Adam Møller* selvfølgelig ikke været. Saaledes oplyser samme Amtsforvalter under den 19. Maj 1756, at han „med stor Besværlighed har faaet Smeden Alexander Jørgensen overtalt til at tage sig dem (nogle ogsaa i Vejenbrød snivede Heste) an, efterdi han endnu ikke har faaet sin Regning betalt for de Bæster han nu for 3 Aar siden curerede i Niverød, af Aarsag at derudi altfor meget for ham blev rabatteret, hvorfor han ei heller har villet tage imod Betalingen“. Takstspørgsmaal har altsaa heller ikke paa dette Tidspunkt været ukendte.

Da *Oldendorp* dør i 1734, ansættes *Adam Møller* den 22. Oktober 1734 i hans Bestilling fra den 1. Oktober s. A. at regne. Arbejdet har været omfattende, sandsynligvis endda saa udstrakt, at een Mand ikke har kunnet overkomme det. Derfor ansættes i 1751 en af *Adam Møllers* Sønner, *Johan Adam*, der i 11 Aar har været Svend, som adjungeret „Huf og Artzenie Smed“ ved Frederiksborg Slot med Successionsret efter Faderen. Hans Bestallingsbrev er dateret den 26. Juli 1751, og det indeholder den Bestemmelse, at han, saa længe Faderen lever, ikke skal have nogen Løn, men derimod skal han nyde Embedet, naar Faderen dør.

Successionsretten fik *Johan Adam* imidlertid ikke megen Glæde af. Han døde nemlig allerede 1761, 32 Aar gammel, og blev begravet den 24. Oktober 1761 i Hillerød.

Adam Møller, der var gift een Gang, døde 72 Aar gammel og blev begravet den 9. December 1767 i Hillerød. Han efterfulgtes i Embedet af sin Brodersøn, *Nicolai Møller* (se senere).

Foruden den allerede nævnte Søn var der i Ægteskabet følgende Børn:

En Datter, *Christiane Sofie*, der blev gift med den lige nævnte *Nicolai Møller*.

En Datter, *Marie Eleonora*, gift med privat Værtshusholder i Hillerød, *Jacob Abel*.

En Datter, *Anna Cathrine*, gift med Chirurg *Hengst*, Hillerød.

To Sønner, *Ditlev Møller* i Helsingør og Gartner *Christian Martin Møller* paa Blaegaard i København.

Den fjerde af den ældre *Adam Møllers* Sønner blev den 5. April 1704 holdt over Daaben i Holmens Kirke og fik Navnet *Johan*.

Han blev Sadelmagermester med Bopæl i Prinsensgade i København. En Datterdatter af ham var Anna Magdalena, der var gift med kgl. Staldskriver *Gotthard Christopher Bussiegel* (se nedenfor).

Den femte og sidste af *Adam Møllers* Sønner kom ved Daaben den 16. November 1706 til at hedde *Peder Adam Møller*. Ogsaa han foretrækker Smedeprofessionen. Da hans Farbroder *Ditlev Møller jun.* i 1735 ansættes som kgl. Hof- og Artzenismed, faar han den 25. Juni s. A. Bestalling som Rejsesmed i Farbroderens Sted, og da Farbroderen dør 1745, efterfølger han ham ogsaa i Embedet som Hof- og Artzenismed. Hans Bestalling som saadan er dateret den 6. April 1746.

Han er ugift og bebor nogle Værelser i den kongelige Smedegaard ved Christiansborg Slot. Han dør i Embedet i 1787 og begravnes i Familiegravstedet i Kors-Urtegaarden den 31. Oktober s. A. Som Arvinger har han afdøde Broder *Adams* tre Døtre, den afdøde Broder *Nicolais* to efterladte Børn, *Nicolai Møller*, der er Smed i Frederiksborg, og *Dorothea Kristine Møller*, gift med Grovsmed *Christian Rosbjerg* (se senere) i København, den afdøde Broder *Johans* Datter (Moderen til den nævnte Fru Bussiegel) foruden en efterlevende Søster og en afdød Søsters Børn. Formuen i Boet udgjorde 14 339 Rigsdaler, der blev udbetalt til Arvingerne. I Embedet blev den tidligere nævnte Dyrslæge *Adam Møller* ansat.

Den allerede tidligere nævnte *Nicolai Adamsen Møller*, der ved Faderens Død overtog Smedevirksomheden, blev gift med Anna Dorothea Hansdatter, og i Ægteskabet var 3 Børn: 2 Sønner, *Adam Nicolai*, der blev „Corporal og Fahnesmed ved Cavalleri Regimentet“ og døde i November Maaned 1771 som Consumptionsbetjent i Fredericia uden at efterlade sig Børn, og *Nicolai Møller*, døbt i Holmens Kirke den 10. Maj 1734, og en Datter *Dorthea Christine Møller*, døbt sammesteds den 31. August 1737.

Nicolai Adamsen Møller driver den fædrene Virksomhed videre og efter hans Død i 1744 (han er begravet i Familiegravstedet den 10. Marts 1744) fortsætter hans Enke Forretningen. Hun gifter sig paany den 2. September 1750, og denne Gang igen med en Smed, *Knud Olufsen Broertrup*, der kort forinden, den 16. Juli 1749, 35 Aar gammel, havde erhvervet sig Borgerskab. Som Forlovere er

opført de to Smede i Kongens Tjeneste, *Johan* og *Peder Møller*, saa Ægteskabet har da faaet Familiens Velsignelse. *Broertrup* dør allerede den 15. Juli 1782, og for anden Gang maa *Anna Dorethe* som Enke fortsætte Forretningen.

Sønnen *Nicolai Møller* følger i Familiens Fodspor, og da hans Farbroder *Adam Møller* i Frederiksborg dør der i 1767, søger han Embedet. Han bliver straks konstitueret, og den 10. April 1770 faar han sin Bestalling, der lyder saaledes:

Vi C 7^{mus} p: p:

Giøre alle vitterligt at vi allernaadigt have antaget og bestilt, saa og hermed antager og bestiller *Nicolai Møller* til at være Huf og Artzenie Smed ved Vores Slot Friderichsborg udi afgangne *Adam Møllers* Stæd: Thi skal hand være Os, som sin Absolutte og Souveraine Arve Konge og Herre, efter derforuden hands allerunderdanigste Pligt og Skyldighed, lydig, huld og troe, Vores og Vores Kongelig Arve Huuses Gafn og Beste, med største Fliid søge, viide og ramme, ald Utrøeskab, Skade og Forderv derimod af yderste Magt og Formue hindre, forekomme og afværge, saa og hvis hand fornemmer at skee til Vores Præjudice, Os straxen, uden nogen Undseelse tilbørligen aabenbare og give tilkiende. Særdeles skal hand samme Tieniste troeligen og flittigen forestaae og betiene, og hvis hannem derudi Tiid efter anden bliver anbefalet med største Fliid og Vindskibelighed forrette, efter den Instruction, som hannem derom tillagt vorder, og saaledes som hand agter at forsvare og vil være bekiendt efter den allerunderdanigste Troeskabs Eed hand Os derpaa giort og aflagt haver. For hvilken Tieniste hand nyder hvad hannem ved Vores Resolution af Dags Dato tillagt er, som saaledes skal continuere indtil Vi anderleedes derom tilsigendis vorder. Hvor- efter de Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette.“

Man ser af Bestallingen, at *Nicolai Møller* skal aflønnes efter Bestemmelser i en Resolution Dags Dato. I Stedet for den tidligere fastsatte Løn, saaledes som Kontrakten med *Jørgen Oldendorp* viste det, blev Aflønningen nu en anden. Det var Amtmand v. *Gram* i Frederiksborg, der ved Nybesættelsen havde opdaget, at Arbejdet kunde udføres langt billigere, end det hidtil var blevet. *Nicolai Møller* maatte saaledes nøjes med Titlen og Adgangen til fortrinsvis at faa Slottets Arbejde, der skulde udfærdiges efter Regning. Ogsaa Deputaterne har der været rørt ved. Saaledes bestemmes 1770, at Hof-

smeden fremtidig i Stedet for, hvad der staar anført i Skovrullen, skal have udvist 5 Favne Brænde og 20 Bønderlæs Tørv. I øvrigt har Embedet ved Frederiksborg sikkert kastet mindre af sig end Embedet i København. Indtægten ved Beslagvirksomheden har i hvert Fald været størst i København. Saaledes er der i 1748 betalt Hofsmeden i København, *Peder Møller*, 584 Rdlr. 32 β, mens Hofsmeden i Frederiksborg, *Adam Møller*, for Januar Kvartal samme Aar kun har faaet 49 Rdlr. 79 β.

Nogen synderlig hurtig Betaler har *Nicolai Møllers* Kreditor ikke været. Af en Skrivelse til Rentekammeret af 6. April 1771 fremgaar, at afdøde *Adam Møllers* Enke og *Nicolai Møller* har ansøgt om at faa deres Tilgodehavende udbetalt. Og *Adam Møller* var dog død i 1767, 4 Aar tidligere.

Nicolai Møller giftede sig med sin Kusine, *Christiane Sofie*, der var Datter af Forgængeren udi Embedet, *Adam Møller*, og i Ægteskabet faar de to Sønner, Vinhandler paa Christianshavn *Martin Christian Møller*, død paa Frederiksberg Hospital 1828, og *Adam Nicolai Møller*, død 68 Aar gammel, den 22. August 1832 i Dronninglund Sogn. Denne *Adam Møller* har, uden i øvrigt at have været eksamineret ved Veterinærskolen, drevet Dyr lægevirksomhed. Han var ugift og betegnedes ved sin Død som Dyr læge paa Dronninglund. I sit Dødsaar havde han oprettet en Fledføringskontrakt, hvorefter Proprietæren paa Dronninglund skulde overtage alle hans Ejendele, der ved Skiftet opgøres til 2292 Rdlr. 1 Mark 10 Skilling. Selv døde *Nicolai Møller* i Embedet 1802, og blev begravet i Hillerød den 5. April 1802.

Hans Søster, *Dorthea Kristine Møller*, blev i 1779 gift med Herredsfogeden i Kjær og Hvetbo Herreder, *H. J. Preuss*, fra hvem hun blev skilt hurtigt efter Ægteskabets Indgaaelse. Hun gifter sig den 17. September 1785 naany og denne Gang med en Smed, den 19 Aar yngre *Christen Nielsen Rosbjerg*. Han var Søn af en Landsbyskommager, Niels Andersen i Herlufmagle, Tybjerg Herred, og Navnet *Rosbjerg* stammer fra en der paa Egnen værende Bakke af samme Navn. *Rosbjerg* var født i Juni 1756, og en Broder til ham var allerede i 1753 en anset Købmand i Sorø. *Rosbjerg* havde lært Smedehaandværket i København hos Grovsmedemester i Møntergade Jens Andersen Reistrup. Den 1. Marts 1785 blev han Mester og tog Dagen efter Borgerskab. Da Svigermoderen, Fru Broertrup, døde i Juli 1785, overtog han den store Forretning, som Broertrup havde flyttet fra Prinsensgade (Ny Kongensgade) til Store Kongensgade (nuværende Nr. 90).

Samtidig med at *Rosbjerg* havde passet sin Smedevirksomhed, havde han frekventeret Veterinærskolen, og 1783 faar han sin Eksamen med 2. Karakter.

Rosbjerg skabte sig foruden sin gode Smedeforretning en anset Stilling. Enker søgte ham som Raadgiver, og da Magistraten i 1794 anmoder Veterinærskolens Direktion om at faa opgivet 4 af de bedste ved Veterinærskolen eksaminerede „Cuur-Smedde“, der i København skulde syne snivede Heste, indstiller Professor Viborg ved Skrivelse af 7. Marts 1794 *Rosbjerg, Stick, Martin Johansen og Haase*.

I Tidsrummet 8. April 1799 til 4. Juli 1801 fungerer *Rosbjerg* som Rodemester i Sct. Annæ østre Kvarter.

I 1800 skulde der foretages Nyvalg til de 32 eligerede Mænds Raad i København (Borgerrepræsentationen). Ved Afstemning i Raadet den 24. April faar *Rosbjerg* og Universitetsbogtrykker *Schultz* hver 7 Stemmer, men Magistraten vælger med Udnævnelsesdato fra den 5. Maj i sit Møde den 2. Maj *Rosbjerg* til Medlem af Raadet. Saa meget større var Æren, som det var første Gang i Raadets Historie, at en Haandværker blev Medlem. Der er vel kun Grund til at tro, at personlige Egenskaber hos *Rosbjerg* har vejet stærkt til over for den haarde Konkurrence. Allerede i Raadets første Møde vælges han til Revisor for et af Stadens Regnskaber.

I 17 Aar sad *Rosbjerg* som Medlem af Raadet. Den 17. April anmoder han paa Grund af Svagelighed om Tilladelse til at udtræde, idet han takker for den svundne Tid. I de 32 Mænds Protokol staar anført: „Ham tilskrives sædvanlig Tak“.

Paa samme Tid opgiver han sin Forretning.

Ægteskabet var barnløst, og da Fru *Rosbjerg* dør den 26. Oktober 1823, kommer en Slægting — en Datter af forannævnte Staldskriver *Bussiegel* — i Huset og styrer dette indtil *Rosbjergs* Død den 21. Marts 1830. Som Tak testamenterede *Rosbjerg* Frøken *Bussiegel* $\frac{1}{3}$ af sin Formue, der ialt udgjorde ca. 14250 Rdl., en særdeles pæn Formue i de elendige Tider efter Krigen mod England, og hvad dermed fulgte.

Saa vel *Dorothea* som *Christen Rosbjerg* ligger begravet i Kors-Urtegaarden ved Holmens Kirke, og endnu findes den stærkt forvitrede Ligsten paa den indvendige Side af Muren.

Ditlev Møller
Hofsmed
* 1625 † 1708

Adam Møller
* 1659 † 1735
Kgl. Hofsmed i Frederiksborg og København

Ditlev Møller
* 1684 † 1745
Artzenismed ved
Christiansborg

1. Ditlev Møller
* 1690 † c. 1730

2. Nicolai Adamsen Møller
* 1692 † 1744
Grovsmedem. i København

3. Adam Møller
* 1695 † 1767
Artzenismed i Frederiksborg

4. Johan Møller
* 1704 † før 1787
Sadelmagem.

5. Peder Adam Møller
* 1706 † 1787
Artzenismed ved Christi-
ansborg

Johan Møller
* 1717 † 1795
Hofsmed i Kongens nye Huse

1. Adam Nicolai Møller
† 1771
Consumptionsbetjent i
Fredericia

2. Nicolai Møller
* 1734 † 1802
Artzenismed i Frederiksborg
gift med Christiane Sofie

a. Martin Christian Møller
† 1828

b. Adam Nicolai Møller
† 1832

„Dyrlæge“ paa Dronninglund
3. Dorothea Christine Møller
gift 2. Gang med Christen
Nielsen Rosbjerg
* 1756 † 1830
Grovsmedemester & Dyrlæge
i København

1. Johan Adam Møller
* 1729 † 1761
adjungeret Artzenismed i
Frederiksborg

2. Christiane Sofie
gift med Nicolai Møller

3. Marie Eleonora
gift med privat Værthushol-
der Jacob Abel, Hillerød

4. Anna Cathrine
gift med Chirurg Hengst,
Hillerød

5. Ditlev Møller, Helsingør

6. Christian Martin Møller
Gartner
Blaaegaard København

1. Datter

1. Anna Magdalena
gift med kgl. Stald-
skriver Gotthard
Christopher Bus-
siegel

1. Datter
i Huset hos Rosbjerg
eller Fruens Død

Adam Møller
* 1751 † 1813
Dyrlæge, Kur- og
Beslagsmed ved
den kgl. Stald

Kildeangivelse:

Foruden benyttede Arkivalier, hvis Natur (Daabsprotokoller, Bestallingsprotokoller, Regnskaber, Skifter, Arkivar Roedes Samlinger til Hofetatens Historie, Lengnick's Kirkebogsuddrag m. m.) vil fremgaa af det meddelte, er benyttet følgende trykte Kilder:

Jensen, J.: Det kgl. Frederiksborgske Stutæris Historie fra dets første Oprindelse til dets Opløsning 1840. Kbhvn. 1910.

Marquard, Emil: Kgl. Kammerregnskaber fra Frederik den Tredie's og Christian den Femte's Tid. Kbhvn. 1918.

Scarffenberg, Johan: Bidrag til det danske veterinærvæsens historie i det 17. aarhundrede. Trykt i Maanedsskrift for Dyrlæger, 14. Bind, Side 233.

Sundbo, Arne: Den første Haandværker i Borgernes Raad. Trykt i „Historiske Meddelelser om København“. 8. Bind.

Vaupell, Otto: Den dansk-norske Hærs Historie. Kbhvn. 1876.

Amtsdyrlæge Hamanns Virke paa Bornholm.

Manden, der fik stiftet Bornholms landøkonomiske
Forening og forbedret Øens Hesteavl.

AF ARKYTEKT K. THORSEN, RØNNE.

J Artiklen om Dyr lægevæsenets Historie paa Bornholm i Aar-
bogen for 1942 fandtes en kort Omtale af Øens første Amts-
dyrlæge, *Peter Heinrich Christian Hamann*. Men denne for sin Tid
fremragende Mand fortjener en nærmere Omtale, idet han saavel fik
stor Betydning for Hesteavlen paa Bornholm, som det skyldtes ham,
at Bornholms landøkonomiske Forening blev stiftet. Det tjener til
Ære for hele Standen, at det var fra en Dyr læge, Tanken herom ud-
gik og blev fremsat med saa stor Virkning, at den omgaaende blev
gjort til Virkelighed.

Efter et Par Aars Ophold paa Bornholm havde Amtsdyr læge Ha-
mann i Begyndelsen af Aaret 1852 gjort sine Erfaringer med Hensyn
til Hesteavlen paa Øen, og Resultatet af disse offentliggjorde han i
en stærk Kritik, et længere Indlæg i Bornholms Avis (Nr. 21, 1852)
hvori han viser tilstrækkelig Sagkundskab og Mod til at turde sige
Bornholmerne den for dem mindre behagelige Sandhed. Som et vig-
tigt og interessant Kildeskrift skal Artiklen gengives i sin Helhed, saa
meget mere som Hamanns Indsats ikke tidligere er omtalt i den fore-
liggende Litteratur om Øens Hesteavl:

„Til de ærede Sogneforstanderskaber paa Bornholm.

Af høiere Vedkommende er jeg bleven opfordret til at indgive
en Beretning over *Huusdyravlens Tilstand* paa Bornholm og

dermed tillige at fremkomme med Forslag til disses Forbedring, især med Hensyn til Hesteavl. Skjøndt jeg nu meget vel kan besvare dette Spørgsmaal efter min Anskuelse, ønsker jeg dog at høre Meningen fra de forskellige Sogne her paa Landet, og jeg tillader mig derfor gennem Avisen at anmode Dhrr. *Formænd for Sogneforstanderskaberne* at tage følgende Spørgsmaal under Behandling:

1. Trænger den bornholmske Hesteavl til Forbedring?
2. Hvorledes og ved hvilke Midler kan en Forbedring opnaaes?

Resultatet heraf ønskes mig skriftlig tilstillet *indtil Medio April* d. A., for at jeg kan indsende samme tilligemed min egen Indberetning.

At Hesteavl *kan* blive en Indtægtskilde for Bornholm lige-saa vel som for de fleste andre danske Lande er aldeles ingen Tvivl underkastet; men *hvad der for Tiden produceres egner sig ikke til Udførsel*, og det er derfor en absolut Nødvendighed at drage Omsorg for dens Forbedring; hvorvidt man ønsker en saadan Forbedring i Almindelighed, vil jeg af ovennævnte Indberetninger erfare og derefter stille mit Andragende.

Den oprindelige bornholmske Hesterace er, til Skade for Landet, for største Delen gaaet tabt, og hvorvidt den Tid efter anden indkomne Halvblods- og Quartblodsrace har været gavnlig til Forbedring af Landets Hesterace vover jeg ikke ligefrem at bedømme; dog har den efter min Anskuelse ikke alene *ikke* forbedret Racen, men givet os en heel Deel Blandingsgods med svage fine og mangelfulde Been, som ikke engang kan sættes ved Siden af den oprindelige bornholmske Hest til Arbejdsbrug, endnu mindre ved Siden af den jydsk og altsaa ikke egner sig til Udførsel. At Regjeringen vil gøre noget for Bornholms Hesteavl, sees allerede deraf, at den i forrige Aar har skjænket Hingsten *Rolf* til Bornholm, og skjøndt Valget her vel ikke har været saa meget heldigt, maa dog den gode Villie anerkjendes, og *Rolf* er alligevel en af de bedste Beskelere, der findes her paa Landet. Det er min Hensigt at anmode Regjeringen om at sende 2 gode jydsk Hingster herind, som skulle bedække et vist Antal Hopper enten gratis eller for en liden Betaling, og hvortil Enhver skal have Adgang under den Forudsætning, at den, der vil afbenytte Hingsten til Bedækning, skal *forevise Hoppen for en dertil udnævnt Commission*, for at ikke Hingstens Kræfter bortødsles til daarlige Hopper, hvorimod de bedste skulde have For-

trin. Dersom de resp. Sogneforstanderskaber skulde være enige med mig i saa Henseende ville de behage at tilkjendegive mig saadant, i modsat Tilfælde imødeser jeg til ovennævnte Tid deres Bemærkninger.

Endvidere opfordrer jeg Enhver, som troer sig istand til at fremkomme med hensigtssvarende Forslag til Hesteavlens Forbedring paa Bornholm, enten offentlig eller privat at tilkjendegive mig saadant.

Til Slutning tillader jeg mig at henvende Amtsraadets Opmærksomhed paa *Dannelsen af en landøkonomisk Forening*, som i flere Henseender vilde være særdeles gavnlig for Landet.

Rønne, d. 10de Marts 1852.

Hamann,
Amtsdyrlæge.“

Hvorledes reagerede Bornholmerne nu overfor dette veltalende Indlæg? Det kan ikke ses, i hvor stor Udstrækning Amtsdyrlægen fik de anmodede, private Henvendelser, men offentlig skete absolut intet. Man skulde tro, at en slig Sag skulde have opfordret til en Meningsudveksling i Pressen, men heraf findes intet. Og Hamann maatte endda lide den Skuffelse, at den langt overvejende Del af Sogneforstanderskaberne lod hans Opfordring ganske ubesvaret. I et nyt Indlæg (Avisen Nr. 39) redegør Amtsdyrlægen for Sagens midlertidige Forløb, giver Bornholmerne nogle drøje Hip, og omtaler ogsaa Kvægavlen. Det hedder:

„I denne Avis No. 21 lod jeg udgaae en Opfordring til Bornholms Sogneforstanderskaber for at komme til Kundskab om, hvorvidt Interessen for Huusdyr og især Hesteavlens Fremme var levende eller ikke, samt raadføre mig med Landets forskjellige Dele om hvad der i saa Henseende kunde gjøres. Af 15 Sogneforstanderskaber har ikkun 3, Østerlarsker, Clemensker og Rutsker opfattet Betydningen og Vigtigheden af mit Inserat og udtalt sig tilfredsstillende desangaaende, hvorfor jeg nærmest takker deres dygtige Formænd; de Andre, hvad enten de nu ikke læse Bornholms Avis eller ikke ansaae Sagen vigtig nok til at tage den i Betragtning, have ikke engang svaret mig; at det er Sløvhed, Ligegyldighed imod Landets Velvære eller aldeles Mangel paa Interesse for Sagen, kan jeg ikke troe, nok er det, Udfaldet blev af den Beskaffenhed, at jeg ikke saa mig istand til at kunne tilskrive Regjeringen om Hingster, da man ikke vilde

understøtte mig; jeg blev altsaa nødsaget til at henvende mig til Amsraadet, som da ogsaa meget velvillig har taget sig af Sagen, ved foreløbig at opfordre Bønderne til at træde ind i Selskabet for Hesteavlens Fremme, og nu ville vi faae at see, hvor mange Formænd og Sogneforstandere der ville tegne sig *der*; jeg troer ikke, at nogen vil trække sig tilbage, om de ellers er istandtil at bedømme Sagen fra det rigtige Standpunkt.

Hvor stor en Mangel her er paa gode Tillægsdyr ved jeg bedst, og i hvor ussel en Forfatning selv den bornholmske Hesteavl for Tiden er, har jeg i den senere Tid havt Læilighed til at iagttage; hvor lidt Sagkundskab Landmanden i Almindelighed har til sine egne Heste, fremgaar deraf, at han ikke skammer sig ved at forlange 100 ja endog 150 Rbd. for Heste, som næppe have den halve Værdi, ja som til Tillæg eller som Handelsvare slet ikke have nogen Værdi.

Bornholm er fortrinlig skikket til Hesteavl; et godt Føl koster ikke mere at føde op end et daarligt, og man kan ikke vente et godt Afkom af daarlige Forældre. Hovedmaalet maa derfor for det første være at anskaffe gode Tillægsdyr og især gode Hingster; jeg undlader derfor ikke at foreslaae Directionen for Selskabet til Hesteavlens Fremme at tage i Betænkning, om ikke de Penge, som deels ved Bidrag deels fra Regjeringen bliver til Amtets Disposition, bedre kunde gjøres frugtbringende ved i *Aar ikke* at uddele Præmier (thi strengt taget have vi dog ikke et eneste Dyr paa Landet, som er Præmie værd), men derimod bruge disse Penge til at købe et Par gode Hingster for; Regjeringen vilde vist give sit Samtykke, og Landet i det Hele taget være langt bedre tjent dermed.

Hvad Qvægracen angaar, vilde det være hensigtsmæssig, om Sognene indbyrdes kunde blive enig om at lægge sammen og købe en eller et Par gode Tyre i hvert Sogn, at enhver Gaard-eier kunde faa sin bedste Malkeko bedækket af den indførte Tyr og saaledes efterhaanden selv forbedre sit Qvæg ved Tillæg. Da Hr. Qvægghandler *Bruhn* netop for Tiden er her paa Øen, vilde han paa Anmodning vist nok skaffe Tyre tilveje, som bedst passede til det bornholmske Malkekvægs Forbedring.

Rønne, den 12te Mai 1852.

Hamann,
Amtsdyrlæge.“

Som man vil se, lærer den nidkære Amtsdrylæge Bornholmerne Husdyravlens ABC; og hans fornuftige Henstillinger til Amtsraadet som til Hesteavlsselskabet blev taget til Følge. Den nævnte Raadets Opfordring til Landmændene -- fremskyndet af Hamann — om at indmelde sig i Selskabet skete ved en Annonce i Avisen saalydende:

„Ved Lov af 31te Marts d. A. om Foranstaltninger til Huusdyr- og især Hesteavlens Fremme dens § 2 er der til Uddeling af Præmier for de bedste Tillægsdyr af Heste, Qvæg, Faar og Svin bestemt at skulle anvendes af Statskassen en aarlig Sum af indtil 7600 Rbdr., og skal denne Sum efter Lovens § 3 af Indenrigsministeriet fordeles mellem de Amter, som selv gennem land-oeconomiske Foreninger virke til Huusdyravlens Fremme, saaledes at ethvert Amt tilstaaes ligesaa stor en Sum, som dets Beboere selv bidrage til Præmier. Ethvert Amt kan i den Anledning tilstaaes 400 Rbdr. Da her paa Bornholm er et Selskab for Hesteavlens Forbedring, i hvis Formaals det ligger at udsætte Præmier som de omhandlede, hvorved der sikkert vilde kunne virkes meget til Sagens Fremme, og da det maatte være meget at ønske, om det maatte kunne udsætte Præmier til Beløb 400 Rbdr., hvorved Man med Tillæg af Statskassens kunde opnaae at virke med en Sum af 800 Rbdr. aarlig, opfordre vi herved vore Medborgere til jo før jo hellere at indtræde som Medlemmer i dette Selskab, hvor det ordinaire Contingent er 1 Rbdr. aarlig. Endnu i Løbet af indeværende Maaned maa det være afgjort, hvor Meget Man her paa Bornholm selv vil Bidrage til disse Præmier.
Bornholms Amtsraad, den 3die Mai 1852.

Wegener. With. Stender. Holm.

J. Jespersen. C. Jespersen. Hasselriis. Wichmann.“

Den næste Sejr for Amtsdrylæge Hamann var, at hans Synspunkt med Hensyn til Præmieuddeling blev — i alt Fald foreløbig — taget til Følge. Det hedder i Selskabets Bekendtgørelse af 21. Maj:

„Selskabet til Hesteavlens Fremme paa Bornholm, saavel dets ældre Medlemmer som de nu tiltrædende nye, indbydes herved til et extraordinært Møde Onsdagen den 2den Juni Eftermiddag Kl. 5 paa Gjestgivergaarden i Rønne.

Ved dette Møde vil blive forhandlet, hvor mange og hvor store Præmier der iaar og fremdeles skulle uddeles for Heste, og om der skal uddeles Præmier for andre Husdyr, og i saa Fald hvilke,

samt Præmiernes Størrelse og under hvilke Betingelser de blive at uddele.

H. K. Jespersen. Hoffmann. H. Ancker. J. Jespersen.“

Resultatet af dette Møde fremgaar med al Tydelighed som en Tilslutning til Amtsdyrlæge Hamanns udtrykte Mening i Indlæget af 12. Maj, nemlig ingen Præmie at uddele for Tiden, da intet Dyr paa Landet er Præmie værd — strengt taget. Selskabet bekendtgør nemlig 4. Juni, at det „paa Grund af Generalforsamlinges Beslutninger den 2den d. M. *ikke* iaar kan afholde sit almindelige Møde med Præmieuddeling den 15. Juni, men *udsætter* dette indtil videre“.

Det næste Punkt i Hamanns Forslag af 10. Marts, nemlig Dannelsen af en landøkonomisk Forening — et Forslag, hvori han altsaa var tre Uger forud for Loven af 31. Marts, der forudsatte en saadan Forening som Betingelse for Statstilskud — blev ogsaa kort efter virkeliggjort, nemlig som en Reorganisation af Hesteavlsselskabet. Dette var stiftet 18. Oktober 1832 med disse tre Formaaalsparagraffer:

1. At fremme aarlige Hestevæddeløb.
2. At foranstalte Dyrskue og Auktion over de Heste, der havde deltaget i Væddeløb.
3. At forbedre Landracen ved at bevirke større Interesse for Hesteavlens, Hestens Behandling, samt endelig at forædle Landets Hesterace ved Indførelse af forædlet Race.

Sidstnævnte Paragraf havde resulteret i de indførte Hingste: Young Pot-8-os, f. 1828, Young Bæver, f. 1830, Young Philosophus, f. 1837, Young Capri d'Istria, f. 1833, Young Rubini, f. 1838. Men denne Import syntes Amtsdyrlæge Hamann ikke at have virket efter Hensigten. Fra omkring 1845 havde Selskabet begyndt at sælge ud af disse Hingste, og man stod nu noget famlende i Spørgsmaalet om Fremtiden. Saa kom altsaa Tanken om at udvide Selskabets Rammer til ogsaa at omfatte Kvæg, Svin og Faar. Det skete paa en Generalforsamling paa Gæstgivergaarden i Rønne den 10. Juli, hvorved Foreningen tillige ændrede Navn. Her skal gengives det sammentrængte Referat fra Stifterne af den paa Initiativ af Amtsdyrlæge Hamann oprettede nye Forening:

„I det af Selskabet til Hesteavlens Fremme paa Bornholm den 10de d. M. afholdte Møde blev vedtaget: At dette Selskab paa Grund af sin udvidede Virksomhed forandrede Navn, og kaldte sig — Bornholms Landøkonomiske Forening. Lovene, saaledes

som Bestyrelsen havde gennemseet og forandret dem, blev vedtagne, og bestemtes at lade disse trykke og sende hver Commune nogle Exemplarer. Dyrskuet og Præmieuddeling blev bestemt til 10de Septbr. d. A., og Præmierne blev saaledes fordeelte: Til Hingster 130 Rbd., heraf 1ste Præmie 50 Rbd., 2den 35, 3die 25, 4de 20 Rbd. Til Hopper 110 Rbd., heraf 1ste Præmie 30 Rbd. 2den 25, 3die 20, 4de 15, 5te og 6te 10 Rbd. Til Tyre 100 Rbd., heraf 1ste og 2den Præmie 15 Rbd., 3die og 4de 12 Rbd., 5te, 6te og 7de 10 Rbd., 8de og 9de 8 Rbd. Til Vædre 42 Rbd., heraf 1ste og 2den Præmie 10 Rbd., 3die og 4de 8 Rbd., 5te 6 Rbd. Til Orner 18 Rbd., heraf 1ste Præmie 10 Rbd., 2den 8 Rbd.

For Hingster, $9\frac{1}{2}$ Qvarteer høie Stangmaal, kan faaes Præmie, fra deres fyldte 4de Aar til ikke over 12 Aar. For Hopper fra deres fyldte 5 Aar til 15. For Tyre fra $1\frac{1}{2}$ til 4. For Vædre naar de ere fuldvoxne og tjenstdygtige. For Orner naar de ere tjenstdygtige.

Ingen kan concurre til Præmie for Dyr, som ikke bruges til Tillæg. Det vil sige: at den, som søger Præmie for sit Dyr, ikke maae have nægtet Afbenyttelse af samme som Tillægsdyr, mod en passende Betaling.

Samtlige disse Præmier, som bestaar af 400 Rbd., Foreningen selv sammenskyder, kan kun vindes af Foreningens Medlemmer, hvorimod de 400 Rbd., Regjeringen tilskyder, der af Foreningen ere fordeelte i Præmier paa samme Maade som hine, kan vindes af enhver Bornholmer, saaledes at Foreningens Medlemmer have lige Concurance med de Andre. Det samme Dyr kan saaledes samme Dag vinde to Præmier, først som tilhørende et Medlem af Foreningen, og dernæst som tilhørende en Bornholmer."

Foreningens første Dyrskue afholdtes nævnte Dag, 10. September, under Overværelse af Landstutmester, Professor *With*, i Købmand Munchs Gaard i Rønne, paa det nordre Hjørne af Lille Torv og Staalegade, (Maleren Michael Anchers senere Barndomshjem). Hopper, Tyre, Vædre og Orner skulde være til Stede Kl. 8 Formiddag, medens „Hingsterne“ skulde møde Kl. 12 Middag. Med de Dyr, hvis Ejer ikke selv mødte, skulde følge fra ham skriftlig Anmeldelse om Dyrenes Alder, og for de Hopper, hvis Føl ikke fulgte med, skulde fremlægges skriftlig Attest af to Nabogaardmænd, hvori Hoppen nøje betegnedes, om at den dette Aar har haft et velskabt Føl.

Af de 10 mødte Hingste fik følgende Præmie:

1. Præmie, 50 Rbd. af Foreningen og 50 Rbd. af Regjeringen, Grd.

N. S. Engels brune Hingst i Vestermarie. 2. ligeledes dobbelt Præmie, 35 Rbd., H. B. Jespersens sodede Hingst fra Bodilsker. 3. dobbelte Præmie, 25 Rbd., Grd. J. Pedersens Hingst fra Bodilsker. 4. Præmie, 20 Rbd., Grd. A. Kuures mørkebrune Hingst fra Rosmannegaard i Knudsker. Denne Hingst tilkendtes ikke af Landstutmesteren den af Regeringen udsatte 4. Præmie paa Grund af dens „meiende“ Fodskifte og spattede Bagben, hvorfor denne Præmie tilbageholdtes.

Af Følhopper mødte 21. 1. Præmie, 30 Rbd. af Foreningen og 30 Rbd. af Regeringen, A. Kuures mørkebrune Hoppe. 2. dobbelte Præmie, 25 Rbd., H. K. Jespersens mørkebrune Hoppe fra Seiersgaard i Knudsker. 3. dobbelte Præmie, 20 Rbd., Kammerraad Jespersens brune Hoppe fra Kannikegaarden i Bodilsker. 4. dobbelte Præmie, 15 Rbd., H. Rasch's sorte Hoppe fra Jydegaarden i Knudsker. 5. dobbelte Præmie, 10 Rbd., Løjtnant Kofoeds sorte Hoppe fra Soldatergaarden i Aaker. 6. dobbelte Præmie, 10 Rbd., M. Henrichsens sorte Hoppe fra Dammegaarden i Aaker.

Af Tyre mødte 21. 1. dobbelte Præmie, 15 Rbd. af Foreningen og 15 Rbd. af Regeringen, M. Munch, Loftsgaard i Aaker, for en mørkebrun Tyr. 2. db. Præmie, 15 Rbd., Proprietær Brix, Risenholm, for en mørkerød Tyr. 3. db. Præmie, 12 Rbd., Løjtnant Kofoed, Brogaard, Klemensker, for en „sortlysket“ Tyr. 4. db. Præmie, 12 Rbd., C. Colberg, Lyneboig, for en mørkerød Tyr. 5. db. Præmie, 10 Rbd., P. Dam, Ringeby, for en mørkebrun Tyr. 6. db. Præmie, 10 Rbd., H. Rasch, Jydegaard, Knudsker, for en „sorthjælmet“ Tyr. 7. db. Præmie, 10 Rbd., I. Hansen, Bolby, Klemensker, for en mørkerød Tyr. 8. db. Præmie, 8 Rbd., I. Schou, Sose, for en mørkerød Tyr. 9. Præmie, 8 Rbd., J. Jespersen, Splitsgaard, Klemensker, for en „hvid Tyr med sorte Pletter“. Den af Regeringen udsatte 9. Præmie tilkendtes M. Jensens mørkebrune Tyr fra Spagergaarden i Nylarsker.

Af Vædere præsenteredes 8. 1. Præmie, 10 Rbd. fra Foreningen og 10 Rbd. fra Regeringen, Kammerraad Jespersen, Bodilsker. 2. db. Præmie, 10 Rbd., P. Thorn, Hovedgaard, Nylarsker. 3. db. Præmie, 8 Rbd., H. Rasch, Jydegaard, Knudsker. 4. db. Præmie, 8 Rbd., I. Sonne, Vestermarie. 5. db. Præmie, 6. Rbd., H. Anker, Frigaard, Rutsker.

Af Orner præsenteredes 3. 1. Præmie, 10 Rbd. fra Foreningen og 10 Rbd. fra Regeringen, tilkendtes J. Jespersens sortplettede Orne, Splitsgaard. 2. af Regeringen udsatte Præmie, 8 Rbd., en hvid Orne tilhørende P. Hansen, Lille Gusmannegaard, Aaker. 2. af Foreningen udsatte Præmie, 8 Rbd., hvid Orne, tilhørende L. J. Sonne, Julegaarden i Aaker.

Det lader ikke til, at Navngivning var almindelig for Husdyr i hin Tids Skuer. I alt Fald findes intet saadant anvendt eller omtalt ved nævnte Dyrskue. Den ringe Kurs, Svineavlens da stod i, saavel med Hensyn til Kvantitet som Kvalitet, ses af det ringe Fremmøde — kun 3 Orner og ingen (præmierede) Søer. Ejeren af den meieste og spattede Hingst ses snart at have skilt sig af med denne. Anderledes kan næppe denne Annonce forstaaes:

„De som forhen har brugt min Hingst til Bedækning, og endnu engang agter at benytte den, bedes senest at komme inden midt i October.

Rosmanngaard, den 18de Septbr. 1852.

A. Kuure.“

Amtsdyrlæge Hamanns Forslag om at indkøbe to Hingste i Stedet for at uddele Præmier blev altsaa dog ikke gennemført. Formodentlig har Regeringen ikke ment at kunne ændre Lovens Bestemmelse om Præmieuddeling. Men Amtsdylægen fik dog udvirket, at der kom en Hingst til Øen samme Efteraar. Det blev ganske vist ikke af jydsk Race, som han havde foreslaaet, men en Frederiksborghingst fra Statens Landstutteri. Den nævnes i følgende Bekendtgørelse:

„Mandagen den 15de November, Eftermiddag Kl. 2, holder Bornholm Landoeconomiske Forening Generalforsamling i Gæstgivergaarden i Rønne. Ved dette Møde vil blive afstemt om Tiden naar, og det eller de Steder, hvor Dyrskuet næste Aar skal holdes. De ved Dyrskuet og Præmieuddelingen *forefundne Mangler* vil blive undersøgt og efter Omstændighederne søgt afhjulpne. Regnskab over Selskabets Status vil blive aflagt. Qvitteringslister for Contingent haves tilstede for dem, som ikke have betalt. Om Nogen haver noget at foredrage Selskabet, vil der gives Anledning. Hingsten *Brown* af Frederiksborg Racen vil blive præsenteret. Enhver, som iaar indtræder i Selskabet og betaler Contingent, har ved Præmieuddelingen 1853 Ret til Præmie som gammelt Medlem. Nye Medlemmer indbydes.

Paa Bestyrelsens Vegne

H. K. Jespersen.“

Hermed tager vi Afsked med det betydningsfulde Aar 1852, hvori der skete saa meget i den bornholmske Husdyravlshistorie, og hvori Amtsdylæge Hamann som vist havde sin betydelige Andel, *hvor*

meget er det vel vanskeligt at fastslaa — der var ogsaa andre udmærkede Mænd med — men dog saa meget, at han i enkelte vigtige Sager endog kan siges at have været Drivhjulet.

Om de ovennævnte ved Præmieuddelingen forefundne Mangler skal meddeles, hvad det drejede sig om, da det var en Sag, Amtsdylrægen var med i, og som gav Anledning til en offentlig, skarp Meningsudveksling det følgende Aar. Proprietær Brix, Risenholm, skrev nemlig i Øens Avis følgende „Sendebrev til Herr Jacob Jespersen paa Splitzgaard“ (20. Decbr. 1853):

„Det var i Løbet af denne Sommer, at der i den landoeconomiske Forening blev afholdt et Møde i Rønne, hvor De Herr *Jespersen* paa Splitzgaard var tilstæde og fremkom med Beskyldning, at jeg ved den i September 1852 afholdte Præmie-Uddeling for adskillige Huusdyr havde stillet til Præmieædskning og erholdt Præmie for en Tyr, der var ældre, end den Alder et saadant Dyr maatte have ifølge Bestemmelserne, og at de desaa sag maatte vige tilbage for at erholde Præmie, noget hvorover De i høj Grad syntes at være fortrydelig; De tilbød ved denne Leilighed at skaffe Beviis for Deres Udsagn; hvilket hidtil endnu er udeblevet.

At Hr. Jacob Jespersen ved den nævnte Præmie-Uddeling synes at være mindre heldig end hans øvrige Frender (den Jesperske Familie) maa jeg indrømme og beklage; men naturligvis vedkommer dette ikke mig; men da De offentlig har fremkommet med denne usandfærdige Beskyldning, og offentlig har tilsagt Løfte om Beviis, saa vil jeg og offentlig anmode Dem om, at skaffe dette tilveie; skulde en saadan Opfordring forfejle sin Virkning, da skal en Stævning følge herefter. Brix.“

Til Oplysning tjener, at Proprietær Jens Nicolaj Brix, født 1804, død 1867 og jordet paa Rønne Kirkegaard, var Examen juris og havde været Medlem af den raadgivende Stænderforsamling i Roskilde. Hans Gaard i Nyker Sogn var paa ca. 135 Tdr. Land. Jacob Ancher Jespersen var født i Nexø i 1808, Søn af Cancelliraad, By- og Herredsfoged, senere Sandflugtskommisær og Købmand i Rønne, Peder Dam Jespersen. Han afgik ved Døden i Sverrig paa en Rejse i 1880. Gaarden Splitzgaard var i hin Tid ca. 180 Tdr. Land, siden udvidet af Sønnen Otto Jespersen, R. af Dbg., til 385 Tdr. Land.

Proprietær Jespersens Svar til „Sendebrevet“ fra Brix blev følgende:

Da Hr. Jens Brix paa Risegaarden i Nyker Sogn, i Bornholms Avis No. 101 opfordrer mig til offentlig at føre Beviis for, at hans Tyr var over 4 Aar, da han fremstillede den ved Dyrskuet i September 1852, saa skal jeg ikke undlade at anføre, hvad der foranledigede mig til min Ytring i det omtalte Møde, endskjøndt jeg ikke tvivler paa, at alle de Tilstedeværende vare enige med mig i saa Henseende uagtet Hr. Brixes noksom bekjendte Sandruhed. Hr. B. sagde paa Udstillingsdagen, at han havde havt *Hr. Hamann* hjemme hos sig for at spørge ham om Tyrens Alder, eller om det kunde hjælpe ham noget at bringe den ud til Præmieædskning. Naar Tyren ikke var over 4 Aar havde dette jo været ufornødent, da Hr. B. jo bedst selv maatte vide, hvor gammel hans Tyr var. *Hr. Hamann* sagde, da han af Selskabets Bestyrelse blev tilspurgt om nævnte Tyrs Alder: at den havde fældet sine 4 Aars Tænder, men om den var nogle Dage over eller under 4 Aar kunde han ikke med Bestemthed sige, og da Hr. B. haver sagt, at den var født paa en anden Aarstid, saa synes jeg efter mit Begreb, at heri ligger et tydeligt Beviis nok for, at den var over 4 Aar, og at altsaa Hr. B. ikke medrette tilkom den modtagne Præmie. Skulle Hr. B. imidlertid finde for godt at more Publikum med flere Inserater i ovennævnte Henseende? saa maa jeg bede Dem lade den Jesperske, skal vel være jespersenske, Familie udenfor, uagtet jeg ikke er bange for, at Familiens gode Navn og Rygte vil lide noget ved et Angreb af Hr. *Jens Brix*.

Splitsgaard den 28de Decbr. 1853.

J. A. Jespersen.“

Det var altsaa en skarp Juledisput om denne Sag mellem en Ex. jur. og en Byfogedsøn, ikke rigtig overensstemmende med det givne Paabud i den gamle, danske Lov, at man ej skal søge Rettergang om „Jule Helge“. Og Amtsdryrlægen havde saavist baade Ulejlighed og Ubehagelighed ved sit Votum. Af andre Sager, han foretog paa Embeds Vegne, fremgaar der een af en Bekendtgørelse fra Selskabet, nemlig: „De af Bedømmelses-Comiteen for stutteriedygtige erkjendte Hingster og Hopper, ville med Hensyn til Indbrændingen af disse henvende sig til Amtsdryrlæge *Hamann* i Rønne, som paa Selskabets (Landøkonomiske Forening) Vegne vil foretage det fornødne i saa Henseende.“

Og om en hel anden Art Virksomhed indenfor Embedet taler en af Amtsdyrlægen selv udsendt Bekendtgørelse:

„For senere at være fri for det evige Spørgsmaal: „*hvad skal vi gjøre ved Creatureerne, naar de ere fulde af Utøi*“, finder jeg mig foranlediget til at bekendtgjøre, at jeg begynder med Køernes Vaskning først i December, og da det er en Erfarings-sætning, at de holdes bedst rene for hele Vinteren, naar Vaskningen foretages i Decbr. og Jan. Maaned; saa maa jeg herved anmode dem, som vil have vasket før Juul, at underrette mig derom snarest muligt, for at jeg kan gjøre mig færdig i et Sogn ad Gangen og saaledes fritages for idelige Rejser.

Rønne, den 22de November 1853.

Hamann,
Amtsdyrlæge.“

Dette er forskellige Træk af den Virksomhed, Bornholms første Amtsdyrlæge havde at varetage, en Beretning som indeholder interessante Billeder fra Bornholms Landbrug for ni Decennier siden.

SUPPLEMENTA.

Til Artiklen i Aarbogen for 1942 om Dyr lægevæsenet paa Bornholm kan tilføjes følgende, tildels ifølge modtagen velvillig Oplysning af Hr. Dyr læge Grove Vejlstруп:

Amtsdyr læge Hamann har endnu skrevet en Artikel, foruden den i Aarbogen Side 36 nævnte, nemlig i Tidsskrift for Veterinærer VII Bind, Side 27, „Om Stiv- og Beensyge hoes Køerne paa Bornholm“.

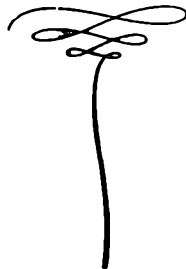
Dyr læge Hans Peter Nielsen Sode, omtalt Side 43, ejede sin Fødegård fra 1856 til 1866, hvorefter han købte et Avlsbrugersted i Knudsker Sogn. Hustruen var født 1824. I Ægteskabet var ingen Børn. Ægteparret fejrede Guldbryllup 22. Maj 1898. I Spørgsmaalet om han var Veterinær kan oplyses, at han *ikke* var eksamineret Dyr læge.

Dyr læge C. C. Fromberg boede i Rønne endnu i 1892. (Side 43.)

Dyr læge Sodemann, der omtales Side 45, afgik ved Døden paa Fejø ^{18/7} 1919.

Dyr læge Gradmann, Side 47, blev ^{30/3} 1870 ansat som Dyr læge paa Ærø med en aarlig Løn af 200 Rigsdaler. Han afgik ved Døden samme Sted ^{13/12} 1912.

K. Th.

„Om en Hest er tyngelt.“

VED DYRLÆGE C. C. MATTHIESSEN, ULLERSLEV.

Da Kr. Boers: „Dansk veterinær Folkemedicin“ er udarbejdet som et Samleværk, er der hermed givet et udmærket Grundlag at bygge videre paa.

Som allerede antydnet i Forordet til Værket maa et af Arbejdsfelterne blive at adskille, hvad der er fostret i Norden, hvad der kan paavises som ren Afskrivning fra udenlandske, især tyske Værker, og det der kan føres tilbage til klassiske Forestillinger og Virkemidler.

Naar det saaledes er anført under Afsnittet „Hoppe ifol“: „Om Mand Vill hafue Hesteføll. Daa skall mand lade hesten komme till hopperne Udj Nyett och Naar det er Vesten Veyer“, (efter Børge Pedersens Dyrlægebog, D. vet.-hist. Aarb. 1936, S. 70) er det uden Tvivl hentet fra en klassisk Forfatter som Plinius¹⁾, Varro, Aelian eller Virgil, der tilsyneladende i fuld Alvor skriver om Vestenvinden, som er i Stand til at befrugte Hopper uden Medvirkning af Hingsten. Altsaa det græske Sagn om Kentauren Chirons Datter Okyrrhoë ogsaa kaldet Hippe, der befrugtes af Vindenes Gud Aeolus Hippodates, eller rettere Iliadens Verslinier (XVI 148 – 154):

„Han (Achilleus), der spændte i Aag for Patroklos de hurtige Heste,
Xanthos og Balios: hastigt som Vindene kunde de flyve;
Dem have Zefyros avlet engang med Harpyien Podarge,
Medens hun græssed som Hoppe paa Eng ved Okeanos 'Flodstrøm.“

opfattet for bogstaveligt.

¹⁾ Historikeren Ellen Jørgensen har i Biblioteca Laurenzian i Florens fundet et af Plinius' Værker afskrevet af „Petrus de Slaglosia“ (Peter fra Slagelse), et Bevis paa, at Danske i Slutningen af det 12. Aarhundrede havde Adgang til de klassiske Værker (Lauritz Nielsen: Danmarks middelalderlige Haandskrifter, S. 6).

For en skolet Filolog maa Sygdomsnavnene være et storartet Arbejdsfelt, ikke mindst naar dertil føjes de danske Dialekters Sygdomsbenævnelser. H. F. Feilberg har i „Ordbog over jyske Almuesmaal“ samlet meget jysk Stof, og i den under Udarbejdelse værende „Ømaalsordbog“ vil Sygdomsnavnene endog blive samlet i deres egen Gruppe.

Skønt Ikke-Filolog vil jeg forsøge at yde nogle Oplysninger om Navnene paa de „Sygdomme, hvis Identitet det ikke har været muligt at fastslaa“ (Boers: D. v. F., S. 137), dels om Navnenes Tydning som Sygdomsbegreb, dels om deres sproglige Hjemsted.

„En Konstig og Ny Heste-Lægebog“ (1703) anfører S. 23:

„Om en Hest er tyngelt.

Tag Adrament / og stød det til Pulver / og tag Flesk og leg dette Pulver paa / og stød Hesten det bag ind / det hielper.“

Paa Titelbladet staar: „Nu nyligen af Tydsk paa Danske oversæt Kiøbenhafn 1703“, hvilket giver Haab om at genfinde Sygdommen i en tysk Hestelægebog ældre end 1703, og Behandlingen findes ogsaa ordret i *Newes künstliches Rossartzneybüchlein*, 1664, S. 61, under Overskriften „Fürstall oder Gezwang“. Disse synonyme Navne er i et Haandskrift (D. kgl. Vet. & L. ny S. 5, 32, 207) oversat til daarligt Dansk „Forstald (Angstald) eller Tvang“ og dækker over Begrebet „Urinens Tilbageholdelse“, hvilket — som ogsaa Kr. Boers bemærker (D. v. F., S. 80) — ofte forveksles med en Stortarmsforstoppelse.

I vor Heste-Lægebog er derimod indsat det gamle, danske Ord *Tyngelt*²⁾, som maa betegne Kolik, spc. Stortarmsforstoppelse hos Hesten.

Fra samme Bog (Heste-Lægebog, 1703, S. 28) stammer følgende:

„Om en Hest haver Spreck i Næsen / eller anden Steds.

Hønseskarn gjør Pulver der af / kom Hesten det i Næse-Sprecken / det hielper.“

Ogsaa her findes Løsningen i *Newes künstliches Rossartzneybüchlein* (1664, S. 49), idet Teksten (noget udvidet) staar under Overskriften „Für die Ritzigkeit der Ross“ (Næse-Sprecken-Nassritzen).

2) Af gl. d., Tyngel = on. tyngd. — O. Kalkar anfører i Ordbog over det ældre danske Sprog: „Tyngel = en Sygdom; „i livet var han dog saa svag af noget kaldes tyngel“ (Schandrup: Poetiske Skrifter, Kbhvn. 1728). Vel = tyngsel = Forstoppelse hos Kvæg.“ — Henrik Harpestrangs danske Lægebog fra det trettende Aarhundrede (I, 40) raader: „Fangær man ilt i bryst . . . thæt han spytter thæt ær best sum gallæ. oc thingsæl ær i sithæn.“ Slægtskab mellem Sygdomsnavnene Tyngelt og Tongel (D. v. F., S. 269) er muligt, naar Tongel (over et Tungel) forbindes med tung ligesom Tyngelt (over Tyngel). (Mag. art. Poul Andersen.)

Spreck maa derfor betegnes som identisk med Snive, selv om Ordet efter sin sproglige Afstamning fra indog. sprek-spraglet [hvoraf de nogenlunde synonyme tyske Sygdomsnavne som Sprenkel, Sprinkel, Sprekel, Sprickel, Sprack, Spröckel m. fl. er afledt (M. Höfler: Deutsches Krankheitsnamen-Buch, München 1899)] skulde betegne en mindre dybtgaaende Betændelse. Ordet findes ogsaa i de nordiske Sprog, gl. d. spreck (C. Molbech: Dansk Ordbog), isl. sprekla, sv. Landm. spräkkel, med samme Betydning som sprek.

Som Sygdomsnavn, men uden at Lidelsen kan nærmere identificeres, indgaar det i en Trylleformel i en dansk Lægebog fra det 16. Aarhundrede: „Jek haffwer her swndhz orm, bwdhe oc verk So skall all thenne orme byld, sprek oc swedhe oc verk forfulnæ, forswinde oc for wordhe, in nomine (+++).³⁾

Fra Haandskrift IV, 230, 163 (D. kgl. Vet. & L.) har vi:

„For Aglene.

Tag hundelorte og spans(k)grønt stød det smaae, og meng det blant hver andet, og bespreng saaret med paa foden, og bred vejjebred derpaa, gør det til det hielper.“

Her er de tyske ligelydende Tekster endnu talrigere bl. a. to østrigske Haandskrifter fra det 16. Aarhundrede under Overskriften „Für die agley“ (Vet. hist. Jahrb. 1935, S. 152). Endvidere i Newes künstl. Rossarz., S. 61 (Aigley) og i Le Pluvinel u. Stephano Bracciolini: Ross Artzneyen (1696).

Af de tyske Veterinær-Filologer er agley udlagt som Saar i Kronen spc. Kronfistel (Vet. hist. Jahrb. 1935, S. 58).

Fuldstændig tilsvarende er det med Teksten til gurfey (Haandskr. IV, 230, 156):

„Omen hest haver gurfey.

Saa tag honning og hvideløg stød det i blandt hverandre, og bred det hesten derpaa.“

Sandsynligvis er det en Afskrift af Newes Bog (S. 54): men Teksten findes ogsaa i de to førnævnte østrigske Haandskrifter.

Gurfey er identisk med Stomatitis s. Gingivitis (Vet. hist. Jahrb., 1935, S. 59 & D. v. F., S. 347).

Om Slier se Höflers Krankheitsnamen-Buch, D. v. F., S. 347, og Benedictus Olai, Een nyttigh läkare book. 1578, blad 133. Udg. i Facsimile af O. T. Hult, Malmø 1938.

³⁾ A. M. 819 4to bl. 46. Trykt i F. Ohrt: Danmarks Trylleformler. Kbhvn. 1917, S. 233, Nr. 356.

Hermed være føjet nogle enkelte Byggesten til den Grund Dyr læge Kr. Boers har lagt for Studiet af dansk veterinær Folkemedicin.

For omhyggelig Gennemgang af de ældre Hestelægebøger, som det ikke har været muligt at laane fra „Den kgl. Veterinær- & Landbohøjskole“s Bibliotek, er jeg min Nevø, stud. veter. Kr. Brandt meget taknemlig. — For Henvisningen til F. Ohrt, Danmarks Trylleformler, Nr. 356, takkes Apoteker P. Hauberg, Stenlille. — For Henvisningen til B. Olais Lægebog takkes Dr. med. I. Reichborn-Kjermerug, Oslo.

Husdyrenes Værnehelgener i Norden.

AF DYRLÆGE KRISTEN BOERS, SORØ.

Gaar Rejsen gennem et dansk Landskab, er der to af Fædrelandets Bygningsværker, som Øjet uvilkaarligt maa fæstne sig ved, fordi de kommer igen Gang paa Gang næsten til Ensformighed. De to Bygningsværker er Gravhøjen (Dyssen) og Kirken, og skønt de ofte ligger paa det samme Højdedrag, ligger de dog hinanden saa fjernt i Tid som Aartusinder. Det er individuelt, hvilken af disse to der mest ligger vort Hjerter nær, men vælger vi at gaa ind under Kirketaget et Sted, hvor Tiden og Mennesker har levnet Rester af Middelalderens kirkelige Kunst, da mødes vi af Smaabilleder fra Alter, Prædikestol og Pulpitur eller fra Kirkehvelving i Skib og Kor, og det var jo disse Billeder, vi sad og blev saa fortrolig med under Præstens lange Prædiken eller under Salmesangens mange Vers; thi selv om de i religiøs Henseende ikke mere betød noget for os, vidste vi, at vore Forfædre for mange Slægtled siden havde betragtet dem paa en ganske anden Maade end vi, vidste, at Billederne for dem havde været fulde af Liv og Historie, noget der talte til deres Hjerter og til deres Fantasi, ja, at de for dem havde været en stor Del af deres Kristendom.

Eftersom de altsaa er et Arvegods, er det vel naturligt, at man søger at faa Rede paa deres Oprindelse, men frem for alt prøver at lodde, hvor dybt de har været forankret i vore Forfædres Religion, og prøver at se, hvorvidt denne igen fik Indflydelse paa deres daglige Livsførelse. Thi disse Billeder, der som oftest var naivt og primitivt malede eller skaarne Figurer, fik jo Liv gennem det, de forestillede, nemlig de Mænd og Kvinder, hvis Skæbne havde været saa

usædvanlig, at den uvilkaarlig maatte fængsle Menigmands ublaserte Sind og tænde en Glød i Øjet og en Brand i Hjertet hos den primitive Almue, naar Præsten læste Legendens paa Helgenernes Æresdage om Martyrernes Pinsler og Død, om de Undergerninger, de havde gjort, eller om de Mirakler, der senere var sket ved deres Grave.

Allerede i Kristendommens første Aarhundreder fik den Tanke Raaderum, at Gud var alt for ophøjet til, at man saadan i al Almindelighed turde bebyrde ham med sit Dagliglivs Smaatterier. Vilde Gud i det hele taget laane Øre til saadanne Ubetydeligheder? Var det saa ikke bedre at henvende sig til en af dem, om hvem man med Sikkerhed vidste, at de sad ved Guds Side i Himmeriges Rige, nemlig Helgenerne, d.v.s. Martyrerne og andre hellige Mænd og Kvinder? De havde jo en Gang været Mennesker som een selv, havde haft de samme Bekymringer og Sorger, som ethvert jordisk Menneske kommer ud for, selv om de nu paa Grund af deres Tro og deres gode Gerninger sad i Guds Himmel og Tronen nær. De var Mennesker og dog mere end Mennesker, og det var denne Helgenernes Dobbeltthed, der blev afgørende for Individets Indstilling til dem

Fra Begyndelsen var det kun Martyrerne, der af Paven blev kanoniseret og erklæret for Helgener. Martyrdøden gjaldt som det sikreste Middel til at rense sig fra al Synd. Men efterhaanden blev ogsaa saadanne kristne Mænd og Kvinder ophøjet, der havde staaet Frelseren nær, eller saadanne, der havde gjort noget særligt for Kristendommens Udbredelse, som oftest Konger, Fyrster eller fremragende gejstlige, der havde kastet Glans over Kirken ved deres Virksomhed, og endelig dem, som havde gjort Mirakler i levende Live eller efter Døden.

Allerede i hedensk Tid var den Antagelse almindelig, at de afdødes Aander beskyttede Slægtens Medlemmer. Det ligger saa nær at antage, at den troende Slægtning eller nære Ven, der med al Rimelighed menes at være vandret ind til Gud, ogsaa der i sit Himmerige vil tænke med Venlighed paa sin Slægt eller Ven paa Jorden og ved Forbøn hos Gud søge at bevæge denne til en Bøns Opfyldelse. Men kunde man bevæge en Helgen til denne Forbøn, var man selvfølgelig saa meget mere sikker paa Resultat. Og for at sikre sig Helgenernes Bevaagenhed gik man de to ogsaa fra Hedenskabets Tid saa kendte Veje, nemlig Offer og Bøn.

„Der skal noget for noget“, er en almenmenneskelig Erfaring i det daglige Livs Kamp, og denne Erfaring overførte man paa det aandelige Liv. Vilde man opnaa noget ved sin Bøn hos Gud, maatte man ofre. Præsterne indprentede da ogsaa stadig Menigheden, at Offer

maatte der til, og derfor rejstes der i Kirkerne Altre, snart for een Helgen snart for en anden, hvor man kunde lægge sin Skærv og bede sin Bøn. Men Kirken tog Offeret og voksede sig mægtig og stor, saa Gejstligheden efterhaanden tog Luven baade fra Adel og Kongemagt. Var en Helgen særlig berømt, byggede man Kirker til vedkommendes Ære, og senere traadte den bildende Kunst til og skildrede Helgenens Liv i Træskæreri eller i Farver og Mosaik, en Fryd for den troendes Øje, som Musikken var for Øret, og Røgelsesduften var for Næsen. Og kristelige Skribenter og Digtere fortalte om den Glans og Indflydelse, Helgenerne fik i Guds Himmel, og om hvordan de blev Guds nære Raadgivere og Menneskenes Hjælpere paa Jorden i al Nød og Besvær.

En særlig Kraft, mente man, laa i Helgenernes jordiske Efterladenskaber. Det drejede sig oftest om deres Ben, men kunde være mange andre Ting som et Stykke Klædning eller blot Asken fra deres Ligbaal. Om disse Reliquier, ogsaa kaldet „Helligdomme“, gik der ofte de sælsomste Fortællinger, og som Tiden gik, blev der større og større Efterspørgsel efter dem, hvilket førte til en udstrakt Handel med Helgenben og en lige saa udstrakt Forfalskning af Artiklen. Selv den ringeste Kirke havde en eller flere Reliquier ofte anbragt i et lille Rum i Alteret, der altsaa var at betragte som Helgenens Grav, og her ofrede man ved Helgenkollekten, der i Danmark er kaldet „Helgenskyld“ eller „Helgenskud“. Men i de store og rige Kirker havde man ofte hundredevis af „Helligdomme“, anbragt i kostbare Gemmer af Guld eller Sølv. Dette gjaldt f. Eks. Frue Kirke i København og Graabrødreklosteret i Roskilde.

Helgentroen øvede gennem hele Middelalderen en mægtig Indflydelse paa hele Datidens religiøse og folkelige Liv ligesom paa Folkets Moral, og denne Indflydelse kan spores Aarhundreder efter Reformationen, ja, lige til vore Dage. Selv paa et saa specielt Omraade som Lægekunsten mærkes dens Paavirkning. Præster og Munke var i Middelalderen ofte lægekyndige og forsømte ikke at fæstne Kirkens Magt paa dette Felt ved at docere, „at Lægedom og Salve uden Religion besad ingen Magt“, derfor blev Lægekunsten øvet under Bønner og den syge signet med Korstegnet. Raadvild som Menneskeheden var paa dette Omraade, søgte man Hjælpen i Religionen. Aarsagen til Sygdommene blev i Almindelighed opfattet som Guds Straf for Menneskenes Synder, og det var da saa ligetil, at man anraabte Helgenerne om Hjælp og Beskyttelse, særligt i en Tid, hvor Epidemier decimerede Lande og Byer, saa de ofte næsten blev øde.

Selve Lægekunsten var i Kulturverdenen ca. 4—5 Aarhundreder efter vor Tidsregnings Begyndelse gaaet i Forfald, og i dens Sted traadte Helgenkurene, der blev uhyre meget benyttet hele Middelalderen igennem, baade for Menneskene selv, men ogsaa over for deres Husdyr.

Helgentroen var, da Kristendommen kom til Norden, i fuld Udvikling, selv om den ikke naaede det Højdepunkt, som senere Tider kunde opvise. Det er muligt, at disse mange fremmede Gudsmænd fra Begyndelsen af Menigmand blev modtaget med en vis Skepsis, ja, Modvilje, men efterhaanden nationaliserede man dem, gav dem Navne med nordisk Klang, ja, henlagde ofte deres Legender til kendte Egne og opkaldte Børnene efter dem. Saaledes knyttedes det kirkelige Liv og Folkelivet nøje sammen. Kirken bredte sine Vinger ud over hele Mennesketilværelsen, og Helgentroen gled umærkelig ind i Folkets Bevidsthed som noget selvfølgeligt, ja, Norden selv deltog i Helgenkaaringen, ikke blot med de store Skikkelser som Hellig Olav, Hellig Erich og Hellig Knud, men ogsaa med Lokalhelgener, der ikke var kendt eller paakaldt uden for et ofte meget snævert Omraade.

Den store Omvæltning for Helgentroen skete, da Reformationen kom og slog den i Stykker. Den nye Tids Bisper og Præster saa deres Opgave i at fortrænge Helgenernes Billeder fra Kirken og ud af Menneskenes Hjerter og lærte om Papismens Vederstyggelighed og om Munkes og Nonners slette Liv, fortalte Menigmand, at meget af det, han tidligere havde troet paa, bare var et fromt Bedrag, og at Menneskene selv maatte tage deres Ansvar over for Gud. Det var imidlertid let nok at pege paa Skavanker hos Munke og Nonner, men vanskeligt at give en rimelig Forklaring, hvorfor de Helgener, til hvem man selv og eens Forfædre fra Barnsben havde sendt de hedeste Bønner om Hjælp og maaske oplevet det store Under at være blevet bønørt i en Hjertesag, nu pludselig var blevet Djævelens Værk. Det er mere end sandsynligt, at mange spurgte sig selv, om dette nu ogsaa kunde have sin Rimelighed, og i Smug paakaldte man sin Beskytter og læste sit Ave Maria, naar Sol gik ned. Det var vel særligt Bondestanden, der holdt fast ved den gamle Tro, og hos den kan man i Norden flere Hundrede Aar efter Reformationen træffe paa Rester af Helgendyrkelsen.

Men det var ikke alene Kirkerne, der blandt Helgenskaren fik en bestemt Beskytter, ogsaa de enkelte Personer valgte sig ofte en saadan (en Patron). De allerfleste Mennesker søger jo Beskyttelse i onde Tider eller under Fare, kun meget faa har Autoritet nok til at

staa ene. Men hvad der gjaldt Personen, gjaldt ogsaa Menneskenes Sammenslutninger som Fag og Lav, der oftest valgte sig en Værnehelgen, som havde haft samme Haandværk som Faget eller Lavet selv, og som man derfor mente, bedre end andre forstod de Vilkaar, Standen levede under, og de Byrder og Besværligheder Fagets Udøvere kunde komme ud for. Og som Helgendyrkelsen efterhaanden gennemsyrede hele Folkelivet, fik ogsaa Husdyrene, ja, endog de forskellige Husdyrklasser, en bestemt Værner ud af Helgenernes Kred.

Husdyrene var i hvert Fald i Norden noget mere end blot og bart Inventar. Paa en Maade hørte de med til Slægten og blev ofte behandlet derefter. Ved Dødsfald, særligt hvis det var Husfar eller Husmor, der var gaaet bort, var det f. Eks. gammel nordisk Skik, at et af Familiens Medlemmer gik i Stalden og hviskede i Øret paa Hest og Ko: „Sørg ikke, vor Far (eller Mor) er død.“ Og i Norge gik Sæterpiggen Julemorgen i Stalden og sagde til Koen: „Du maa ikke længes efter Sommeren, det er Jul i Dag.“ Enhver vidste jo ogsaa, at Husdyrene fik Mæle Julenat, og at de knælede i Bøn for Frelseren. Men med saadanne Meninger var der intet mærkeligt i, at man blandt Helgenerne udvalgte en Beskytter for Dyrene i Stalden.

I et fra Reformationstiden stammende Smædeskrift mod Katolicismen „Peder Smid og Atzer Bonde“, hvor Handlingen er henlagt til en Kro i Skive i Sallingland, møder Peder Smid, der kommer fra Holstebro, Atzer Bonde, der for en eller anden Forseelse skal gøre en Pilgrimsrejse til Vor Frue i Karup. Og de fører nu paa Kroen en Samtale om Helgenerne, og hvad de er gode for:

„S. Lodvig kand vel røcte en Hest/
 S. Dæjens tager fæet vare best/
 S. Anthonis røcte vel Suin/
 de andre haffue huer gierning sin.“

Som vi af dette Vers ser, maa der i Norden have været Helgener for Hest, Ko og Svin, men, som vi i det følgende skal se, var der Helgener, der værnede Husdyr i al Almindelighed uden smaalig Hensyn til Dyreklasse, og i det efterfølgende har jeg fulgt denne Inddeling:

Hestens Værnehelgener.

Hesten har i Norden fra de tidligste Tider langt mere end de øvrige Husdyr været betragtet som Husherrens særlige Objekt. Riddertidens ædle Heste, der ofte var erhvervet for store Summer og med

stort Besvær, var en Skat, som der blev vogtet nøje paa, og fra de nordiske Gudesagn ved vi, at Hesten her var særlig elsket og æret og tillige helliget en bestemt Guddom, ganske naturligt gav man den da efter Kristendommens Indførelse en Værnehelgen. I de forskellige Lande i Syden og Mellemeuropa kendes en Række af de Helgener, der menes at beskytte Hestene, og som bliver paakaldt endnu i vore Dage, nogle af dem naaede aldrig Norden, andre kom vel her op, men fik her tildelt en hel anden Virksomhed, og kun nogle faa af disse fremmede blev i Norden antaget og nationaliseret.

Blandt Hestens Værnehelgener i sydligere Lande skal blot nævnes Blasius af Sebastia, der efter Legenden var en armenisk Læge, som under Diolectianus' Forfølgelse af de Kristne flygtede op i Bjergene, hvor syge Dyr kom til ham og blev helbredet. Særlig i Italien blev han meget paakaldt for Hesteskader. Han er dog ogsaa godt kendt i Norden, og en Kirke er i Danmark viet ham, men Hestepatron blev han ikke her. Det samme gælder Sanct Mikael-Ærkeenglen, der mest er kendt som den, der fører Sjælen til sit Bestemmelsessted, men som i Tyskland blev kaaret til Hestens Værnehelgen og der blev anset som selve Odins Efterfølger. Endelig var der Sanct Georg-Dragens Overvinder; han er næsten altid afbildet bereden og derfor selvskreven til at være Patron for Rytteriet. Hans Kult kendes særligt fra England, og han blev specielt paakaldt for Hestens Kolik, mod hvilken han ansaas for en virksom Hjælper og Beskytter. Men i Norden var Hestepatronen par excellence:

Sanct Stephanus.

Han var efter Bibelens Beretninger (Apost. Gern. 6. og 7. Kapit.) blandt dem, de kristne Jøder i Jerusalem udnævnte til Fattigforstandere. Skønt han selv vist nok var græsk Jøde, talte han haarde Ord om det utaknemmelige jødiske Folk, men herover vrededes Ypperstepræsterne, og de opirrede Folket imod ham og drev ham uden for Jerusalem, hvor han blev stenet. Dette skete Aar 36 efter Kristi Fødsel, og Stephanus blev altsaa den første kristne Martyr.

Nogen speciel Tilknytning til Husdyr i Almindelighed eller til Hesten i Særdeleshed synes Sanct Stephanus altsaa ikke at have haft, og dog finder vi hans Navn i Forbindelse med Hesten allerede i tidlig Middelalder, saaledes som en gammel latinsk Maning viser:

„Petrus, Michael et Stephanus ambulabant per viam. sic dixit Michael. Stephanus equus infusus signet illum deus. signet illum Christus et erbam comedat et aquam bibat.“

St. Stephansdagen, den 26. December, skal efter gammel Beretning

være fejret med stor Pragt i Byen Metz allerede Aar 403, og fra det sjette Aarhundrede haves Mønter med hans Navn „Steffelsgroschen“, paa samme Maade som man i Bayern i 16. Aarhundrede havde „Stephansgylden“. Dog i Tyskland finder man mest hans Navn i Forbindelse med „der grosse Pferdetag“ knyttet til Helgenens Hædersdag den 26. December, hvilken Dag man bragte Hestene viet Foder og tumlede dem paa Marken, til de blev svedte, hvorefter man aarelod dem og gemte dette Blod som et magisk Lægemedel af høj Rang. Hestenes Foder blev om Stephans-Natten stillet ud under aaben Himmel, saa Duggen kunde falde der paa og bringe Festens Velsignelse til de Dyr, der aad det.

St. Stephan (Uppsala Domkirke).

St. Stephans Navn er endvidere knyttet til et ejendommeligt Kapridt, „Stephansridtet“, der i forskellige Lande udføres paa noget forskellig Vis, men som fik sin højeste Udvikling i Sverige og enkelte Dele af Norge. Stephansridtet er kendt fra meget gammel Tid i Østrig og Bayern, hvor Hestene St. Stephansdag fik viet Salt og Brød. Blandt andet red i München i ældre Tid ca. 200 Ryttere paa denne Dag paa smukt pyntede Heste under Gudstjenesten 3 Gange rundt om Kirken, og med blottet Hoved red de derefter gennem Indgangsdøren op gennem Kirken og ud ad den anden Dør. Denne ejendommelige Skik holdt sig helt til 1876, da den blev forbudt. Samme Dag red man ogsaa rundt til forskellige „Stephanskapeller“ og ofrede der Vokslys til den hellige Stephan, i Regelen lige saa mange Vokslys, som man besad Heste. Om disse Kapeller ved man, at det var gamle hedenske Helligdomme, der i kristen Tid fik Stehdansnavnet hæftet paa sig. Men selve Riddet var en hedensk Skik,

der er kendt viden om. Saaledes fejrede man i den romerske Kejsertid ved Vintersolhverv en stor Fest for Solens Tilbagevenden, og ved denne Fest var Hestevæddeløb en Ritus. Og paa samme Maade var det hos de gamle Gøter Skik henimod December Maanedes Slutning at samle alle de bedste og smukkeste Heste for med dem at holde Kapridt paa Isen, efter hvad den svenske gejstlige Olaus Magnusson fortæller. Og ogsaa i Danmark er der fundet Beviser paa en nøje Forbindelse mellem Solen og Hesten (Trundholmsfundet). Men naar Kapridtet laante St. Stephans Navn, var vel Aarsagen den, at de kristne Præster stod magtesløse over for denne hedenske Tradition og derfor ligesom paa saa mange andre Omraader kristeligt tillempede den ved at knytte den hellige Stephans Navn dertil, ganske simpelt fordi dennes Højtidsdag fejredes 2den Juledag.

Skikken at aarelade Hestene paa St. Stephans Æresdag er kendt foruden i Norden fra flere Steder i Tyskland, Belgien og England, hvor man anfører, at denne Skik kom til England med Danskerne. Den er utvivlsomt en rudimentær Form for et oprindeligt hedensk Hesteoffer, hvor man ved Midvinterblotet ofrede Hesten til en Guddom i Norden — rimeligvis til Frey, om hvem N. M. Petersen i sin Mytologi siger, at Hesten i Særdeleshed var helliget. Eddaen nævner ogsaa et Par Heste under Navn af Freyfaxe, og til den ene af disse siges Frey at have halv Ejendomsret.

Forfølger man „Stephansridtet“ fra Tyskland nordpaa, vil man finde, at Skikken var velkendt i Holsten: „Peerdesteffen“ Ungdommen brugte om Natten mellem første og anden Juledag at gaa ind i Naboens Stald, strigle hans Heste og ride omkring paa dem paa Gaardspladsen. Derimod er der kun svage Spor af en saadan Skik i Danmark, hvor Dagen „fejredes“ med allehaande Løjer. Saaledes bandt man f. Eks. i Nordjylland denne Nat Klinken fast paa Naboens Stald-dør, skjulte Greb og Møgbør og satte en udstoppet „Ræmand“, som de kaldte „Staffen“, op paa Huslængen eller bandt den fast paa Stuedøren og lavede lignende Spilopper, der andre Steder blev henlagt til Nytaarsnat.

Men som anført var det særligt i Sverige og visse Dele af Norge, at St. Stephansridtet, og hvad dertil hører, var kendt. Allerede Klokken 1 Nat mellem første og anden Juledag havde „Stephansgosserne“ travlt, thi det gjaldt om at være den første, der den Dag kunde naa en bestemt Kilde eller et Vandløb, der randt nordpaa, for at Hestene kunde faa drukket „Fløden“ af Vandet. De Heste, der kom først, trivedes bedst i det kommende Aar, og for at Hestene kunde drikke saa meget des mere, gav man dem intet Vand Juledag. Karlene

raabte, saa snart de saa Vandstedet: „God Dag du friske Kilde og stærke Lægebrønd.“ Men var alle Rytterne samlet, begyndte Kapridtet. Som Regel gik det fra Kirken til Hjemmet, og den, der kom først, blev hyldet og trakteret af Byens Beboere. Man gjorde meget for at faa stærke og hurtige Heste til Kapridtet. Godt skulde det saaledes være at give Hestene et lille Stykke af Julebrødet eller noget af Juleøllet, ja, enkelte Steder bagte man et særligt Julebrød til Hestene, „Hästläsa“, der var bagt af den i Dejtruget tilbageblevne Juledej, thi ogsaa Hestene skulde vide, det var Jul.

Men senere paa anden Juledag red man fra Gaard til Gaard i vild Galop og under Hujen og Skrigen. I Norge kaldte man det „at ride Staffis kout“ (kout-Galop) eller „at ride om Hus“. — „Man red omkring Stald, Lade og Fjøs og red i Kors og Krans i Tunet“, siger Skar. — Fra Vestergøtland berettes, at Stephansrytterne havde et Sølvbæger med sig, over hvilket Hestene skulde drikke for ikke at faa Kværke, og for samme Sygdom hentede man St. Stephansdag i Danmark Smedeslag (Smedesinner) hos Smeden, lagde dem i rent Vand og lod Hestene drikke af dette, dog maatte Smedesinnerne ikke have rørt ved Jorden. I Forbindelse hermed kan nævnes, at St. Stephan i Syden blev betragtet og paakaldt som Specialist mod Snive.

Til Tider opførte „Staffansgossene“ i Sverige, hvor de kom frem, et helt lille Skuespil. Under „Hellig tre Kongers Stjernen“ og under en Anfører, der kaldtes „Kongen“ eller „Staffan“, drog de omkring i Gaardene og sang:

Staffan är en ståtlig mand
är högt värderad i sitt land

Staffan har en stalledräng
han vattner sina fåler fem

Två de voro röda
de tjäna väl sin föda

Två de voro hvita
de voro hvarandre så lika

Den femte han var apalgrå
den ridar sjelfva Staffan på
o. s. v.

Eller de sang:

Staffan var en stalledräng
 Håll dig väl fålan min
 Han vattna sina fålar fem
 Allt vid den ljusa stjärnan
 Ingen dagen synes än
 Men stjärnorne på himmelen de blänka.

Og naar Sangen var til Ende, gik „Staffan“ med sit Følge bl. a. „de tre Vise“, „Judas“, „Julebukken“, „Staffans Lakajer“ og hans „Hest“ ind i Stuen, hvor de overbragte Folkene gode Ønsker for Julen og det kommende Aar, hvorefter der atter blev sunget nogle Sange. Under alt dette gjorde „Judas“ allehaande Løjer for at more Gaardens Beboere og for at faa dem til at punge ud med nogle Skillinger. Sluttelig blev alle beværtet paa forskellig Vis, og de drog saa til andre Gaarde, til det blev langt ud paa Natten. Men naar de vendte tilbage til Byen, lavede de allehaande „Skarnstreger“ i Bøndernes Stalde, kastede f. Eks. Gødningen fra Møddingen derind, skilte Seletøjet ad, o. s. v., ja, selv i Kostalden, hvor ellers Pigerne herskede enevældigt, gjorde de et større Uryd.

Men i Danmark, Færøerne og England kendes om St. Stephan en anden Legende. Han er her Staldknægt hos Herodes, og en Dag, saaledes fortæller Folkevisen:

Sanct Stefan rider de Foler i Vand,
 han ser den lyse Stjerne:
 „Forvist er nu den Konge fød,
 som frelse skal al Verden“.

Sanct Stefan ganger for Herodes at staa,
 sit Ærind han vilde fremføre:
 „Nu er os sendt den sande Profet,
 som frelser al Verden af Møde.“

Herodes vil dog ikke tro paa St. Stefans Ord, ikke før den stegte Hane, der ligger paa hans Bord, vil begynde at gale. Men Miraklet sker:

Den Hane slog ud sine Vinger og gøl
 i Vor-Herre hans Fødsels Time.
 Herodes faldt af sin kongelig Stol,
 af Sorrhig da monne han svime.

Men da Herodes vaagner beslutter han Barnemordet i Bethlehem.

Og endelig findes i Sverige og Norge en tredje Version, hvor St. Stephan er Helsingelands Apostel, en from og modig Mand, der hverken frygtede Mørkets Vælde eller Hedningernes Magt og derfor dristig traadte frem i det gamle hedenske Tempel i Uppsala blandt Offerpræster og Blotmænd og forkyndte om den Kristus, der var født Julenat. Hedningerne kastede ham vel i Fængsel, men han flygtede til Helsingeland, hvor han blev Præst. Helsingeland var dengang berømt for sine prægtige Heste, og St. Stephan elskede disse Dyr og havde selv fem. Han blev imidlertid stenet af Hedningerne, fordi han nedbrød deres Afgudstempler. Dog efter hans Død samledes de Kristne paa det Sted, hvor han var begravet „Hille Bror Staffans Stupa“, og senere blev der bygget en Kirke paa Stedet, og til sene Tider valfartede Folk til dette Sted med deres syge Kreaturer, især med Hestene, for der at søge Helbredelse for disse. Saaledes lyder denne skandinaviske Sanct Stephans Historie.

Men til Bibelens Sanct Stephan er der baade i Syden og i Norden viet Kirker. Der blev oprettet Gilder, der bar hans Navn, og i mange Kirker fandtes hans Reliquier, saaledes havde Frue Kirke i København en saa stor Sjældenhed som en af de Sten, hvormed han blev dræbt. I Norge, hvor man mener, at hans Legende er kommet over England og Island, daterer man hans Kult fra det 12. Aarhundrede, og der fandtes St. Stephans Reliquier i flere Kirker, bl. a. i Stavanger Domkirke. St. Stephan er i Norden i Modsætning til i Digtningen kun sjældent skildret i Billeder. Der findes et Kalkmaleri i Skive Kirke malet 1522, og i Uppsala Domkirke en smuk Træudskæring, hvor han er afbildet med Hestene, men ogsaa i Finlands Kirker findes hans Billeder, dog altid ligesom i Syden med Stenene, og det er ogsaa disse Sten, der paa de gamle Helgenkalendere og paa Primstavene markerer hans Æresdag, den 26. December, og det er dem, der i Syden ikke alene gør ham til Murenes Patron, men ogsaa til Vævernes paa Grund af de Sten, der strammer Rendegarnet. I dansk veterinær Folkemedicin nævnes han og hans Dag flere Gange (D. Vethr. Aarb. 1939, p. 46, 83, 141 og 202).

Vi har fulgt Sanct Stephan paa hans Færd lige fra Jerusalem til det høje Nord. Vi har set, hvorledes Folkedigtning har udpenslet og pyntet paa det lidet, Bibelen overleverer os om denne Skikkelse. Men hvorfor denne Digtning oprindeligt har udpeget ham til Hestepatron, derom ved vi intet,

Sanct Eligius.

Denne Helgen er en ejendommelig mytisk Person, hvis Historie halvt er kristeligt Legende og halvt barokt Eventyr. Historisk set er han ret velkendt, blev født i Frankrig i Nærheden af Limoges ca. Aar 590. Hans franske Navn Eloy blev i Norden forvansket til Løje eller Loya. I Legenden fortælles, at han — efter at være blevet udlært Guldsmed — viste store Evner baade i sit Fag og som Finansmand, hvorfor de frankiske Konger Chlotar og dennes Søn Dagobert gjorde ham til deres Møntmester, i hvilken Stilling han erhvervede sig baade Hæder og Rigdom. Men med sin store Formue hjalp han de fattige og syge, løskøbte Fanger og gjorde mange andre gode Gerninger. Da han var et halvt Hundrede Aar gammel, traadte han ind i Præstestanden og drog til Flandern, hvis Apostel han blev, og han opnaaede Aar 639 at blive Biskop af Noyon, og her døde han 20 Aar efter.

Saa langt er der altsaa intet eventyrligt i hans Liv, det kommer først ved de senere Tildigtninger og beror vel for en Del paa det Forhold, at han som Haandværker kunde stige saa højt paa den gejstlige Rangstige som til Biskopværdigheden. Der fortælles nu, at

St. Eligius. (Højby Kirke, Ods Herred.)

Eligius i Limoges nedsatte sig som Beslagsmed og paa sit Skilt lod male: „Eligius, Mester over alle Mestre“, men da fortørnedes Gud over hans Hovmod, og for at straffe ham for dette sendte han Sanct Peder til Jorden og lod ham blive Lærling hos Eligius, men efter en anden Version var det Kristus selv, der tog Pladsen hos Eligius som Lærling. Og en Dag, da en Hest skulde skoies, tog Lærlingen og huggede Benet af Hesten, skoede det ved Skruestikken og satte Benet under igen, uden at Dyret havde Mên deraf. Eligius vilde imidlertid

ikke staa tilbage for sin Lærling og forsøgte den samme Kunst, men da han vilde sætte Benet paa igen, var dette dødt, og i Fortvivlelse herover vilde Eligius tage sit eget Liv, men da kom Lærlingen ham til Hjælp og reddede Dyret. Eligius indsaa nu sit Hovmod, ydmygede sig og nedtog Skiltet.

St. Eligius. (Stubbekøbing Kirke.)

Men Folket digter stadig videre, nu er det ikke Lærlingen, men Eligius selv, der er Magiker, saaledes som mange middelalderlige Billeder viser. I Kapeller og i Smedeværksteder — særligt i Sydtykland — hænger ofte Billeder, der illustrerer den mærkelige Hesteskoning, og fra tre danske Kirker nemlig Aarhus, Højby i Odsherred og Stubbekøbing kendes det samme. I de to første er Eligius Smed med Skødeskind, men i den sidste er han afbildet i Bispeornat.

St. Eligius blev selvfølgelig Skytspatron for Limoges og Noyon, men var det ogsaa for Paris, Marseille og flere andre franske Byer, ganske naturligt blev han Patron for Guldsmede og tillige for Beslagsmede, der i Folkeeventyrerne altid har staaet med en mytisk Nimbus om sig, hvorfor ogsaa deres Helgener maatte være i Besiddelse af hemmelige Kræfter. Tildragelsen med den mærkværdige Hesteskoning er imidlertid sikkert et gammelt Folkeeventyr om en Smedegud, hvis Gerninger senere er blevet tilskrevet vor Helgen.

Da Hestelægekunsten i ældre Tid laa i Hænderne paa Beslagsmedene, er det jo ganske naturligt, at Eligius ogsaa blev Værnehelgen for Hestelægerne og derved i sin videre Udvikling tillige for Heste og deres Sygdomme. En Version af hans Legende fortæller, at man efter hans Død gav hans Hest til en bestemt Abbed. Den nye Biskop af Noyon gjorde Krav paa Hesten og tog den fra Ab-

beden, men fra den Tid blev Hesten synligt syg og saa ond, at ingen kunde ride den, dog saa snart den kom i den retmæssige Ejers Besiddelse, blev den from igen, og Sygdommen var som bortblæst. Eligius blev da ganske naturligt paakaldt mod onde Heste og har endvidere givet Navnet til Skørbug (Skorbut) hos dette Dyr (D. veth. Aarb. 1939, p. 22), der er kaldet „Morbus Sanct Eligii“, hvilket taler for, at denne „Sygdom“ tidlig har været erkendt, og det jernholdige Smedevand har været det oprindelige Lægemiddel herimod.

Fra et Haandskrift i Uppsala Universitetsbibliotek kendes et Par Hestekure, hvor St. Eligius (Loya) er paakaldt. Den første angaar Flwg (gammelsvensk Flog — dansk Flugt d.v.s. Kolik) og lyder:

„Les V pater noster oc V aue marie och lath seya ena messo j wars herra heder oc sancti loyas heder.“

Den anden angaar en Sygdom ved Navn „Karthiis“, hvis Identitet er vanskelig, den lyder:

Tach röchilse och glass och blanda alth samman och läg j ännith millan köthit och skinnith thz gör goth wid hesthen. Wenth honum östher eller westher och gör III kors y hans äne och seg swa y högrä örath lönleka: Gudh och sanctus loyas the waro swa vise the kunna wel thenna hesthen bödtha ffore karthiis. Sedhan löpth wp hans högre ffoth och tak aff te samma jordh som hesthen stodh wppa oc leg wppa stralen oc sey swa threm synnom Gudh oc sanctus loyas te äro swa gode te kunna tik bötha aff thenna sotn och som karthiis synes. Stik han wth mz en kniff och krystha vy blodeth. Sedan leg widh rogmyöl.

Sanct Eligius Æresdag var den 1. December, Dagen hvor man ofrede til Helgenen. Der var i Frue Kirke i København et St. Eligii Alter, hvortil laa 15 Pund Korn (ca. 45 Tønder) og 3 Mark Sølv, det var antagelig stiftet af Guldsmedene „Sanct Løjes Gilde“. I Slagelse var der en St. Eligii Alters Bod, og sandsynligt er det vel, at der har været Eligii Gilder i de Byer, i hvis Kirker man har haft hans Billede. Derimod findes denne Helgen ikke omtalt i gamle svenske Helgenlegender, og i finske Helgenkalendere er han ikke nævnt. Danmark synes at være det nordligste Land for hans billedlige Kult i senere Middelalder.

Sanct Ludvig.

„Sanct Lodvig kand vel røcte en hest/“. Saaledes lyder en Linie i det gamle Skrift „Peder Smid oc Atzer Bonde“. Denne Ludvig, som er — Ludvig IX den Hellige Konge af Frankrig — en Mand fuld af Trosiver, bodfærdig og godgørende, men tillige herskesyg, hørte med til de Helgener, som Dominikanerne og Franciskanerne bragte til Norden, men hans Kult her naaede vist ikke stort uden for kongeligt Hold. I Norge vides, at Kong Magnus Eriksen og Dronning Blanka i deres Testamente giver Gaver til den hellige Ludvigs Grav i Paris, men da der i det 15. Aarhundrede ikke mere er nogen Kongemagt i Norge, er det ude med hans Kult, og 1436 mister han endog sin Æresdag, der var den 25. August. Han døde af Pest i Libyen paa sit andet Korstog.

St. Ludvig var i Syden Patron for Hestehandlere, og der er her igennem en Mulighed for, at han ogsaa enkelte Steder kan være kaaret som Hestens Værnehelgen, men intet udover ovennævnte Linie omtaler dette for Nordens Vedkommende.

Kvægets Værnehelgener.

Der er flere Aarsager til, at Kvinden og Koen kom til at staa hinanden saa nær. Koen har fra Oldtiden været Kvindens særlige Dømmene, den trak hende „paa den store Rejse“ Europa rundt, den gav hende og hendes Afkom sin Mælk og sit Kød, og de to døjede onde og gode Dage sammen, til Livet tog Slut, og da krængede Manden Bælgen af den og gav hende den som Liglagen.

Det var da ikke mærkeligt, at det blev Helgeninderne, der særligt tog sig af Kvægets Ve og Vel og da særligt den Kvinde, der stod over alle andre i Himmel og paa Jord: Jomfru Marie. Men som Kvægets Beskytter er ogsaa nævnt hendes Moder, den hellige Anna, Maria Magdalene, Sancta Brigida af Irland og Sancta Birgitta af Vadstena m. fl. Ned over Europa kendes en hel Mængde af Koens Patronesser: Sancta Ursula, Sancta Gertrud, Sancta Valborg m. fl., de var særligt paakaldt for Kvægets Frugtbarhed og er ogsaa kendt i Norden, men har her faaet en hel anden Virksomhed. Ogsaa en Del mandlige Helgener er i de sydligere liggende Lande kendt som Kvægets Beskyttere, saaledes var St. Simon Værnehelgen for Kvæg i store Dele af Tyskland og paakaldt særligt mod Forvridning:

Der heilige S. Simon wølt reisen gehen,
sein Ochse stolpert über einem Stein
verrenket sein Bein.
Bein gegen Bein
o. s. v.

Der var 3 Kirker viet den hellige Simon i Danmark, men han var ikke Kvæghelgen hos os, og det samme gælder St. Rochus, der særligt var Pesthelgen, men ogsaa er paakaldt mod Kvægets forskellige Soter, og St. Erasmus, hvis danske Opkaldelser Rasmus viser hans danske Popularitet, men han er aldrig fundet som Kvægets Beskytter her. Der er enkelte andre, med hvem dette er Tilfældet, saaledes Sanct Dionysius, Sanct Peder, Sanct Poul, Sanct Johannes Døberen o. a.

Jomfru Maria.

Hun er for alle Tider stillet aller øverst i Helgenskaren, stod Frelseren nærmere end alle andre Jordens Skabninger og var den mest elskede Kvinde i Himmel og paa Jord, den rene og evige Jomfru (Beata virgo Maria), eller som der staar i Folkevisen:

Som solen for andhræ smoo stierne er,
sligh er then iomfru bodhæ fern oc ner
blandh fruer oc iomfruer allæ

Hun var jo den, som Kvinden først og fremmest henvendte sig til i sin Nød, thi hun, som havde følt, hvad det vil sige at miste det kæreste, maatte forstaa enhver Moder, der sad med Barnet i Favn bævende i Angst for Skatten. „Hun var Miskundhedens Moder og Barmhjertighedens Kilde, den eneste der blev i Dødens Stund“ siger Ellen Jørgensen. Maatte man da ikke frem for alt gaa til hende i Bønnen om Hjælp, selv med de daglige Smaabekyringer. Hver Aften lød fra hvert troende Menneske: „Ave Maria ora pro nobis“, naar Kirkeklokkerne ringede Solen ned. 3 Gange bad man denne Bøn, der næsten var lige saa meget anvendt som Fadervor.

Faa Aarhundreder efter vor Tidsregnings Begyndelse var Maria-kulten i fuld Udvikling. Paa et Kirkemøde i Aaret 431 blev hun erklæret for at være Guds Moder, og fra den Tid kan man tale om en egentlig Dyrkelse, der hen imod Reformationen naaede næsten at stille al anden Gudsdyrkelse i Skygge. Det nye Testamente fortæller jo egentlig ikke meget om hende, har saaledes slet intet om hendes

Endeligt, men saa meget mere skildrer den kristelige Legende Scenen ved hendes Dødsleje, hendes Himmelfart og hendes Kroning som Himmeldronning. I Legendeviserne faar den middelalderlige Fromhed ofte sit højeste Udtryk og da især i Viserne om Jomfru Maria, den milde, naaderige Madonna. Ogsaa Riddertidens Beundring for Kvinden gav sig Udtryk i en Dyrkelse af den elskeligste af alle Kvinder,

Jomfru Maria.
(Vigerslev Kirke, Skovby Herred.)
(Nationalmuseet.)

Madonnabilleder fra 2 forskellige Tidsaldre.
(Søndersted Kirke i Mørløse Herred.)

og denne Tankegang blev efterhaanden hele Folkets Eje. Medens de fleste andre Helgener bare glimrede for en Tid for atter at gaa ind i Ubemærketheden og blive afløst af andre, der ligeledes kun var paa Mode et vist Tidsrum, holdt Jomfru Maria sin i Folkets Hjerter vundne Plads, og ingen formaaede at fortrænge hende fra denne igennem hele Middelalderen, ja, selv Reformationen mægtede ikke at slette hendes Billede i Menigmands Sind.

Ingen anden Helgen er som hun anvendt i den kristne Kunst. Al-

verdens Mestre har kappedes om at fremstille Gudsmoderen i Maleri og Skulptur. Oftest er hun den vidunderskønne Kvinde med sit lille Barn paa Armen, og dette Motiv er benyttet af Mestre som Rafael, Dürer, Murillo og af utallige andre, men ogsaa de største nordiske Kunstnere lige til vor egen Tid har anvendt samme Sujet. Det var da ogsaa ganske ligetil, at de største og mest pragtfulde Kirker kom til at bære hendes Navn, og dette var tillige knyttet til talløse Klostre, Altre og Kirkeklokker, ja, til mere verdslige Ting som Fagenes Gilder og Lav.

Marie Himmelkroning.
(Relief af Eg fra Claus Bergs Værksted.)
(Nationalmuseet.)

Da Kristendommen naaede at blive forkyndt i Norden, var Mariadyrkelsen i de sydlige Lande i fuld Udvikling. Mariakulten fulgte ganske naturligt med Kristendommens Indførelse, og der var visse Aarsager til, at den her blev saa vel modtaget. Kvinden har altid været højagtet i Norden, hvor Kvindeidealet legemliggjordes i Frejaskikkelsen, Njords Datter og Freys Søster, der var den berømteste og mest elskede af Gudinderne, og hendes mange Hverv overtog Jomfru Maria, ja, mon man egentlig til fulde forstod Forskellen mellem de to?

Det er ikke vanskeligt at konstatere, at Jomfru Maria i Norden var den mest elskede af alle Helgenskikkelser. Op imod Reformationen var der knap den Kirke, der ikke var i Besiddelse af en eller anden Ting hende vedrørende. I Danmark alene var over 150 Kirker viet til hende. Mange og kostbare Reliquier af den hellige Jomfru fandtes

i de store Kirker som Frue Kirke i København, ja, selv den mindste lille Hedekirke havde i sit Altergemme en liden „Helligdom“ af Vor Frue. Fire Gange om Aaret fejrede man hendes Fest, saaledes var 2. Februar (Kyndelmisse) „Vor Frue Kirkegang“. 25. Marts var „Maria Bebudelsesdag“. 15. August „Maria Himmelfart“ og 8. September „Maria Fødselsdag“. Dagene mellem de to sidstnævnte Datoer kaldtes tilsammen „Vor Frue Dage“, og mange Folkeskikke er knyttet til dette Tidsrum. Saaledes angives det ofte, at Lægeurter skal samles i de Dage for at have fuld Lægekraft. I Tyskland har en Mængde forskellige Planter baaret hendes Navn, men ogsaa i Danmark har denne Opkaldelse været brugt, saaledes hedder Snerle „Maria Særkeærmer“, gul Snerre „Jomfru Maria Sengehalm“, Læge Kodriver „Maria Nøgler“ og almindelig kendt er „Mariatidse“. — „Maria Nøgler“ blev særlig brugt af fødende Kvinder, som man antog Jomfru Maria især beskyttede.

Hendes Popularitet gav sig ikke mindst Udslag i Navngivningen. Marie eller det danske Maren blev et af de hyppigst anvendte Kvinde-navne. Ogsaa paa mange andre Omraader har hun sat sit Præg, og i flere Folkeskikke træffer man paa Resten af hendes Kult, saaledes plejede man i Norge visse Steder endnu i 18. Aarhundrede Klokken 12 Julenat at drikke „Jomfru Marias Skaal“, og Julemorgen spiste Husets Folk „Maria Barselgrød“ til Ære for Gudsmoderen. I Sverige skulde Husmoderen i ældre Tid sy lidt Tøj Juleaften, thi saa fik Jomfru Maria Hjælp at sy Barnetøj til den nyfødte. Naar Lærken kommer om Vaaren, synger den „Maria Lovsang“, og flyver den paa hendes Festdag (Kyndelmisse) blot saa højt, som Oksen bærer Aaget, da bliver det tidligt Foraar.

Næsten selvfølgelig blev Jomfru Maria Værnehelgen for Husdyr og da især for det, „der var givet Kvinden i Vold“. Der fortælles i en Legende, at da Josef og Maria Julenat kom til en Kristmands Gaard, og Maria følte, hun skulde føde, blev de henvist til Stalden, hvor Hesten og Koen var. Og Hesten vrinskede og stampede med sine Hove i Jorden og vilde ikke vide af hende, men Koen tav, gik bare til Side og gav Plads, saa hun kunde lægge sig i dens Krybbe, og derfor blev Koen det mest elskede Dyr af de to og for sin Godhed æret af alle.

I Tyskland hedder det i en gammel Mariabøn:

O Maria mit deinem Kindt,
 Segne mein Haus, Vieh und Gesind,
 Bewahr uns all vorm Seelentodt,
 Vor Krieg, Hunger, Pest und Feindesnoth.

I mange Billeder, der skildrer Jesu Fødsel, har Kunstneren medtaget Husdyrene, især Koen, det er derfor intet Under, at Jomfru Maria er anført som Koens særlige Beskytter. I Danmark nævnes hun flere Gange i Formler mod Sygdommen Solskud (D. vetrh. Aarb. 1939, p. 178 og 179) og mod Forvridning: „Naar Fødderne var af Leddet paa Fæmon“ (D. vetrh. Aarb. 1939, p. 184). Ogsaa i flere svenske „Fæbønner“ er hun nærværende:

Udj Guds namn
 släpper jag mitt få fram
 i Jesus och Jungfru Marias hage
 Jesus sad til Maria: tag nycheln i din hand
 å lås för ulv å ulvetanda
 för björn å björnnaranna
 för alle djur i skogen.

Men i Norge kendes Formler med hendes Navn tillige mod Hestesygdomme saaledes mod Forvridning o. lign.:

Se Kristus red over (H)eide
 brækked han Folens Fod
 Kom Jomfru Maria gangende
 skulde gøre Folen god
 fried hun ham for Blodværk
 og Beenværk
 og andre Værker
 Guds Ord og Amen.

I alle Nordens Lande er Jomfru Maria nævnt i Formler mod Hugormebid, og i en mærkelig norsk Formel mod Qvårsil (det gamle norske Ord for Kværke) sidestilles hun med Sol og Jord, idet man siger:

„Jeg gjør at dette best for qvårsil udj 3 navn, der er 3 ord, som døver qvårsil, det ene er jorden, det andet er solen, det tredie er Jesu Christi moder Jomfru Maria.“

Som man ser, selv Magiens Verden tog hende i sin Tjeneste som et Tryllemiddel, og det blev som saadan brugt Aarhundreder efter den Reformation, der havde slettet hendes egentlige Kult i Norden. Men i gamle Bondehjem i Nordens Lande hænger endnu hendes Billeder ved Siden af Sønnens, den korsfæstede, saa stærk er hendes Magt over Folkets Hjerter.

Historien gentager sig. Ogsaa den hellige Jomfru blev for mange Mennesker en saa ophøjet og fjern Skikkelse, at man søgte en Erstatning for hende ved Paakaldelse i mange af Dagliglivets Forhold, og en saadan fandt man i hendes Moder

Sancta Anna.

Som bekendt nævnes Jomfru Marias Forældre ikke i den hellige Skrift, men Kirkefaderen Epiphanius († 404) meddeler i Forbindelse med de apokryfie Bøger, det saakaldte Protoevangelium Jacobi, Navnene Joachim og Anna paa hendes Fader og Moder, og det romerske

St. Anna selvtrødie (af Eg).
 (Vonsbæk Kirke, Haderslev Amt.)
 (Nationalmuseet.)

Martyrologium har paa Datoen 26. Juli Sancta Annas Æresdag: Dormitio sanctae Annae matris genetricis Dei Mariae.

Legenden fortæller, at Joachim og Anna er et lykkeligt, men barnløst Ægtepar, som uafslædig beder og ofrer til Gud for at faa en Arving. Endelig aabenbarede en Engel sig for Anna og sagde: „Du skal føde et Barn, der vil være højlovet over hele Jorden.“ Og Anna svarede: „Saa sandt Herren min Gud lever, og jeg fødte et Barn, skal

det være en Guds Gave og tjene ham alle sine Dage.“ Og dette Forjættelsens Barn var Maria. Som man ser, er denne Legende nærmest en Gentagelse af Marias Bebudelse.

Sancta Anna Kulten er meget gammel, thi Aar 550 lod Kejser Justinian i Konstantinopel bygge en Kirke til St. Anna Ære, og hertil blev hendes Reliquier bragt 710. I det 8. Aarhundrede lod Pave Leo den Tredie male Joachim og Annas Historie i St. Pouls Basilica, men til det øvrige Europa naaede Annakulten først i langt senere Tid.

Hendes Liv er behandlet af flere tyske Digtere, og mange af Verdens største Kunstnere som Dürer, Cranach, Leonardo da Vinci o. m. a. har benyttet hende som Hovedmotiv i Træskæreri og i Farver. Det blev naturligt at fremstille hende som den ophøjede og fornemme Moder, den ædle Kvindes Forbillede. Meget ofte er hun fremstillet sammen med Datteren og Dattersønnen „Anna selvtrede“.

Hun var de fattiges Helgeninde, de fødendes Hjælp, Helgen for de forældrelose og for dem, der pintes i Skærsilden. Hun blev omkring 15. Aarhundrede Modehelgen, og mange Byer og Lande valgte hende til Hovedpatronesse. Til Norden udbredte hendes Kult sig omkring 1300 Tallet, og hun vandt sig en god Plads blandt den øvrige Helgenskare. I Danmark var der saaledes over 20 Kirker, der var viet til hende, og der var St. Anna Kapeller i Skovshoved, Roskilde, Slagelse, Ribe og Aabenraa. Til Kapellet i Roskilde skænkede Christiern den Første et meget sjældent Reliquie nemlig selve „St. Anna Kæft“, og i Ribe stiftede Bispen Peder Thuresøn en St. Anna Messe 1347. Hun blev endvidere Beskytterinde for mange Gilder og Lav, og ved Stranden byggede man ofte „St. Anna Bedehuse“, hvor Søfolk kunde gaa ind og bede en Takkebøn til hende for vel overstaaet Rejse. Der var St. Anna Altre baade i vor Frue og i Nikolaj Kirker i København samt i Roskilde Domkirke.

Ogsaa i de øvrige nordiske Lande var hendes Kult overordentlig meget udbredt — særlig i Finland, hvor hun var Patronesse for mange Kirker, og hvor hendes Rang omkring 15. Aarhundrede stod øverst paa Listen af de kvindelige Helgener. Hun havde et Alter i Domkirken, og Olavklosterets Gilde var opkaldt efter hende, men medens hendes Æresdag ellers fejredes 26. Juli, var den i Finlands Helgenkalender henlagt til 15. December.

Som Udtryk for den gode Husmoders Virkekreds blev St. Anna i Norden kaaret til Koens Værnehelgen. Peder Palladius anfører hende i Forbindelse med Sygdommen Solskud, og i et Manuskript fra 1640 (Børge Pedersens Lægebog, D. vetrh. Aarb. 1936, p. 60) findes hun i en Formel mod samme Sygdom. I Forbindelse hermed kan nævnes,

at man i Syden træffer hende som Patronesse for Røgttere og Staldkarle, og den videre Udvikling af dette Patronat kan jo udmærket have ført til hendes Kult som Helgen for Koen.

Sancta Maria Magdalene.

Hun var blandt de Helgener, som Pilgrimene og Korsfarere hjembragte fra Rom. Efter sit Tilnavn er hendes Hjemsted Byen Magdala (Medschdel), der ligger midt for Genesarets Sø paa dennes vestlige Bred. Magdala betyder Taarn, og et gammelt Vagttaarn stod her for

St. Maria Magdalene.

mange Tider siden. Man har været højst uenig om, hvilken af Bibelens Maria'er, der her menes. Hun gøres af Katolikkerne identisk med Synderinden, hvad der har givet Anledning til Navnets Brug for den bodfærdige og til Navnet Magdalenehjemmet. Andre har forkastet denne Udtydning og siger, at hun alene er Søster til Martha og Lazarus. I Bibelen berettes, at hun af Jesus blev helbredet for 7 Sygdomme, og Johannes Evangelium meddeler, at hun var den første, der fik Kristus at se efter Opstandelsen. Gamle, svenske Legender fortæller om hende, at hun var af Kongeæt.

I Norden kan hendes Kult dateres fra 13. Aarhundrede, og i de faa Aarhundreder inden Reformationen opnaaede hun en fremragende Plads i Menigmands Hjerte. Der var i Danmark over en halv Snes Kirker, der var viet til hende, og flere Altre bar hendes Navn — saaledes et i Frue Kirke i København stiftet 1464, hvor hendes Reliquier paa hendes Festdag den 22. Juli blev fremstillet, og det Offer, der ved den Lejlighed indkom, skulde udelukkende tilfalde Kapellet. Der fandtes endvidere Reliquier af hende i Lund og Ribe Domkirker samt i Roskilde Graabrødrekloster. Der var et Maria Magdalene Alter i Oslo Domkirke, og hendes Billede fandtes i Fosnes Kirke, men ellers syntes hendes Kult ikke at have været meget kendt i Norge. Derimod var der paa Island ikke mindre end 7 Kirker viet St. Maria Magdalene, og i Overensstemmelse hermed var hendes Legende meget kendt og elsket af Befolkningen. Det samme gælder for Sveriges Vedkommende, hvor hendes Legender i høj Grad var blevet Folkets aandelige Eje og hører til noget af det skønneste i Landets legendariske Litteratur.

Mange store Mestre har benyttet hendes Historie i deres Motiver og fremstillet hende som en straalende Skikkelse med sit udslagne, prægtige Haar og med Salvekrukken som Atribut. Fremstillet saaledes kendes hendes Billeder i Træ og i Farve fra mange nordiske Landes Kirker. Men hvor dybt hendes Historie bevægede Menigmands Hjerte, giver Folkeviserne et godt Bevis paa. I een er hun Synderinden, hvem alt bliver tilgivet:

I Himmerig haver jeg sat din Stol,
det skal du faa for din stærke Tro.

Men i en anden er hun Marthas Søster, der sidder ved Jesu Fødder:

Maria Magdalene med sit favre Guldhaar
hun tode Jesu Fødder i saa modige Taar.

Hun tode Jesu Fødder i saa modige Taar
hun tørred dem efter med sit favre Guldhaar.

Saa hjemlig, ja, saa dansk var denne fremmede Helgeninde blevet.

Hendes Navn er i Sverige hæftet paa en „Fæbøn“, idet man om Foraaret skar en Birkekvist, naar Saften randt i Træet, og med denne Kvist slog paa Koens Ryg, medens man læste:

Maria står paa bron
 Gud signe kon
 Maria Magdalena ropade
 søte Gud lat oss njuta
 rinn mjölk, flyt gröde, kom smör.
 Saften rinnar utav björketrä
 Bort djävul, mjölken rann,
 det gör hon Maria med sin vänstre hand.

I Danmark nævnes hun i Forbindelse med Kvægsygdommen Sol-skud, og hun staar ogsaa her i Overtroens Tjeneste (D. vetrh. Aarb. 1939, p. 105, 133 og 179).

Sanct Hjælper.

I Byen Kliplev, et Par Mil syd for Aabenraa, var der i Middelalderen et Alterbillede, der var overmaade meget søgt og paakaldt for Sygdom — ikke alene hos Mennesker, men ogsaa hos Kvæg. Efter Beskrivelsen havde Alterfiguren en forgyldt Krone, forgyldte Handsker og forgyldte Sko, men ellers er der ikke givet nærmere Beskrivelse af denne Helgenskikkelse. Det hørte med til dem, der ved Reformationen undgik Ødelæggelse og var endnu til Stede i 17. Aarhundrede. Det tilhørte de Helligdomme, hvortil Dronning Margrethe paabød, at der efter hendes Død skulde sendes Pilgrimme.

Tydningen af dette mærkelige „Helgenbillede“ er vistnok den, at det her drejer sig om et ejendommeligt Krusefik, hvor Kristus er afbilledet staaende foran Korset. Andre Steder, saaledes i Tyskland, kendes Pilgrimsvandringer til lignende Alterbilleder („Sunte Hulpe“). I Flensborg var der et St. Hjælpers Kapel og i Svendborg et St. Hjælpers Gilde, og 1463 stiftedes i St. Nicolaj Kirke i København et Alter kaldet „Altare Sancti Salvatoris paa Danske sancti Hjælpers Altare“, endog i Norge brugtes Betegnelsen, idet et Krusifiks i Nidaros Domkirke havde Navnet „S. Hjalpin“. Dette var meget søgt for Sygdom og andet af Befolkningen.

Sanct Dionysius (S. Dejens)

I Aaret 1606 lod Christian IV udstede en Banstraale:

„Wy Christian den Fierde med Guds Naade etc. Vor Gunst tilforn wiid, at efftersom wy naadigst komme udj Forfaring, huorledes udj Krogstrup Kirke udj Horns Herrit her Friderichsborg Lehn liggendis skal findes et Billet S. Dionysius kaldet, som Bønderne og den gemene Mand, det wy dog ugerne formerke,

aarligen og paa bestemte Tider med synderlig Zirat og Klæde-
dragt som de effter den gamle Papistiske Religion med største
Flid respekterer lader ornere og udj Synderlighed udstafferer....
beder wy dig og ville, at du forskreffne Helligens Imaginen eller
Aflignelse udaf forneffnte Kircke lader udtage, og med saadanne
Middel forneffnte Afguderer aldeles aflegger o.s.v.“

Igennem ovenstaaende vil man se, hvorledes denne Helgen i Sær-
deleshed havde Bøndernes Forkærlighed, hvilket er i god Overens-
stemmelse med de Ord, der i Peder Smid
og Atzer Bonde er anført: „S. Dejens
tager fæet vare best“ og her bliver an-
vist som Kvægets særlige Værnehelgen.

Sct. Dionysius.
(Vigerslev Kirke, Skovby Herred.)

Efter Kirkehistorikeren Eusebius' Be-
retning, der er skrevet omkring Aar 300,
blev Dionysius vundet for Kristendom-
men gennem Apostlen Paulus (Apost.
Gern. 17, 34) og kaldes „den Areopa-
giter“ og var Medlem af det øverste
Raad paa Areopagos. Han døde ved
Slutningen af 1. Aarhundrede, idet han
led Martyrdøden. Denne Dionysius iden-
tificeres ofte med en anden Dionysius,
der var den første Biskop af Paris. Han
byggede sig en Kirke paa en lille Ø i
Seinen, og her samlede han omkring
Midten af det 3. Aarhundrede en lille
kristen Menighed om sin Forkyndelse.
Men Statholderen ansaa Kristendommen
for at være farlig for Rigets Sikkerhed
og kastede Biskoppen og to af hans
Medhjælpere i Fængslet og lod dem ef-
ter frygtelige Pinsler henrette. Men nu
saa man det Mirakkel, at Dionysius tog
sit afhuggede Hoved i Haanden og vand-

drede med dette til et Sted nord for Paris, der efter ham blev kaldt
St. Denis (Denis = Dionysius). Her blev han begravet, og over hans
Grav blev opført en prægtig Kirke, hvor de senere frankiske Konger
fik deres Begravelse. Men Dionysius selv blev betragtet som Frank-
rigs Skytshelgen og blev Navngiver for flere Byer i Frankrig og Eng-
land (Saint Denis, Dennisville).

Rimeligvis paa den sorte Døds Tid kom denne berømte galliske Helgen iblandt de saakaldte „Nødhjælpere“ til Norden, og han syntes hurtigt at have vundet sig en god og sikker Plads i Menigmands Hjerte. Under Navnet St. Dejens blev han i Danmark særlig Bondehelgen. Over en halv Snes Kirker var viet til ham, og der var i Frue Kirke i København et Dionysii Alter, der havde det Servitium, at der paa dets Bekostning skulde vedligeholdes en Kulpande, hvorved fattige Mennesker kunde varme sig. Der var et Dionysii Billede i Skive Kirke og Træstatue af ham i Slagelse. I Norge var Sortland Kirke i Helgeland viet til St. Dionysius, og i Nidaros Domkirke fandtes hans Billede. Ofte er han fremstillet holdende en Del af sit Hoved med Bispehuen i Haanden, hvilket hentyder til hans Dødsmaade og hans Vandring til St. Denis.

I Syden er han æret som Hundens Værnehelgen, men hans Forhold der til de andre Husdyr er ukendt.

Faarets Værnehelgener.

I Syd- og Mellemeuropa var Paakaldelse af Helgenhjælp for Faaret og dets Sygdomme ikke ualmindelig. Det var dog navnlig mod Rovdyr, at man søgte deres Hjælp, saaledes værgede St. Lupus mod Ulve (Lupus-Ulv), og St. Vitus (Veit-Veitsdans) mod Faarets Drejesyge. Det samme var Tilfældet i Frankrig med St. Saturninus (ça tourne — „il a la tournis“, d. v. s., han har Drejesyge). Faarets Værnehelgen frem for alle andre var dog St. Johannes, Døberen, og naar han er kaaret til Faarets Skytspatron, er Aarsagen sikkert den, at han paa næsten alle de Billeder, der kendes, er afbildet bærende et Lam i sin Favn, og skønt dette Lam jo symboliserer den, der bærer al Verdens Synd, fik det i Folkemening en ganske anden Udlægning.

Om Johannes Døberen (St. Hans) var Faarets Værnehelgen ogsaa i Norden maa staa hen. Meget kan der vel ikke bygges paa, at det er anbefalet at give syge Faar Lægemedlet paa hans Æresdag den 24. Juni.

Svinets Værnehelgener.

Svinet har i Folketroen altid været anset for et „ondt“ Dyr, rimeligvis fordi det var dette Dyr, i hvilket de onde Aander ifg. Bibelens Beretninger blev inddrevne. Hos Jøderne var det „urent“ og maatte

ikke spises, men i det kristne Europa var dets Kød i høj Grad yndet. Det er derfor ikke mærkeligt, at man har givet det Beskyttere inden for Helgenernes Kreds. I Syden var saaledes St. Fransiscus Svinehelgen. Efter en Legende tog han Ordene, om at Evangeliet skulde prædikkes for alle Jordens Skabninger, bogstaveligt og samlede derfor alle Dyrene om sig og prædikede for dem; han var ogsaa Skytspatron for Slagtere. Svinehelgen var dog ogsaa St. Gerlach, en Officer der af Paven var paalagt en Bod og valgte at vogte Svin i et Kloster i Jerusalem i 7 Aar. Dog Svinets Værnehelgen over store Dele af Europa er:

Sanct Anthonius.

Han er ogsaa kaldet Anthonius den Store eller Anthonius Eneboer, idet han levede ude i den thebaiske Ørken næsten hele sit Liv, ihu-

St. Antonius. (Aarhus Domkirke.)

kommende Kristi Ord: „Vil du være fuldkommen saa sælg alt dit Gods og drag ud i Ørkenen“. St. Anthonius var efter Legendens født Aar 251 af rige, men fromme Forældre, men valgte Asketens Liv. I Ørkenen blev han paa forskellig Maade fristet af Djævelen, men han modstod alle Anslag og blev derfor anset som den særlige Beskytter

af Eneboer- og Klosterlivet. Det antages, at han har haft en særlig Godhed for Dyrene. Men at der paa de Billeder, der findes af denne Helgen, som Atribut altid er et Svin, udlægges paa den Maade, at da der en Gang var en forfærdelig Sot blandt disse Dyr, forstod han at helbrede dem. Andre mener dog, at Svinet hentyder til den urene Djævel, der fristede ham i Ørkenen.

Sanct Anthonius skal være død Aar 356, og hans Lig førtes siden til Alexandria, og da der efterhaanden gik stor Ry af hans Hellighed til Konstantinopel og endelig i Aaret 1491 til Arles i Frankrig, hvor man den Gang oprettede en Orden „Anthonitterne“, der var en Del bekendt paa Grund af deres Virksomhed som „Læger“. I København blev der i Middelalderen stiftet „St. Anthoniushuse“ (Anthoniestræde), og her blev de Mennesker, der led af „Anthoniusild“, behandlet. Denne Sygdom, der ogsaa er kaldet „Hellig Ild“, og som var Mel-drøjeforgiftning, grasserede særligt i det første af vort Aartusinde. St. Anthonius blev foruden mod denne Sygdom ogsaa paakaldt mod Pest, „Braddød“ samt mod „den ulidelige legoms plaue, som kaldes publesie“.

I Italien er St. Anthonius en virkelig Folkehelgen, og paa hans Æresdag den 17. Januar samles Skarer af Landboere uden for hans Kirke i Rom med deres Dyr for at faa dem overstænket med Vievand og faa dem velsignet. Inde i Kirken kysser Bønderne Billedet af St. Anthonius, for at han skal bevare deres Dyr, men først og fremmest mener man, at han skal tage sig af Svinet, fordi dette Dyr altid er i hans Følge. Foruden Svinets Skytspatron var han ogsaa Patron for alle dem, der har med Svinet at gøre, saa som Svinehyrder, Slagtere og Børstenbindere.

Da Svinets Rødsyge og lignende Sygdomme var at betragte som „Ildsyge“ og „Braddød“, er det vel ganske naturligt at St. Anthonius ogsaa er blevet paakaldt mod disse Lidelser, og derfor kan det med Rette lyde her i Danmark: „S. Anthonis skal røcte vel Suin/.“

Trods sin fremmede Oprindelse blev St. Anthonius efterhaanden lige saa vel forankret i det danske Folkesind som nogen hjemlig, ja, den danske Bonde betragtede ham i Middelalderen som sin særlige Beskytter. Præstø og Morkær Kirker var viet ham, og i Middelalderen var der Antoniusklostre disse to Steder. Der var St. Anthoniusaltre baade i Frue og Nikolaj Kirker i København ligesom i Aalborg. Der var Anthoniusklostre i Hamar og i Nonneseter ved Bergen, et Alter i Halvardskirken i Oslo og et Præbenda i Trondhjems Domkirke. Hans Billede findes i Tromsø Kirke og i flere Kirker paa Island. I Danmark findes 3 Billeder af denne Helgen nemlig i Aarhus,

Vordingborg og Valløby. Han er alle Steder fremstillet med en Bog i Haanden og med en Stav, der ender i et ejendommeligt Kors, Anthoniekorset, men ved hans Fod ligger eller gaar en Gris.

Brødrene i Anthonieklostrene havde den Forret, at de kunde lade deres Svin løbe frit omkring, de skildres som meget paatrængende og samlede især Flæsk paa deres Tiggengang, ved hvilken Lejlighed de ogsaa solgte Lægemedler og Amuletter mod allehaande Sygdomme og Skavanker. Før Middelalderens Slutning var disse Klostre helt i Forfald.

Mange folkelige Minder om St. Anthonius har man ikke i Norden, dog siges i Sverige, at man skal spise Svinekød den 17. Januar (St. Anthonius Æresdag — Tennismessedag), da man ellers ingen Grise faar det Aar.

Husdyrenes Værnehelgener i Almindelighed.

Det vilde føre for vidt at nævne alle de Helgener, der har været anført som Beskyttere af Husdyr i al Almindelighed. Nogle har haft et stort Virkefelt, andre — men langt de fleste — har kun været ydet Kult paa et meget beskedent Omraade. Her skal først nævnes de Husdyrhelgener, der har deres nære Tilknytning til Danmark eller er af dansk Oprindelse. Flere af dem blev kun folkekaarne Helgener og naaede aldrig at faa Pavens Kanonisation.

Sanct Canutus dux (St. Knud Hertug).

Han er langt bedre kendt under Navnet Knud Lavard. Han var Erik Ejegods Søn og sin Tids betydeligste Mand, der helt tog Glorien fra den vage og ubeslutsomme Kong Niels. Saxo skildrer Knud som en Ridder uden Frygt og Dadel, ærlig, djærv og højtstræbende, skildrer hans Kamp mod Venderne og hans Død for Frendehaand i Haraldsted Skov, et Drab der blev Indledningen til megen Ufred og Kamp, som først ret ophørte, da Knuds Søn, Valdemar, besteg Danmarks Trone.

Det var denne Søn Valdemar den Store, der sendte Uppsalas første Ærkebiskop Stefan som Sendebud til Pave Alexander III og hos ham fik Løfte om Faderens Ophøjelse til Helgen, og ved en stor Højtidelighed den 25. Juni 1170 blev Reliquierne af Hellig Knud Hertug altersatte, og et Kapel blev rejst paa det Sted, han blev myrdet. Sagnet fortæller, at der, hvor han havde udgydt sit Blod, sprang en

Kilde frem. Men ved hans Grav i Ringsted Kirke skete der mange Mirakler, og mange blev helbredet for deres Sygdomme paa hans Forbøn. Der fortælles i Legenderne om blinde, der fik deres Syn, om døve, der fik deres Hørelse, og om lamme, der sprang op og gik. Ved Paakaldelse blev Fanger løst af deres Lænker, og Sejr gav han dem, der kæmpede mod de hedenske Sørøvere.

St. Knud Dux. (Skive Kirke.)

Der fortælles endvidere, at da en Klosterbroder fra Ringsted en Gang i Fisketiden sejlede til Skaane, traf han en Mand fra Halland, der meddelte ham, at han sammen med 16 Naboer havde kastet Lod mellem St. Olav og St. Knud Hertug, om hvem de helst skulde paa-kalde for at afværge Dødelighed mellem deres Kvæg, og da Loddet først faldt paa St. Knud, aflagde de et Løfte til denne, og Dødelig-heden blandt Kvæget holdt op. Manden fra Halland sagde til Kloster-broderen: „Se her er saa mange Pennige, som vi er Naboer, overgiv Abbeden disse som Vidnesbyrd om Undergerningen, og han være lovet, som frelser Mennesker og Kvæg.“ — Knud skal ogsaa engang have sagt: „Jeg skal være en Lænke for Husdyrene.“ Vel sagtens fordi han gjorde saa meget for at udrydde Husdyrtyveri i Danmark.

Naturligvis blev Knud Hertug særligt Kongehusets Helgen, og de efterfølgende Slægtninge satte en stor Ære i at faa deres Gravplads nedenfor deres hellige Stamfaders Alter i Ringsted Kirke. I Modsætning til Hellig Knud Konge, der naturligvis aldrig blev populær blandt Bønderne, var Knud Hertug meget elsket af Almuen, og for mange Lav og Gilder blev han Skytspatron, ja, før Middelalderens Slutning blev han betragtet som Sjællands særlige Beskytter. Der var et Knud Hertugs Alter i Tudse Kirke, og hans Reliquier fandtes bl. a. i Graabrødreklosteret i København; men den eneste Kirke, man med Sikkerhed kan fastslaa at være ham viet, er Ringsted.

Hans Æresdag var 7. Januar, men i flere udenlandske Ikonografier og i Finlands Helgenkalendere er denne Dato overført paa Hellig Knud Konge, ligesom de to St. Canuti ofte slaas sammen til een og samme Person.

Sanct Erik af Danmark.

Denne Helgen er langt bedre kendt under Navnet Erik Plovpenning, der 1241 besteg Danmarks Trone efter Faderen Valdemar Sejv. Fra vort Lands Historie ved vi om den Broderstrid, der stod mellem Valdemarsønnerne, og som førte til Mordet paa Erik i August 1250. Hans Kongegerning kunde ikke gøre ham til Helgen. Med Præstestanden laa han ofte i Splid, og Bondestanden beskattede han udover Formue med den Plovskat, der gav ham Navn, og som førte til aabent Oprør i Skaane. Nej, det, der skaffede ham Helgenryet, var selve Drabet, som man mente var sket for Broderhaand eller i hvert Fald paa Anstiftelse af Broderen. Snart gik Rygter om mærkelige Ting, der skete først ved hans Grav i Sortebrødreklosteret i Slesvig, senere — efter at hans Lig 1258 var ført til Stamfaderen Knud Hertugs Kirke i Ringsted — kunde man melde om det ene Mirakel, der her skete, efter det andet. Ogsaa Broderens Død efter kun 2 Aars Regeringstid styrkede Eriks Helgenry. I flere Byer i Østsjælland blev der stiftet St. Eriksgilder, og man malede hans Tragedie paa Korshvælvingen i Ringsted Kirke og gav en Klokke hans Navn.

Det var især Broderen Christopher, der kæmpede for Eriks Ophøjelse til Helgen og det for en stor Del af egoistiske Hensyn, nemlig for at nedsætte Broderen Abel og dennes Sønner i Befolkningens Omdømme, thi det var jo disse Sønner, der stadig stod med et Krav paa Danmarks Trone. Ogsaa den norske Konge Magnus Lagabøter gjorde meget for at skaffe Erik Helgenværdigheden, hvilket havde sin Aarsag i, at han var gift med Eriks Datter. Men om Erik nogensinde fik Pavens Kanonisation er uvist.

Dog Hellig Erik vandt sig efterhaanden Ry som Sygdomshelgen, og talrige var de Mirakler, der skete ved hans Grav og ved hans Paakaldelse. Blinde fik deres Syn, afsindige deres Forstand, Vinden vendte han for de søfarende, saa de fik god Bør, og en Dreng, der

St. Erich (Plovpenning). (Ringsted Kirke.)

(Nationalmuseet.)

var druknet, levede op igen, saavidt som Præsterne fra Datiden har optegnet. Mærkværdigvis var det især Svenskere, der søgte til Hellig Eriks Grav, maaske fordi de forvekslede den danske Helgen med deres egen Landshelgen, men vor St. Erik havde dog Ry baade i Tyskland og England.

Der fortælles om en Mand, der fra Næstved skulde rejse til Uppland og som paa Rejsen kom til at jage sin Lanse gennem sin Hest. Efter at have aflagt et Løfte til Hellig Erik, lod han Hesten blive tilbage hos en Præst i Skaane, og Hesten kom sig ved Hellig Eriks Hjælp.

Aar 1519 var der en St. Eriks Alters Gaard i København, og han havde et Alter i Frue Kirke, og 1514 nævnes et St. Eriks Gilde, hvis Gods 1538 henlagdes til Helliggejsthusets Hospital.

Hellig Niels i Aarhus.

Ogsaa denne østjyske Lokalhelgen var Kongesøn, selv om han var uægte. Hans Fader var Knud Magnussøn, og han er saaledes Broder til den Biskop Valdemar, der paa saa mange Maader konspirerede mod sit Fædreland, den Valdemar, der senere blev Biskop i Bremen. Da deres Moder døde tidligt, blev Niels opdraget hos sin Bedstemoder, og han udmærkede sig allerede i Ungdommen ved et fromt Levned og ved sine gode Gerninger. Efter i nogle Aar at have opholdt sig ved Valdemar den Stores Hof trak han sig tilbage til sin Ejendom i Viby ved Aarhus og øvede her meget godt mod de fattige og syge. Han døde 1180 og blev begravet ved et Trækapel paa Aarhus Strand. Det var dette Kapel, som Biskop Peder senere med Pave Innocents Billigelse gjorde til Domkirke, og som blev indviet til St. Clemens. I Aaret 1182 gav Broderen, Biskop Valdemar af Bremen, Væ Kloster i Skaane nogle Bol Jord for Niels Saligheds Skyld. Men ved Niels Grav bragte man Offergaver, hvoraf en Del gik til Fordel for den nye Domkirke.

Efter Niels Død begyndte man at tale om, at der skete Mirakler ved hans Grav og ellers ved hans Paakaldelse. Blinde fik deres Syn, spedalske blev rensede, Krøblinge helbredet og døde opvakte, og en Kone, som havde en Ko, der var styrtet død om, græd, fordi hun ikke havde Føde at give sine Børn, og da hendes Naboer havde Medlidenhed med hende, paakaldte de sammen med hende Hellig Niels, og se, da rejste Koen sig og var rask. I Aaret 1251 hændte det i Ranlev i Hads Herred, at en meget slem Pest bortrev Faarene, men da lovede en af Bymændene at give Hellig Niels det bedste Lam i sin Hjord, og alle Faarene i Byen døde med Undtagelse af denne Mands Faar.

Det var ganske naturligt, at Præsterne ved den nye Domkirke i Aarhus gerne vilde have sin egen Helgen, og flere Forsøg blev gjort paa at faa Hellig Niels kanoniseret, og man naaede saa vidt, at Pave Alexander IV paabød, at Niels Hellighed og de Mirakler, der var sket ved hans Grav og ved hans Paakaldelse, skulde gøres til Genstand for en Undersøgelse. Dog denne maa ikke være faldet ud til Niels Fordel, i hvert Fald opnaaede han aldrig Pavens Ophøjelse til Helgen; men Folket selv holdt ham i Ære, og særligt i det 13. Aarhundrede var han meget paakaldt, og især i Østjylland bevarede man længe Mindet om denne hellige Mand. Endnu i det 17. Aarhundrede nævnes en Kilde i Viby, hvori „mange halte og Krøblinge har kastet deres Krykker, toet sig i Kildens Vand, kastet Penge i Kilden og tilbedet Niels“, skriver en Præst i sin Indberetning til Ole Worm.

Sanct Thøger.

Knap halvandet Aarhundrede efter Ansgars Virksomhed i Danmark fik Thy sin Apostel. Han skal efter Overleveringen være født i Thüringen og hans egentlige Navn være Theodgarus. Det var dog ad lange Omveje, han naaede her til Landet. Født af fromme og fornemme Forældre søgte han i sin Opvækst til England, hvor han drev Studier; men derfra drog han til Norge paa den Tid, da Olav den

St. Thøger (Theodgar). (Skive Kirke.)

Hellige regerede og kristnede dette Land. I Kong Olavs Tjeneste maa han have vist stor Nidkærhed for Kristendommens Udbredelse i Norges vidtstrakte Egne, hvor Hedenskabet mange Steder endnu holdt til, og saa godt syntes Hellig Olav om Thøger, at han gjorde ham til sin Kapellan. Men da Kongen faldt i Slaget ved Stiklestad 1030, var der ikke mere Plads for Kapellanen. Thøger søgte atter sydpaa og kom — rimeligvis paa Grund af den Skibsforbindelse der paa den Tid var saa livlig mellem Sydnorge og Vestjylland — til Thy, hvor han optog en Virksomhed som Prædikant blandt denne Landsdels Befolkning. Maaske havde Kristendommen ikke vundet endelig Sejr i denne afsides Del af Landet. Han fik sig bygget et Kapel ved det

nuværende Vestervig og vandt snart Beboernes Venskab ved sin fromme og redelige Handiemaade. Han skal være død den 24. Juni ca. 1065 og blev begravet ved det Kapel, han selv havde bygget.

Snart efter hans Død meldtes om Mirakler, der var sket ved hans Grav, og Formodning om, at han var en Helgen. Og efter hvad Overleveringen melder, blev der sendt Repræsentanter til Rom for at opnaa Pavens Billigelse til Thøgers Ophøjelse til Helgen, hvad Paven ogsaa skal være gaaet ind paa, og Helgenens Ben blev derefter skrinlagte. Hvorvidt dette imidlertid har sin Rigtighed, kan ikke mere med Sikkerhed konstateres, men nogen ringe Helgen var Thøger ikke. For alle de Midler, der strømmede ind ved Ofringer paa hans Grav eller ved Gaver og Testamenter til Hellig Thøgers Alter i Vestervig — saaledes skænkede Cicilia, Marsk Johannes Kalffs Efterleverske „ad altare sancti Thiudgeri in Westerwik II marches denar“ — byggede man den store Klosterkirke, og hertil blev Helgenens Ben overflyttet Aar 1117, og Stiftets Biskop tog Bopæl paa Klosteret. St. Thøger blev efterhaanden hele Vendelbo Stifts Værnehelgen og var tillige god at paakalde mod Sygdom, og om man var i Havsnød, samt naar Folk var plaget af Trolddom.

Mange Kilder var opkaldt efter St. Thøger, saaledes en Kilde i Nørhaa og en i Hassing, hvori Folk, der drog til Vestervig Marked, kastede Penge for at faa Lykke med Handelen, der var endvidere en St. Thøgers Kilde ved Vestervig Kirke samt en ved Randrup, hvor han efter Legendens skal være gaaet i Land, da han kom fra Norge. Om denne sidste Kilde fortælles, at da en Bonde klagede til St. Thøger over sit Vanheld med sine Kreaturer, sagde denne: „Sæt et Kristi Kors, hvor jeg staar, saa skal du nok faa Lykke med Dyrene.“ Manden gjorde, som Thøger havde sagt, og paa Stedet sprang en Kilde frem. Paa samme Sted skal der efter ældre Folks Udsagn for Menneskealdre siden have staaet et Kors med følgende Indskrift:

Det er for ingen Overtro,
men til et varigt Minde
S. Thøgers Kors i dette Bo
som I nu her kan finde.

Foruden Vestervig Kirke var Hygum Kirke i Hardsyssel og Vrensted Kirke i Børglum Stift viet til St. Thøger, endvidere har der til Slutningen af 16. Aarhundrede i Endrup — nu i Gram Sogn — staaet en Kirke, der var viet til ham, og det samme gælder Hølsted Kirkes gamle Klokke, der var støbt 1503. St. Thøgersdag — hans Æresdag — var 30. Oktober og var Aarsdagen for hans Skrinlæggelse, den

var i ældre Tid Helligdag og en Festdag for Folket i Jylland. Selv i Magien fik Thøger en Plads; thi vil man ikke, at Bremsen og Fluere skal plage Kvæget, saa det bisser, skal man blot bestryge det med Sjælleflæsk -- d. e. Sælhundespæk -- paa St. Thøgers Dag (D. vetrh. Aarb. 1939, p. 203).

Sanct Søren.

Blev St. Thøger efterhaanden betragtet som en god Dansker, gælder dette i endnu højere Grad St. Søren. Han hed egentlig Severinus, var født i Bordeaux, blev Biskop i Kølne og døde i førstnævnte By ca. Aar 400. Men da hans Kult naaede Danmark, kaldte man ham Søren, og ikke alene Navnet blev dansk, man gjorde ham til en dansk Bondesøn fra Ry i Jylland og spandt en længere Fortælling om hans store Fromhed og andre menneskelige Dyder, der gjorde ham til Biskop i den gode By Kølne. Danskere rejste paa Pilgrimsfærd til Kølne og Tyskere til et af hans to Kultsteder i Danmark, nemlig Ry i Jylland og Holmstrup i Skippinge Herred paa Sjælland. Begge disse to Steder havde Lægekilder, der bar St. Søren's Navn, og ved hvilke man holdt Markeder flere Gange om Aaret, det største blev dog holdt paa Helgenens Æresdag den 23. Oktober, ved hvilken Lejlighed store Skarer mødtes. I Ry virkede det nærliggende Øm Kloster og Byens skønne Korskirke til yderligere Berømmelse for St. Søren og Egnen, og i Kirken fandtes et Alter til hans Ære. I Kølne i Holmstrup Kirke findes en latinsk Indskrift, der i Oversættelse lyder: „Til Ære for Bekenderen St. Søren, der paa dette Sted efter Guds Befaling ilede de dødelige til Hjælp med guddommelige Mirakler, blev Kølne bygget.“ I Alterbordet fandtes under en Stenplade en af St. Søren's Tæer, og en Figur i Alterskabet viser ham selv. Der var ogsaa et St. Søren's Alter i Nikolaj Kirke

St. Søren. (Holmstrup Kirke, Skippinge Herred.)

i København, og mindst 6 Kirker i Danmark var viet til ham, endvidere var han Skytspatron for Skipperlavet i Ribe og Helgen for Fangers Frigivelse. Det var i den Anledning Peder Palladius kaldte ham „Søren Pilkelaas“.

St. Søren var først og fremmest Bondehelgen, og han havde Ord for at kunne give Frugtbarhed, en Ting Bonden altid søgte i Mark og i Stald. Det synes, som han særligt har taget sig af Smaakreaturerne, og selv efter Reformationen vedblev Almuen til stor Forargelse for de protestantiske Præster at søge til St. Søren i Holmstrup og ofre Lam, Gæs og Høns til denne. Dette gav Anledning til, at Kongen 1552 gav Lensmanden Hans Barnekow Besked om, at dette Afguderi skulde afskaffes, hvad dog mulig har oversteget Lensmandens Formaaenhed. St. Søren var fuldblods Agrarhelgen, og man opkaldte i stadig stigende Grad sine Sønner efter ham. I Sverige siger man, at de danske Bønder er saa ivrige efter at faa fremragende Landmænd, at de i Mængde giver deres Børn Navnet Søren.

Sanct Vilhelm (Abbed).

Han var af fornem fransk Slægt, men lagde sit Arbejde i Danmark. Født i Paris ca. 1127 kom han tidligt i Klosteret St. Germanus des Pres og tog her Belutningen om at blive Munk, og da han voksede til, lod hans Onkel, der var Abbed ved fornævnte Kloster, ham indvie til Underdiakon og skaffede ham et Præbenda ved den hellige Genovefas Kirke i Nærheden af Paris. Senere blev han forfremmet til Diakon og optaget i Viktorinernes Orden, der var kendt for sine meget strenge Ordensregler.

Det var Absalon, som kendte Vilhelm fra sit Pariserophold, og som i Aaret 1165 fik ham overtalt til at tage til Danmark sammen med tre franske Kannikebrødre. Det var nemlig Absalons Hensigt at faa Vilhelm til at styre det paa Eskildsø i Roskilde Fjord oprettede Kloster, der var kommet saa aldeles i Vanry, og Vilhelm tog fat paa Opgaven med Mod og Styrke. Forholdene paa den lille Ø var dog yderst slette, stadig var Klosteret plaget af Fugtighed og Oversvømmelser, og det blev hurtigt for meget for de tre Kannikebrødre, der forlod Vilhelm og Landet og lod ham ene tilbage i det fremmede Land. Absalon indsaa, at Klosteret maatte flyttes og valgte et Sted ved Æbelholdt i Nordsjælland for et nyt Kloster til Vilhelm. Her blev han Abbed, og mange Brødre samledes om ham, selv forstod han at styre, at lede og at dæmpe den Utilfredshed, der til Tider kom til Udbrud mellem Kannikebrødrene.

Abbed Vilhelm var en meget myndig Prælat, men en dygtig Lærer og fordrede meget af Brødrene i Klosteret, hvad disse jo ikke altid var saa glade for. Engang der var Misvækst og Kvægsot i Landet, og der var Mangel paa Smør og Ost, gav han dem Grøntsager fra den Urtehave, han havde anlagt ved Æbelholdt og maaske ogsaa

vilde, spiselige Planter, men da klagede de over ham og sagde „Han sulter os, og i Stedet for Mad giver han os Blade og vilde Urter at spise“. Selv levede Vilhelm yderst tarveligt, men var i høj Grad gavmild og opofrende mod de fattige og syge. Ogsaa i Menighedsarbejdet tog han ivrigt Del og opmuntrede altid til gode Geringer: til Hjælpsomhed, Forsonlighed og Ydmyghed; men han var ikke bange for at sige sin Mening i stærke Ord og talte endog mod Pavens Udsending, fordi denne vilde lægge Skat paa de danske Klostre.

St. Vilhelm, yderst til højre. (Skive Kirke.)

(Nationalmuseet.)

Efter Vilhelms Død 6. April 1203 blev han begravet foran St. Thomas Alter, som han selv havde oprettet, men hurtigt derefter fortalte man Mand og Mand imellem, at der skete Mirakler ved Graven, og snart kom den Mening til Udtryk, at han var en Helgen, ved hvis Paakaldelse blinde havde faaet deres Syn, døve Hørelsen, onde Aander var blevet uddrevet, spedalske helbredet og døde opvakte. Endvidere fortæller Legendens, at ogsaa Dyr var blevet helbredet ved hans Hjælp. Engang han rejste over Alperne for at besøge Paven, kurerede han sin Tjeners Hest, der havde forvredet Benet i en Klippespalte og ikke kunde gaa længere. Han havde ogsaa den Evne at kunne faa en grov Arbejdshest til at gaa fin Pasgang, naar han red paa den. Saadant hævede ham mere i Menigmands Øjne end meget andet.

En Anmodning til Paven om at ophøje Vilhelm til Helgen gav Anledning til, at der blev foranstaltet en Undersøgelse over de Mirakler, om hvilket der blev fortalt saa meget. Undersøgelsen maa være faldet ud til Abbedens Fordel, thi ved Buller af 21. og 29. Januar 1224 blev det paabudt at dyrke ham som Helgen. Hans Æresdag

var 16. Juni, og efterhaanden strømmede mange Pilgrimme til hans Grav i Æbelholdt ikke blot fra Sjælland, men fra Norge og Sverige.

Abbed Vilhelm fik stor Betydning særligt for Danmarks Forhold til Frankrig. Han var saaledes meget virksom for at faa Knud Valdemarssøns Søster Ingeborg gift med den mægtige Philip August af Frankrig og tog sig det meget nær, da denne forskød sin Hustru, og han lagde hele sin Kraft i for gennem Paven at skaffe hende sin ophøjede Stilling igen.

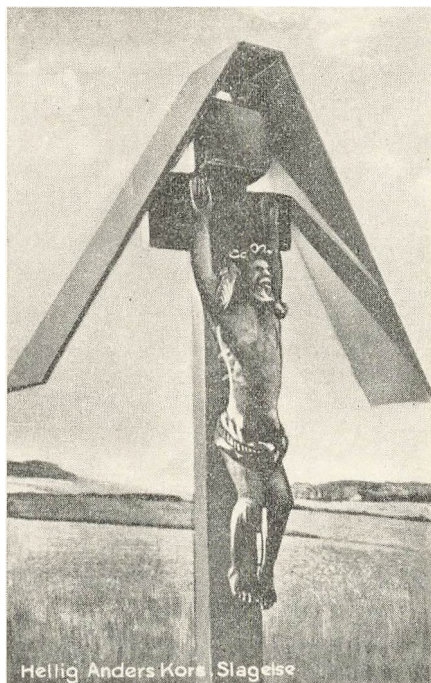
Det er sandsynligt, at det er til denne St. Vilhelm, at Gislev Kirke i Gudme Herred var viet. Der var et St. Vilhelms Alter i Frue Kirke i København, indviet 1509, og der var ogsaa her flere Reliquer af Helgenen, saaledes en Finger og et Skulderblad. Lunds Domkirke gemte hans Hue, og i Graabrødreklosteret i Roskilde havde de ikke mindre end 12 „Helligdomme“ af denne Helgen. Endnu længe efter Reformationen stod der i Tjæreby Kirke en Træstatue af St. Vilhelm, men denne Statue lod Biskop Hans Resen fjerne, fordi Almuen viste den overtroisk Ærefrygt. Men i St. Genovefas Kloster udenfor Paris findes hans Portræt, der i et Kobberstik er gengivet i *Scriptores rerum Danicarum*, VI Bind.

Hellig Anders i Slagelse.

Mange historiske Efterretninger har man ikke om denne hellige Mand. Man ved kun, at han var Præst ved St. Peders Kirke i Slagelse og døde i denne By 1205. Men saa meget mere ved vi om de eventyrlige Fortællinger, der gik om ham, og af hvilke den mærkeligste er den, der angaar hans Rejse sammen med 12 andre Slagelsesboer til det hellige Land. Det var Paaskedag, da der blæste en god Bør, og hans Rejsefæller derfor begav sig paa Hjemrejsen, men Anders vilde først høre Paaskemessen ved Kristi Grav, og da han derefter vilde opsøge Rejsefællerne og ikke fandt dem, begav han sig paa Hjemrejsen. I et Drømmesyn saa han imidlertid en vældig Hest og en Rytter, der bad ham stige op, hvad han gjorde; men da han atter vaagnede, fandt han sig liggende paa en Høj, og da nogle Hyrder, der gik paa Marken, kom til, spurgte han dem, hvor han var, og de sagde, at det var uden for Slagelse og paa den hellige Paaskedags Aften.

Denne Fortælling, der er nedskrevet ca. 20 Aar efter hellig Anders Død, gaar igen i mange af Udlandets gudelige Bøger. En anden Fortælling gaar ud paa, at han skaffede Slagelse By en hel Del Jord, idet han af Kong Valdemar (den Store) fik det Løfte, at han maatte faa saa megen Jord, som han kunde omride paa et 9 Dage gammel

Føl, i den Tid Kongen var i Bad. Hofmændene maatte dog kalde Kongen af Badet, da Hellig Anders ellers vilde have indredet alt for store Strækninger. Der fortælles, at han under Riddet tabte sin Handske, og paa det Sted, den faldt, sprang der en Kilde frem. Alt dette er dog et gammelt hedensk Sagn, der bliver tillagt ham. Der fortælles

Hellig Anders Kors. (Slagelse.)

ogsaa, at han kunde hænge sin Hætte paa Solstraalerne og kunde kurere halte og blinde m. m. m. I Folkevisen tegnes hans Bedrifter:

„Alle the udi slauelse boo
 hand actede thieris beste
 hand flyede thennom græss till thieres ko
 oc wand till theris heste
 alle the hannom kalde paa
 hielp aff gut, da monne de faa
 the fattige met the rige.
 Snar dags reyse oc affthen god
 forlener dem gerne det edle blod
 vi finde ey mange hans lige.“

Men paa Højen, hvor Hellig Anders vaagnede efter Rejsen til det hellige Land, rejste man et Kors, og man kaldte Stedet Hvilehøjen. Men naar Korset i Tidens Løb forfaldt, rejste man et nyt; thi man fortalte, at da Korset engang var ødelagt, udbrød der en Kvægsot, der først standsede, da Korset atter var rejst og istandgjort. Og da nogle Mennesker havde understaaet sig i at grave Sand og Jord fra Hvilehøjen, blev der stor Mistrivsel og Ufrugtbarhed blandt Heste, Kvæg og Faar paa Slagelse Egnen, men da man atter havde gjort Højen i Stand og opfyldt Stedet, fik Kreaturerne deres forrige Trivsel og Frugtbarhed paany.

Der var i Slagelse i Middelalderen et Hellig Anders Kapel, thi Dronning Margrethe udsatte en Sum Penge til Sjælemesser for hver Dag til evig Tid for sig selv og sine Forældre, og en af disse Messer skulde læses i St. Peders Kirke i Slagelse, „i det man almindeligvis kalder Hellig Anders Kapel“. Men han blev aldrig kanoniseret af Paven, han var og blev en Folkehelgen, og det var atter Folket, der kaarede ham til Slagelse Bys Værnehelgen.

Dybt i Folkets Tankegang greb Helgentroen. Endnu flere Mænd og Kvinder havde den danske Almue helgenkaaret. Vi kender nogle af deres Navne — maaske ogsaa deres meget ofte lille Virkekreds — men deres Virksomhed, deres Legende kender vi ikke. Ingen har fundet det Umagen værd at nedskrive Beretningen om deres Gerninger, vel fordi det kun angik verdslige Ting og laa under, hvad Pave og Biskopper kunde godkende som værdig for Kirken. Men sætter man sig som Opgave at danne sig et Billede af Almuens Brug af Helgentroen i Middelalderens daglige Liv, da gælder det jo ikke saa meget om at finde, paa hvilken Plads Kirken stillede Helgenerne, som om, hvad Folket selv gjorde dem til.

I en senere Artikel haaber jeg at kunne fortsætte med Behandlingen af de specielle svenske, norske, finske og islandske Værnehelgener for Husdyr.

Dyrlæge Kristen Sørensen, Holsted.

(født 29. Juni 1843, død 6. Maj 1924.)

AF DYRLÆGE C. F. SØRENSEN, HOLSTED.

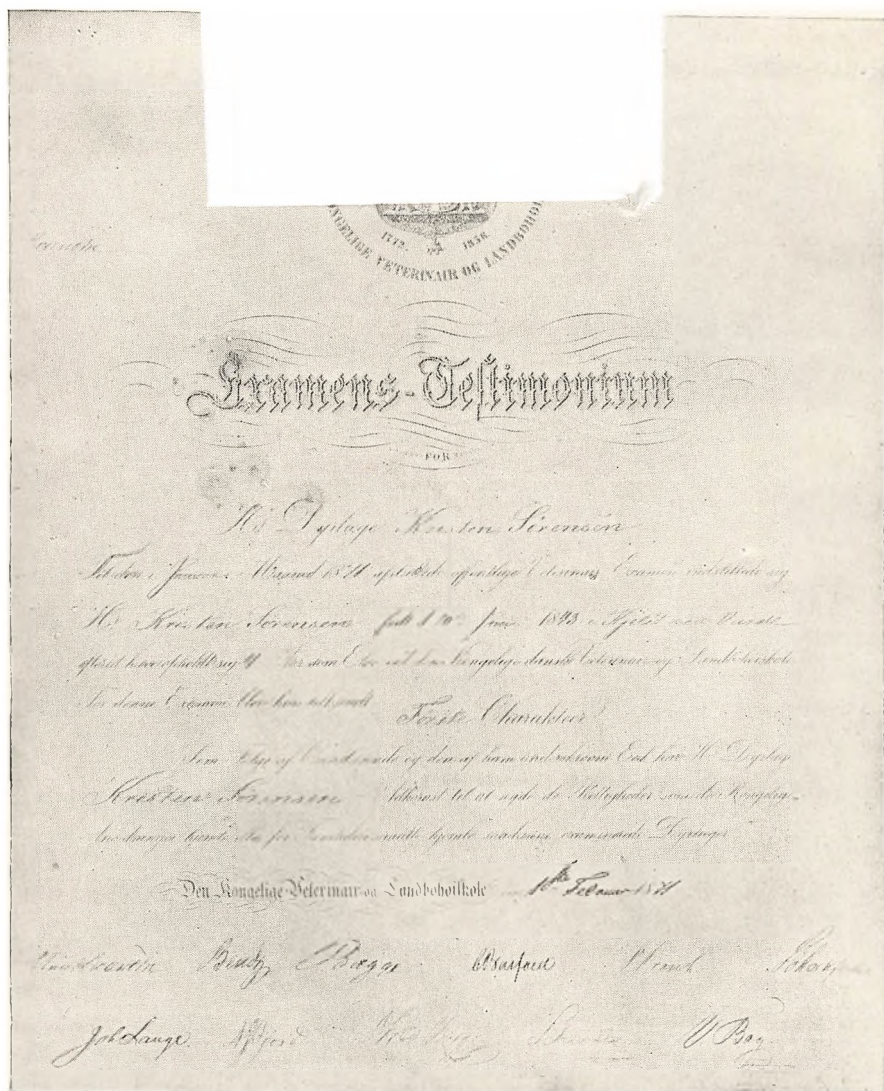
Den danske Dyrlægestand nyder almindelig Agtelse, og dette skyldes ikke mindst, at den forrige Generation af Dyrlæger gennem uegennyttigt og slidsomt Arbejde Dag og Nat har skabt Respekt og Taknemlighed i de Kredse, de kom i Berøring med.

En af de Dyrlæger, der saaledes har bidraget til Standens Anseelse, var Kristen Sørensen, Holsted. Samtidig med at han var en dygtig Dyrlæge og en varmhjertet og god Mand, var han desuden en original og særpræget Personlighed, og da en Type af hans Art vanskelig kan tænkes at fremstaa i Nutiden, kan det være paa sin Plads at mindes ham i veterinærhistorisk Aarvog i Hundredaaret for hans Fødsel.

I Byen Kjelst, Billum Sogn ved Enden af Ho Bugt, fødtes han d. 29. Juni 1843 som ældste Søn af Gaardejer Søren Christensen. Saa langt Slægten kan følges tilbage, har Gaarden været i Familiens Eje fra Far til Søn, og det havde været naturligt, at han var gaaet i sine Fædres Fodspor og blevet Landmand. Landvæsenet havde han dog

ikke Lyst til,
god Forstand,
Ophold paa S
Højskole. I 1
til Dyrslæge. I
han kom med
meldte han sig
Karakter.

Da han havde en
Hjælperer. Efter et
Aar erer ved Janderup
København for at læse
i Kolding, hvorfra
indtægtsamen ind-
førte 1871 med 1.

Studietiden var dengang kun 3—3¹/₂ Aar, og en stor Del af Tiden blev tilbragt i Smedien. Det krævedes, at Dyr lægerne skulde være i Stand til at smede Sko og beslaa Heste, en Overlevering fra den Tid, da det var Beslagsmede, der blev foretrukket til Uddannelse paa Veterinærskolen. For de unge Dyr læger var denne Smedeundervisning ikke altid vellidt, hvilket ogsaa fremgaar af Professor B. Bangs Selvbiografi. Far fik kun tg i Beslag, og denne Karakter ærgrede ham hele Livet.

Der stilledes iøvrigt ikke saa store Krav ved Eksamen som i Nutiden, og der krævedes ikke nogen Minimumskarakter for at rykke op. Professor Stockfleth spurgte en Elev, der dummede sig, om, hvor mange Points han havde til 1. Del. Dertil svarede Eleven: „Ingen, de positive og negative Karakterer gik lige op.“

Selv om det var Mænd som Kirurgen Stockfleth, Anatomen Bendz, Klinikeren Bagge og andre dygtige Mænd, der virkede som Lærere, var Undervisningen dengang paa mange Punkter lidet fyldestgørende, især da Bakteriologi og Antiseptik var fuldstændig ukendt; men Far fulgte efter Eksamen i 1871 med i Fagblade og deltog senere i et Kursus i Mikroskopi og Bakteriologi. Han dristede sig som Dyr læge i Lag med vanskelige Operationer og blev en meget dygtig Operatør.

Efter at have praktiseret i nogle Aar i Hvidbjerg (Thyholm), Gjettrup (Vestervig) og Nr. Nebel søgte han i 1882 den ledige Stilling som Distriktsdyr læge i Holsted. Denne Stilling, som tidligere havde været besat med Dyr læge Grøn, der var eksamineret 1834, var ikke nogen Embedsstilling, men der blev fra Amt og Stat ydet et Tilskud for at skaffe Dyr læger til tyndt befolkede Egne. Der fandtes da i Ribe Amt 7 Dyr læger: J. A. R. Berg, Varde, V. Berg, Varde, J. Jørgensen, Rærup, N. K. Pedersen, Ribe, J. Ross, Vamdrup, P. Schmidt, Tistrup, og K. Sørensen, Holsted. Paa samme Omraade findes nu over 30 praktiserende Dyr læger.

Selv om der paa den Tid var en Del Kvaksalvere og kloge Mænd, var det dog et stort Omraade, de enkelte Dyr læger maatte betjene. Befordringsmidler og Veje var daarlige, Telefon fandtes ikke. Besætningerne var smaa, og Dyr lægernes Indtægter var ikke store, saa de fleste maatte have et Bierhverv, enten ved Landbrug eller Smedie. Far købte en mindre Gaard, som han havde en halv Snes Aar, men da han ikke var nogen særlig god Landmand, og hans Praksis efterhaanden voksede, saa han aldrig var hjemme, afstod han Gaarden i 1893.

I 1884 blev han gift med Kathrine Sofie, f. Pedersen, som døde i 1914. Hun var ham en god Støtte og Medhjælp. Hun passede

Medicintilberedningen og kunde ogsaa, naar det var umuligt at faa fat paa Far, tage ud paa Landet — f. Eks. ved Behandling af Kælvningsfeber. I Ægteskabet var 3 Sønner og 1 Datter.

Dyrlægegerning for et halvt Hundrede Aar siden og nu er vidt forskellige, og Nutidens unge Dyrlæger kan vanskeligt sætte sig ind i, hvor besværligt det var. For en lille Betaling maatte Dyrlægen fra Morgen til Aften færdes paa de daarlige Veje. Bortset fra Landevejene var de alle hullede og sandede. Dyrlægens Hest blev hurtigt afkørt, saa den kun kunde bevæge sig i Skridt eller Luntetrav, og helst vilde den ind i enhver Gaard, den kom forbi.

Et Billede af, hvor besværligt det undertiden kunde være af faa fat i en Dyrlæge, fandtes for et Par Aar siden i et Dagblad.

„Et Juleminde.

Ved Sammenkomster i Juletiden er mange og forskellige Emner blevet drøftet, mest vel nok det store Opgør, som vil være bestemmende for Europas Skæbne.

En anden Ting, der er blevet snakket om, er de besværlige Samfærdselsmidler for Tiden, og dette har givet mig Lyst til at fremdrage noget, som fandt Sted en af de første Juleaftener i dette Aarhundrede. Starup laa dengang ret afsides for saa mange Ting, bl. a. ogsaa hvad det angaar at faa fat i Læge eller Dyrlæge. Det var en Juleaften i mit Hjem, en Ko stillede an med at skulle kælte, og det viste sig snart, at dette ikke kunde klares uden en Dyrlæges Hjælp; men saa var Spørgsmaalet, hvor vi skulde henvende os. Vi havde mest benyttet den gamle Dyrlæge Sørensen i Holsted; men han var allerede da en aldrende Mand (over 60), og vi bestemte os til at henvende os til Dyrlæge Hestbeck i Tistrup. Jeg begav mig paa Vej i den stille Julenat, men det værste var, at da jeg naaede til Dyrlægen, var han ikke rask og kunde ikke tage med. Han ynkede mig noget og foreslog mig at gaa til Varde, hvor der var 2 Dyrlæger. Dette skete, men der var ikke megen Begejstring for at køre den lange Tur til Starup, og da det allerede var blevet henad Morgenstunden, foreslog Dyrlæge Slivsgaard mig at vente til Toget gik sydpaa og saa tage til Holsted. Dyrlæge Sørensen naaede jeg inden han var staaet op, men han kom hurtigt i Tøjet. Da vi fik forspændt, gav han mig Tømmen, og Køreturen gik mod Starup. Jeg spurgte, om vi skulde efter Kebelsig. „Ja, ja, De skal blive ved, er De fundet herover, kan De vel ogsaa finde hjem igen.“ Han vidste ikke, at Turen var gaaet ad en Omvej,

Ved Aastrup Kro sagde Dyrlægen: „Her vil vi ind og have et Par Punche.“ Det blev Middag inden vi naaede Starup, men Dyrlægen fik snart Kalven parteret fra. Han forlangte kun 10 Kr. for Turen. „Men“, sagde han, „jeg kommer maaske engang og vil have et Par Kyllinger, men jeg vil først se, hvordan det gaar med Koen.“ Jeg saa ikke tiere Dyrlæge Sørensen, men husker ham som en dygtig Dyrlæge og med sin Ejendommelighed en Mand med et godt og hjælpsomt Sind.

Vi har nu vænnet os til, at det sjældent drejer sig om Timer ved saadanne Lejligheder, og jeg undres over, at denne Begivenhed ikke ligger længere tilbage.“

For Far var Kørselen særlig besværlig. Han var ingen god Kusk, og hans Heste blev hurtigt trætte og egensindige. Han kunde ikke nænne at bruge Pисken, men det saa drabeligt ud, naar han kørte. Han hævede Armen højt op, som om han rigtigt vilde slaa til, men derefter sank den ganske langsomt ned igen. Mange Gange er han væltet og kørt løbsk, men altid sluppet godt fra det. For at lette Hesten anskaffede han sig en Cykle, men da han stadig væltede, gik han over til en Tricykle, som han brugte baade Vinter og Sommer. Ofte maatte han trække et Stykke Vej, og hans Tøj blev snavset til af det ene Baghjul, saa han kom til at se farlig ud. En Aften skulde han til Foldingbro (10 km), men Vejen var blevet pløjet op i hele Længden. Han troede, der skulde komme et farbart Stykke Vej, men han maatte trække hele Vejen frem og tilbage og kom først hjem langt ud paa Natten.

Dette Træk viser hans Pligtopfyldenhed, der var en af hans bedste Karakteregenskaber. Han var til enhver Tid rede til at hjælpe uden at skaane sig selv og uden Tanke om, hvorvidt han fik Betaling derfor. Heldigvis havde han et Jernhelbred --- hærdet som han var blevet ved at sidde paa aaben Vogn i al Slags Vejr. Overtøjet knappede han aldrig ordentlig om sig. Et alvorligt Anfald af Ischias tvang ham til en Tids Sengeleje, men alligevel tog han ud, naar der kom en Vogn og vilde have ham med, selv om han maatte kravle paa alle fire ned ad Trappen og hen ad Stenbroen til Vognen.

Far var en meget dygtig Dyrlæge og meget grundig i sine Under-søgelseser. Hans Diagnoser var saa rigtige og nøjagtige som overhovedet gørligt. Han fulgte med i det nye, der kom frem, og navnlig studerede han Maanedsskrift for Dyrlæger grundigt. Var der Tale om et eller andet fagligt Emne, kunde han henvise til det og det Bind af Maanedsskriftet, hvor der var en Artikel om dette Emne.

Som Operatør var han kendt viden om, og han rejste over hele Ribe Amt for at foretage Klaphingsteoperationer. Som tidligere omtalt laa hans Uddannelse før den antiseptiske Tid, men han havde ved Selvstudium sat sig ind i de forskellige større Operationer, og de lykkedes godt for ham. Ligeledes var han dygtig til Fødsels-hjælp, og han forstod at bruge de ret primitive Instrumenter, samtidig med at han havde en mægtig Udholdenhed. Den nuværende Generation af Dyr-læger, der er opvokset med Thygesens geniale Embryotom, kan daarligt sætte sig ind i, hvor besværlige Parteringer kunde være.

Handelsattester var Far meget omhyggelig med. Før Voldgift blev indført, var Handelssager henvist til almindeligt Søgmaal, og det kunde blive en kostbar og langvarig Historie at føre Proces i en Hestehandel. Var der svage Punkter i en Attest, skulde Sagførerne nok finde dem. Derfor gennearbejdede Far sine Attester, til de var, som de skulde være, og derfor vidste Retten ogsaa, at de var rigtige og gode at dømme efter.

En stor Del af Dyr-lægernes Vintertid gik med at rejse rundt og overvaage Arsenikvaskning. Far var uhyre pertentlig med dette Arbejde. Han afmaalte personlig al Arsenikopløsning i et Maaleglas og passede, at det blev lige det nøjagtige Kvantum. Denne Pertentlighed stod i Forbindelse med, at der var sket et Giftmord paa Egnen, idet en Aftægtskone var blevet forgivet med Arsenik indbagt i Pandekager. Far var i skarpt Politiforhør, da man antog, at Mordersken havde faaet Arseniken hos ham, men det viste sig, at den var købt et andet Sted. Skrækken for at blive rodet ind i noget lignende gjorde senere Far meget forsigtig med Arsenik.

I Ting, der ikke angik hans Fag, var han meget upraktisk, og paa Grund af sin udstrakte Praksis blev han rastløs og utaaalmodig. Sin Paaklædning lagde han ingen Vægt paa, og han var uhyre fordringsløs med alt, hvad der angik ham selv. Da det praktiske Gummitøj ikke fandtes, afførte han sig ved Fødselshjælp alt Tøj undtagen Benklæderne. Det fortælles, at han en Aften stod og arbejdede i en Stald ved en Fødsel. Pludselig gik Selerne i Stykker, og Bukserne gled ned. Konen, der var Stede, udstødte et Skrig og holdt Hænderne for Øjnene, men Far var snarraadig og raabte til Manden: „Sluk Lygten!“ Denne Beretning lyder lidt utrolig; han var ikke saa blufærdig. Som Regel foretog han Af- og Paaklædningen i Køkkenet, og det er tvivlsomt, om han har taget Notits af Konens Forskrækelse. En Aften, da han var til en Hoppefødsel i Nærheden af sit Hjem, savnede han et Instrument, og som han gik og stod, begav han

sig hjem efter det. Sene Aftenvandrere fik en Forskrækkelse ved at se en høj blodtilsmudset Skikkelse kun iført Benklæder, til de opdagede, at det kun var den gamle Dyrlæge.

Hans Taleform var meget ejendommelig. F. Eks. kunde en Forespørgsel om et sygt Dyr lyde: „Vil den æde noget?“ raabt ud, derefter samme Sætning gentaget flere Gange i synkende Tonehøjde, endende i en Hvisken og af og til med et indskudt „siger jeg“.

Undertiden dukker der op i Landets Blade en Fortælling om en gammel Dyrlæge, der sagde om en Ko: „Den dør, den dør, 3 Gange daglig siger jeg.“ Historien er for saa vidt rigtig nok; men det gik til paa den Maade, at samtidig med, at der var en Mand efter noget Medicin, ringede Telefonen, og en anden Kunde fortalte om en syg Ko. Manden, der skulde have Medicinen, spurgte, hvor tit det skulde gives, og da Far svarede begge samtidig, kunde det jo nok lyde lidt underligt for Manden i Telefonen.

Kom Far kørende ind i en Gaard, lagde han Kørekappen i Vognen, Jakken i Køkkenet, Skindtrøjen i Stalden, mens han raabte: „Halløj, er der nogen hjemme.“ Dørene lod han staa aaben efter sig, hvor han kom frem.

Hans Ture var som Regel saa lange, at han ikke kunde naa hjem til Maaltiderne, men han kunde altid faa noget at spise ude. „Har De noget Mad“, sagde han og gik hen og lettede paa Grydelaagene.

Selv om han var saa optaget af sit Arbejde, var han dog interesseret i Tidens Spørgsmaal og kunde tale med om mange Ting. Han læste meget, baade Fagbøger og Litteratur, og særligt var han interesseret i Historie. Politik beskæftigede han sig ikke meget med; han sluttede sig til Højre. Den forrige Verdenskrig fulgte han med stor Interesse, og han havde den store Glæde at opleve Sønderjyllands Genforening. Efter denne deltog han i den danske Dyrlægeforenings Møde i Sønderborg og aflagde et Besøg paa Dybbøl. Hans eneste Fornøjelse — ud over det aarlige Dyrlægemøde — var at gaa en Tur med Bøsse og Hund. I Jagttiden havde han altid Bøssen med i Vognen, saa han kunde tage en Tur ud over Markerne eller lade Hesten græsse i Vejgrøften, mens han gik efter en Flok Høns. Efter at jeg var blevet hans Medhjælper, fik han bedre Tid til Jagten og deltog i Plantagejagt, saa længe han levede. Hans Syn var usvækket, saa han kunde nok ramme Vildtet. Paa en af hans sidste Jagtture skød han en stor Raabuk, hvilket han var meget stolt over.

Han havde et meget tørt Lune, og undertiden skete det, at en, der ikke kendte ham, troede at kunne have ham til Bedste, men ved-

kommende fik en grundig Snert, der fik ham til at blive til Latter i Stedet for Far.

Han tilsaa en Dag en Ko i en Kro, hvor der netop var Begravelsesmiddag — Koen havde Yverbetændelse. Gæsterne skulde se, hvad der foregik, og een af dem forsøgte at være vittig paa Fars Bekostning. Far lod sig ikke mærke med noget, men stod ganske stille og malkede Koen ud, og tilfældigvis ramte han hele Tiden den vittige Mands sorte Begravelsesbukser.

For en Del Aar siden var der fra Landstationerne Eksport af levende Svin til Tyskland. Svinene skulde paa Afsendelsesstedet synes af den stedlige Dyrlæge, der fik 20 Øre pr. Stk. En af Handelsmændene vilde drille Far og sagde, at han vilde have P. Schmidt (en Kvaksalver) til at syne sine Grise, for denne vilde gøre det for 10 Øre. Dertil svarede Far: „Saa kan De lige saa godt sætte den ene Gris til at syne den anden, og saa sparer De Deres 10 Øre.“

Den samme Handelsmand var iøvrigt ikke saa nøjeregnende. En Dag kørte han en flere Mil lang Tur for Far. Gaardmanden, hvor Far aflagde Besøg, spurgte, hvad det kostede. „Har De Penge, har De Penge?“ Bonden tog sin Pung op, Far tog den fra ham, lukkede den op, vente den, og ud trillede 66 Øre. Dem strøg Far i Lommen. Da de kom hjem, spurgte Far Kusken, hvor meget han skulde have for Turen. „Ja, vi kan jo dele, saa bliver det 33 Øre til hver.“

Far kunde godt sætte sig ind i en primitiv Tankegang, hvilket fremgaar af følgende lille Træk. Han var en Tur langt ude paa Heden paa en lille Ejendom, hvor der var 2 Køer, en rød og en broget. Ejeren var aldeles overbevist om, at de var forgjort, da de i den senere Tid havde tabt sig kendeligt. Dette mente Far var meget troligt. Han gik lidt rundt og kom ind i Bryggerset, hvor han fandt en stor, sort Gryde, og sagde saa til Manden: „Fyld denne Gryde tre Gange om Dagen med Rug. Kog det, gaa ind i Stalden og sig tre Gange: „Den røde og den brogede“, og giv Køerne Rugen. Dette skal gøres hver Dag i 3 Uger.“ Kuren hjalp udmærket, da de tre Uger var gaaet, var Køerne i god Bedring.

For fremmede kunde Fars særprægede Væsen og Opførsel virke underligt, men de, der kendte ham, holdt meget af ham og havde ubegrænset Tillid til ham og lønnede ham med stor Trofasthed. Til Trods for, at der kom yngre Dyrlæger rundt omkring, havde han stadig en stor Kundekreds, og han maatte jævnligt ud paa Ture paa 15—20 km.

Befolkningens Taknemlighed gav sig flere Gange Udtryk paa en

meget smuk Maade. Da han havde været Dyrlæge i Holsted i 25 Aar, blev der ved en Festlighed overrakt ham et kunstnerisk udført Sølvbæger fyldt med Guldpenge og med Inskription: „15. Nov. 1882 — 15. Nov. 1907. Til Erindring fra Beboere i Holsted og omliggende Sogne.“ Samtidig medfulgte en kaligraferet Adresse med flere Hundrede Navne.

Ved hans 50 Aars Dyrlægejubilæum blev der ogsaa afholdt Fest med stor Tilslutning, og der blev overrakt en større Pengegave.

Han havde den Lykke ikke at skulle henleve sine sidste Dage i Uvirksomhed. Hans Død indtraf $\frac{6}{5}$ 1924 i den travle Foraarstid. Dagen før havde han kørt i Praksis hele Dagen. Om Morgenens havde han nogle Hjertesmerter og blev i Sengen. Ved Middagstid døde han stille.

Under ualmindelig stor Deltagelse blev han begravet fra Holsted Kirke. Folketingsmand, Lærer Søgaard udtalte bl. a.: „Alle vi, der her er samlet, vil sige Sørensen Tak for tro Tjenergerning, som nu er afsluttet. Vi kan sige, at han arbejdede med Trofasthed i hele sin lange Livsdag. Han tænkte ikke paa, hvad han fik for det, men vilde tjene de Mennesker, han var mellem. Gud har ogsaa Hjerte for Dyrenes Lidelser, hvorfor Sørensen ogsaa i sin Gerning tjente Gud. I Dyrlæge Sørensen mister vi en af vore bedste Mænd, en Personlighed, der har præget Byen og Omegnen, og til vor Tak skal føjes et Ære være Dyrlæge Sørensens Minde.“

Ved Graven udtalte Formanden for Ribe Amts Dyrlægeforening, Overdyrlæge L. Hansen, Esbjerg: „Ikke alene blandt denne Egns Befolkning har Dyrlæge Sørensen gjort sin gode Gerning, men ogsaa

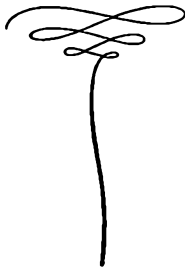

Kollegerne i det gamle Land har høstet Gavn af hans gode Forstand, hvorfor vi staar i stor Taknemlighedsgæld til ham."

Aaret efter hans Død rejstes af Beboerne i Holsted og omliggende Sogne en stor Mindesten med et vellignende Relief, udført af Billedhuggeren Hansen Jacobsen.

Stenen staar i Holsted Plantage tæt ved Landevejen og skal til sene Tider minde om en Mand, der repræsenterede danske Dyrlæger paa en god Maade.

I Anledning af hans Hundredaarsdag mødte Bestyrelsen for Ribe Amts Dyrlægeforening og hans Venner blandt de ældre Dyrlæger. Der blev nedlagt Blomster paa hans Grav og ved Mindestenen, og Formanden for Ribe Amts Dyrlægeforening, Stadsdyrlæge Simon Nielsen, Ribe, samt Overdyrlæge Laurids Hansen, Esbjerg, udtalte smukke Mindeord.

Foreningen af yngre Dyrlæger.

1917. - 2. December. - 1942.

AF DYRLÆGE N. O. CHRISTENSEN, KØBENHAVN.

For godt 25 Aar siden herskede der inden for danske Dyrlægekredse og specielt blandt de yngre Aargange det beklagelige Forhold, at et ret stort Antal af Dyrlægerne ikke var Medlemmer af Den danske Dyrlægeforening. Det er blevet opgjort, at paa det Tidspunkt, da Foreningen af yngre Dyrlæger blev stiftet, stod ialt 18 pCt. af danske Dyrlæger, der beskæftigede sig med veterinær Virksomhed, uden for D. d. D., og at de yngre Dyrlæger udgjorde en beskæmmende stor Del af disse 18 pCt. Saaledes 35 pCt. af de sidste 6 Aargange. 41,5 pCt. af de sidste 5 Aargange. 75 pCt. af de sidste 2 Aargange.

Med Hensyn til Aarsagerne til dette Forhold var disse sikkert ikke at søge i manglende Kollegialitetsfølelse, men langt snarere deri, at det for en yngre Dyrlæge var ret vanskeligt at være Medlem af Den danske Dyrlægeforening, idet de under deres ofte ret omflakkende Tilværelse maatte flytte fra den ene Lokalforening til den anden, i hvilke de forøvrigt ikke havde nogen Interesse, idet det ofte for de unge Assistenten var vanskeligt at deltage i Foreningslivet, da de maatte blive hjemme og passe Praksis, naar deres Principal tog til Møde, hvorfor adskillige af disse Dyrlæger afstod fra at indmelde sig i Dyrlægeforeningen, før de havde fundet fast Bopæl. Et andet Forhold, der sikkert har spillet en Rolle, var manglende Kendskab til Dyrlægernes Organisationsforhold overhovedet ved Afgangen fra Højskolen. Det vilde sikkert have været af Betydning, om de blev taget med straks fra Starten.

Disse var Aarsagerne til, at der i Tiden under den forrige store Krig fremkom Tanker om at samle disse yngre endnu ikke etablerede Dyr læger inden for en særlig Forening og derved tilføje Hovedforeningen en yderligere — maaske tiltrængt — Styrkelse ved Sammenhold mellem de yngre Aargange af Dylæger.

Fast Form fik disse Planer gennem et Forslag, der i Efteraaret 1916 blev fremsat af Dyr læge P. Grinsted, Aalborg. Paa dette Tidspunkt savnedes der imidlertid i Den danske Dyr lægeforenings Love Hjemmel for Oprettelse af en saadan Forening, hvorfor Sagen blev midlertidigt udsat, da man havde erfaret, at det var under Overvejelse øt foretage saadanne Lovændringer, at en Forening af yngre Dyr læger kunde oprettes.

Paa Den danske Dyr lægeforenings Møde den 23/9 1917 blev disse Lovændringer vedtaget, og da der tillige paa dette Møde i de kollegiale Vedtægter blev indføjet den Bestemmelse, at Den danske Dyr lægeforenings Medlemmer kun maatte have Assisterter og Vikarer i deres Tjeneste, som ogsaa var Medlemmer af Foreningen, mente man, at Tiden var moden til Gennemførelse af det Dyr læge Grinstedske Forslag.

Paa Initiativ af Dyr lægerne Adersen, Tange Jessen og H. J. Hansen blev der den 23. Oktober 1917 indbudt til et Møde hos førstnævnte til Drøftelse af Betimeligheden af og Mulighederne for Stiftelse af en saadan Forening af yngre Dyr læger.

I Mødet deltog 11 Dyr læger. Som Grundlag for Diskussionen var der af Indbyderne udarbejdet Forslag dels til et Opraab beregnet til Udsendelse til interesserede Dyr læger til anbefalende Underskrift, hvori der redegjordes for Baggrunde for Tanken om en saadan Forenings Etablering, dels til Love for den nye Forening.

Opraab!

Det er en beklagelig Kendsgerning, at de danske Dyr lægers Organisation ikke hidtil har kunnet glæde sig ved saa stor Tilslutning som ønskeligt inden for de yngste Aldersklasser. Aarsagen hertil er næppe at søge deri, at de yngre Dyr læger skulde savne Forstaaelsen af Organisationens Betydning; men Forklaringen er sikkert snarere det rent praktiske Forhold, at den unge Dyr læge meget ofte i de første Aar efter sin Eksamen fører en noget omflakkende Tilværelse, og derfor ikke har nogen synderlig Interesse for eller Nytte af at melde sig ind i en af Lokalforeningerne.

I Erkendelse af, at vor Organisations Betydning og Styrke vil øges ved at kunne samle saa vidt muligt alle Dyr læger — og ikke mindst de yngre — inden for „Den danske Dyr lægeforening“s Rammer, samt under Hensyn til, at „Den danske Dyr lægeforening“ i sine kollegiale Vedtægters § 1 forbyder sine Medlemmer at antage Assisterter og faste Vikarer, der ikke er Medlemmer af „Den danske Dyr lægeforening“, foreslaar undertegnede Dyr læger herved Oprettelsen af en

Forening af yngre Dyrlæger,

som en Særforening inden for „Den danske Dyrlægeforening“ med det Formaal:

- 1) at styrke Moderforeningen dels ved at samle — helst alle — de unge Dyrlæger, saa snart de har afsluttet deres Eksamen, dels ved med Ungdommens Energi at bidrage til Løsningen af ethvert Spørgsmaal, som er i Stand til at højne Dyrlægestanden, ikke blot økonomisk, men ogsaa videnskabeligt og socialt;
- 2) at skabe Mulighed for Fremsættelse af de unge Dyrlægers særlige Interesser gennem Repræsentanter i „Den danske Dyrlægeforening“;
- 3) at tilvejebringe en for begge Parter tilfredsstillende Ordning af Assistent- og Vikarspørgsmaalet.

Den paatænkte Forening, der aarlig skulde afholde to Møder, — af hvilke det ene tillige skulde være Generalforsamling, det andet fortrinsvis til Drøftelse af videnskabelige Emner — skal som aktive Medlemmer kunne optage Dyrlæger, som ikke har selvstændig Praksis eller som har Ansættelse i underordnede Stillingen ved Slagterier, kommunale og Stats Institutioner. Som passive Medlemmer skal den kunne optage enhver anden Dyrlæge, for saa vidt han tillige er Medlem af en Lokal- eller Særforening.

I Haab om, at dette Forslag vil vinde Tilslutning, anmoder vi alle Dyrlæger, der kunde ønske at blive Medlemmer af den paatænkte Forening, om snarest at sende Meddelelse herom til: Dyrlæge H. J. Hansen, Kronprinsesse Sofiesvej 21, København F.

I Løbet af ca. 14 Dage vil der da eventuelt blive udsendt skriftlig Meddelelse til de, der har meldt sig, om Tidspunktet for Afholdelsen af et Møde, paa hvilket Foreningen vil blive dannet.

Paa Mødet, der fik et for Sagens Fremme yderst heldigt Forløb, vedtoges disse to Forslag med enkelte Ændringer. Endvidere vedtoges det at lade Indbyderne fungere som Arbejdsudvalg, der skulde foretage det videre fornødne til Forberedelse af Foreningens Start, hvilket skulde bestaa i at faa det omtalte Opraab udsendt til en Del — ialt 22 — Dyrlæger til anbefalende Underskrift, hvorefter Forslaget skulde udsendes til de sidste 12 Aargange af Dyrlæger. Endvidere blev der til alle Dyrlæger inden for disse, som kunde blive aktive Medlemmer, sendt Forespørgsel, om de ønskede at blive Medlem af Foreningen, og om de ansaa det for sandsynligt, at de vilde kunne være til Stede ved det konstituerende Møde, som blev fastsat til Afholdelse den $\frac{2}{12}$ 1917 i Studenterforeningen.

Ved dette Møde forelagde Dyrlæge Adersen Forslaget om Stiftelse af Foreningen, som vandt Forsamlingens udelte Tilslutning, og Foreningen af yngre Dyrlæger var dermed en Realitet.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening Nr. 1 fra 1. Jan. 1918 staar følgende at læse om Foreningen af yngre Dyrlægers Stiftelse:

„Foruden det rent praktiske Formaal at skaffe unge Dyr læger, der ikke har selvstændig Virksomhed og derfor som Regel ingen særlig Interesse har for Lokalforeningerne, en bekvem Adgang til ogsaa at opnaa Medlemsret i Den danske Dyr lægeforening og Repræsentation i dettes Repræsentantskab, skal den nye Forening søge blandt yngre Dyr læger at vække, skærpe og vedligeholde Interessen for vor Stands fortsatte videnskabelige og sociale Udvikling. Der vedtoges Love. Efter disse kan som Medlemmer optages Dyr læger, som ikke har selvstændig Virksomhed samt af selvstændige Dyr læger saadanne, der har mindre end 10 Aars Anciennitet, dog kun forsaavidt de tillige er Medlemmer af en Lokal- eller Særforening inden for Den danske Dyr lægeforening. Indtil 1. April 1918 kan ogsaa ældre Dyr læger optages.“

Til Bestyrelse valgtes: V. Adersen, H. J. Hansen, Emil Følger og Esper Larsen, og den konstituerede sig med V. Adersen som Formand, H. J. Hansen som Sekretær og Emil Følger som Kasserer.

Indtil Midten af December 1917 indmeldte sig ialt 53 Medlemmer.

Foreningens endelige Anerkendelse som Særforening indenfor Den danske Dyr lægeforening skete paa Repræsentantskabsmødet den 2. Juni 1918.

Som Formænd i Foreningen har følgende Dyr læger fungeret:

Vald. Adersen	$\frac{2}{12}$ 1917— $\frac{31}{12}$ 1919
Emil Følger	$\frac{1}{1}$ 1920— $\frac{4}{7}$ 1920
Gerh. Petersen	$\frac{4}{7}$ 1920— $\frac{6}{12}$ 1921
H. J. Hansen	$\frac{6}{12}$ 1921— $\frac{17}{1}$ 1926
K. Seidel	$\frac{17}{1}$ 1926— $\frac{29}{1}$ 1933
H. Moltzen Nielsen	$\frac{29}{1}$ 1933— $\frac{28}{1}$ 1934
C. Ingemann	$\frac{28}{1}$ 1934— $\frac{27}{1}$ 1935
O. Winther	$\frac{27}{1}$ 1935— $\frac{26}{1}$ 1936
Bredlund	$\frac{26}{1}$ 1936— $\frac{9}{7}$ 1938
H. O. Pedersen	$\frac{9}{7}$ 1938— $\frac{28}{1}$ 1940
Th. Jørgensen	$\frac{28}{1}$ 1940— $\frac{10}{5}$ 1942
N. O. Christensen	$\frac{10}{5}$ 1942—

Foreningens Medlemsantal var straks efter Stiftelsen omkring 50. Det steg gennem de første 3—4 Aar til henimod 100, hvorefter det gennem den senere forløbne Tid, især de sidste Aar er sket en Stigning til omkring 200.

I Øjeblikket er der 215 Medlemmer, hvoraf 1 er midlertidigt fritaget for at betale Kontingent. Af disse er 167, det man kunde kalde ak-

tive Medlemmer, betaler Kontingent til den danske Dyrlægeforening gennem Foreningen af yngre Dyrlæger, medens 47 betaler Kontingent til Den danske Dyrlægeforening gennem en anden Forening.

Den nystiftede Forening tog med frisk Mod og stor Energi fat paa de Opgaver, der laa nærmest for, og som Foreningen ifølge sin Formalsparagraf havde stillet sig til Opgave at tage under Debat og eventuelt bringe en Løsning af.

Foruden Lønningsspørgsmaal og Spørgsmaal af Betydning for Forholdet mellem Dyrlæge og Assistent har Foreningen paataget sig Fremføring og Drøftelse af adskillige Sager af stor Betydning for Dyrlægestandens sociale og videnskabelige Udvikling — der tænkes her dels paa Fremførelsen af hele Diskussionen om Artium og veterinær Doktorgrad og Foreningens Forslag og Responsa vedrørende Studieplan for Veterinærstudiet, specielt hvad angaar de hygiejniske Fag, Specialstudier m. m., i den seneste Tid tillige angaaende Dyrlægers praktiske Uddannelse, dels det Forhold, at Foreningen gennem sine Møder har været Forum for faglige Spørgsmaal, ofte endda for nye Ting inden for Faget og for Foredrag af almindelig kulturel og underholdende Art.

I de forløbne 25 Aar har Foreningen i Tilslutning til Generalforsamling m. v. — dels paa eget Initiativ dels gennem Fællesmøder med Københavns Dyrlægeselskab, Kredsdyrlægeforeningen for Nordsjælland eller Den danske Dyrlægeforening — foranlediget følgende Foredrag og Diskussioner m. m. afholdt:

- ²⁷/₁ 1918 B. Bang: Om Tuberkulosebekæmpelse.
V. Adersen og Rich. Møller: Om 2 Aars Erfaring med Kværkeserum ved Behandling af Følseyge.
- ¹⁴/₇ 1918 Folmer Nielsen: Corpus luteums fysiologiske Forhold.
Gerh. Petersen: Nogle af Celleforskningens Resultater med Hensyn til Kønsbestemmelse og Nedarvning.
- ³⁶/₁ 1919 A. F. Følger: Examen artium og veterinær Doktorgrad.
- ²²/₇ 1919 Demonstration af Hærens veterinære Røntgenklinik v. Axel Thomsen.
A. R. Møller: Ufrugtbarhedsbehandling hos Hoppen.
- ²⁵/₁ 1920 M. Christiansen: Bakteriologi i det 12. Aarhundrede.
Hvalfangst ved Hjælp af Bakterier.
Poul Jørgensen: Indtryk fra et Ophold i Frankrig under Verdenskrigen.

- ⁴/₇ 1920 Carl H. Hansen: Lovgivningen vedrørende smitsomme Sygdomme hos vore Husdyr.
- ⁸/₇ 1921 Prof. Aug. Krogh: Kapillærernes Fysiologi.
Statistisk Bearbejdning af Dyrlægernes økonomiske Forhold i Øjeblikket og deres Fremtidsudsigter v. Gerh. Petersen.
- ²²/₁ 1922 Gerh. Petersen: Fodskelettet hos Oksen, med særligt Henblik paa den embryonale Udvikling.
Hj. Friis: Demonstration af et elektrisk Brændjern.
Reservelæge Dr. Kissmeyer: Kulturhistorisk Foredrag om Skønhedspletter.
- ⁸/₇ 1922 Carl H. Hansen: Foredrag om Fjerkræsygdomme med Demonstration.
- ²¹/₁ 1923 Alb. Roepstorff: Om Organisation. — Dyrlægernes Forhold til Husdyrbruget og andre vigtige Spørgsmaal.
P. Grunth: Beslagets Historie med Lysbilleder.
- ⁷/₇ 1923 L. Rasmussen: Om den mejerikredsvise Tuberkulosebekæmpelse blandt Kvæget.
- ¹³/₁ 1924 Marius Nielsen: Om Sommersaar hos Hesten.
F. Klee: Indtryk fra Peru.
- ⁵/₇ 1924 Vald. Adersen: Indtryk fra en Studierejse i Czekoslovakiet, Tyskland og Schweiz.
- ¹⁸/₁ 1925 A. Møller-Sørensen og A. Bonfils: Automobiloverkørselslæsioner hos Hunden.
Forfatteren Aage Krarup Nielsen: Fra Sundaøerne til Moskva.
- ¹²/₁ 1926 A. K. Søndergaard: Dyrlægernes Forhold til Husdyrbruget og Husdyrbrugslovgivningen.
Frk. Lena Tiedemann: Hos Baslikerfolket i Ural.
- ¹⁶/₁ 1927 H. Mørkeberg: Om Kødkontrol.
Kapt. P. Botved: København—Tokio pr. Flyvemaskine.
- ¹⁸/₆ 1927 Carl H. Hansen: Om Fjerkrækontrol.
- ²⁹/₁ 1928 10 Aars Stiftelsesfest.
Folmer Nielsen: Streptokokmastitens Klinik og Kontrol.
B. Bang: Fra et Besøg i Amerika.
- ³⁰/₆ 1928 J. Høstgaard: Laboratorieundersøgelser af Mælk.
- ³⁷/₁ 1929 Henrik Jensen: Bemærkninger om Dyreværnsspørgsmaalet og om Dyrlægernes Medvirken ved den retslige Behandling af Dyrplagerisager.
Kaj Langkilde: Om den jødisk rituelle Schächtning.
- ¹¹/₇ 1929 A. Møller-Sørensen: Meddelelse fra kirurgisk Klinik.
- ²⁶/₁ 1930 N. Plum: Undersøgelse til Belysning af den intrakutane

- Tuberkulinprøves Bedømmelse, særligt med Hensyn til Fjerkræinfektioner hos Kvæg.
- Red. Asmus Diemer: En Rejse i Nordafrika fra Algier gennem Sahara til Tunis.
- ²⁶/₁ 1931 N. Plum: Fortsatte Undersøgelser over den intrakutane Tuberkulinprøve.
- ³¹/₁ 1932 N. Plum: Miltbrand i Danmark.
Prof. K. A. Bondorff: Om Indtryk fra en Rejse i Rusland.
- ²⁹/₁ 1933 H. C. Bendixen: Fra en Studierejse i Udlandet.
H. O. Goldschmidt: Erindringer fra Verdenskrigen.
- ²⁸/₁ 1934 G. Gautier: Hestesygdomme under Verdenskrigen.
Fremvisning af Svenska Veterinärläkareföreningens Tuberkulosfilm.
- ²⁷/₁ 1935 C. G. Vejlstup: Levnedsmiddelkontrollen i Tyskland.
Premierløjtnant Michael Hansen: Min Australiensflyvning.
- ²⁶/₁ 1936 O. Winther: Laboratoriet i Veterinærhygiejnens Tjeneste.
Forfatteren P. Freuchen: Fra en Rejse i Sydamerika.
- ²⁴/₁ 1937 Prof. H. Møllgaard: Ernæringssygdomme hos Dyr.
Færdelsesbetjent Johs. Møller: København paa Kryds og tværs (med Filmsfremvisning).
- ³⁰/₁ 1938 L. Wodskou: Det nye Mælke regulativ.
Magister Ingv. Lieberkind: Om Havets Vidundere.
- ²⁹/₁ 1939 N. Plum: Veterinærerne og Samfundet.
- ²⁸/₁ 1940 Dr. med. Thune Andersen: Om Ætiologien til Hepatitis epidemica.
Axel Petersen: Om Ikterus hos Svinet.
- ¹/₂ 1941 I Forbindelse med Abildgaardfestlighederne.
N. Plum: 200 Aar.
J. Folkersen: Med den danske Hesteambulace i Finland.
- ⁹/₅ 1942 C. H. Knudsen: Diskussionsindledning: Dyrlægernes Forhold til Mælkehygiejnen (Konsulenter-Mælkekontrol).
- ¹¹/₁₂ 1942 I Tilslutning til Foreningens 25 Aar Jubilæumsfest.
Prof. Gerh. Forssell: Om Senelidelser hos Hesten (med Lysbilleder).

Til Foredragene af ikke strengt faglig Art har Medlemmernes Damer været indbudt, ligesom der i Tilslutning til de faste Møder, alt eftersom Forholdene har tilladt det, har været arrangeret selskabeligt Samvær med Damer.

Enkelte af de ved Møderne fremførte Forhold samt nogle andre

Sager af Betydning skal i det følgende gøres til Genstand for nærmere Omtale.

Med Hensyn til Lønningsspørgsmaalet blev der straks efter Foreningens Start foretaget Skridt til Fastsættelse af Minimaltakster for Dyr lægeassistenter og Vikarer. Paa Foreningens Møde den 14/7 1918 blev disse Spørgsmaal taget frem til Debat. Diskussionen stod her især, om der skulde være Progression i Lønningerne eller ej. Der blev fremført Udtalelser baade pro et contra. En Afstemning havde til Resultat, at Bestyrelsens Forslag, der gik ud paa en progressiv Lønskala med Stigning en vis Tid efter Eksamen i samme Grad, som vedkommendes Rutine tog til, blev vedtaget.

Denne Form for Minimaltakster med Svingninger efter Konjunkturerne er blevet bibeholdt gennem den forløbne Tid, og den har været af Betydning ikke mindst i de for Dyr læger magre Aar. Gennem Aarene er der imidlertid sket en betydelig Udspecialisering af Lønningerne for de forskellige Former af veterinært Arbejde.

I Øjeblikket under den bestaaende Højkonjunktur for Dyr læger er Minimaltaksterne midlertidigt rent praktisk sat ud af Kraft. Dette er en almindelig dynamisk Følge af Forskydninger i Forholdet mellem Tilførsel af og Efterspørgsel efter Arbejdskraft. Der er dog ingen Tvivl om, at det en kommende Dag vil være af største Betydning, at saadanne Minimaltakster bestaar.

I de seneste Aar er der blevet indført faste Regler for Dyr lægeassistenteres Ret til Frihed. Det Forhold, som maa anses for naturligt mellem en Dyr læge og hans Assistent, nemlig at de holder fri hveranden Søndag, er blevet legaliseret i de kollegiale Vedtægter, idet der her er indføjet en Passus om, at der tilkommer en Assistent 2 maanedlige Fridage. Foreningen af yngre Dyr læger havde forsøgt at faa gennemført 2 maanedlige Weekends, men dette lod sig ikke gøre. Gennem Ferieloven er der endvidere hjemlet Assistenters Ret til 1 Dags Ferie for hver Maanedes Ansættelse.

Foreningen har endvidere gennem Aarene i talrige Enkeltilfælde varetaget sine Medlemmers Interesser i faglige, økonomiske og kollegiale Spørgsmaal.

I Tilfælde af kollegiale Stridigheder har Foreningens Repræsentanter flere Gange deltaget i Voldgiftsmøder for at søge opnaaet Forlig.

I Aarene 1920—21 foranstaltede Foreningen af yngre Dyr læger en større statistisk Undersøgelse af danske Dyr lægers økonomiske Forhold og den danske Dyr lægestands Fremtidsudsigter. Der blev ud-

sendt Spørgeskemaer til de enkelte Dyr læger og til Formændene for Lokalforeningerne.

Resultatet af Undersøgelsen, som fremlagdes paa Foreningens Møde og Generalforsamling den $8/5$ 1921 af Formanden Dyr læge Gerh. Petersen, og hvoraf kun Konklusionen skal refereres, blev, at man fandt, at der maatte foretages de fornødne Foranstaltninger til at raade Bod paa dette Forhold. Disse skulde efter Foreningens Mening gaa ud paa dels en Skærpelse af Adgangsbetingelserne til Veterinærstudiet, dels en Ordning med Adgang til videregaaende speciel Uddannelse i de hygiejniske Fag og i Husdyrbrugsfagene, altsaa Forslag der tilsigtede at udvide Dyr lægernes Virkefelt.

Disse Foreningens Profetier har vist sig kun til Dels at holde Stik. Vel var der under den almindelige Depression i Begyndelsen af 1930erne ogsaa vanskelige Forhold for Dyr lægerne, men som Helhed har der ikke været for mange Dyr læger i denne Periode.

I Dag godt 20 Aar efter ser man Billedet af en Situation, der nærmest er den diametralt modsatte af den man havde frygtet dengang.

Trods en Stigning i Dyr lægernes Antal paa henved 50 pCt. (fra ca. 800 til ca. 1150) er der indtruffet en betydelig Mangel paa Dyr læger inden for de forskellige Felter.

Aarsagen hertil er at søge i flere forskellige Forhold, Intensifieringen af Husdyrbruget, i Forbindelse med den herskende Højkonjunktur, den stærke Udvikling af de hygiejniske Fag og sidst men ikke mindst Udviklingen af Elitiekvægavlsforeningerne med deres store Stab af Insemineringsdyrlæger.

Et Forhold, som særligt har haft, og iøvrigt stadig har Foreningens Bevaagenhed, er Spørgsmaalet om Indførelse af Examen artium som eneste Adgangsbetingelse til Veterinærstudiet ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Denne Sag havde allerede tidligere været fremme i Den danske Dyr lægeforening og var blevet fremdraget under de indledende Forhandlinger om Foreningens Stiftelse, hvor det af Dyr læge Følger blev foreslaaet opstillet som særligt Programpunkt paa Opraabet til Dyr lægerne. Skønt alle var enige om Forslagets Betydning, mente man dog, at det vilde være uheldigt at gøre det til et Slags „Kabinetsspørgsmaal“.

Imidlertid optoges Sagen ret hurtigt efter Foreningens Start, og paa Foreningens Generalforsamling den $26/1$ 1919 blev Spørgsmaalet optaget til Generaldebat.

Ved dette Møde, hvortil der var rettet Indbydelse til Højskolens Direktør og Undervisningsraadets Veterinærafdeling, holdt Prof. A. F.

Følger sit fortræffelige, grundige og koncise Foredrag om Artium og veterinær Doktorgrad, hvori alle Forhold, der havde Relation hertil, blev belyst. I Tilslutning til Foredraget udfoldede der sig en livlig Diskussion, der mundede ud i, at alle var enige om, at Artium og veterinær Doktorgrad var nødvendige Krav, som Standen af al Magt burde søge gennemført.

Sagen burde egentlig tale for sig selv gennem det Forhold, at Danmark er det eneste Land, som i Øjeblikket ikke kræver Artium eller en efter Landets Forhold ligeberettiget Eksamen som Adgangsbetingelse til Veterinærstudiet.

Endvidere vilde gennem Eksamen artium Veterinærstuderende blive anerkendt som akademiske Borgere og faa Adgang til de Foreninger og Institutioner, som er aabne for disse, og derigennem vilde Veterinærstuderende og Dyrlægestanden som saadan undergaa en Højnelse af sine Positioner.

Da man var undervejs med, at Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole havde en ny Studieplan under Udarbejdelse, var man klar over, at Sagen burde rejses straks for at faa den rettidigt frem til de kompetente Myndigheder.

Det blev vedtaget at sende en Skrivelse til Den danske Dyrlægeforening angaaende Spørgsmaalet; inden for denne blev der rettet Henvendelse om Anbefaling af Forslaget til Formændene i alle Lokalforeningerne, og i saaledes anbefalet Tilstand tilsendtes Forslaget Landbrugsministeriet.

Her strandede Forslaget imidlertid paa Grund af Landbrugsorganisationers Modstand, og der udspandt sig i den følgende Tid en ret livlig Polemik den Sag vedrørende, blandt andet i Dagspressen. Den fandt saaledes Vej til B. T.'s Bagside, hvor „Ærbødigt's“ aktuelle Vers dengang var at finde.

I FORBIGAAENDE.

Dyrlægerne klager over, at der bliver set ned paa Standen, fordi de dyrlægestuderende ikke skal have Studentereksamen.

For en stakkels Dyredoktor
Livet er besværligt tit.
Selv om han sin Ære vogter,
bliver Snavs paa den der smidt.
Ja, d'Hrr. selv har sagt'et,
de kan ikke nære sig,
thi de bliver ikke agtet,
særlig af det bedre Kvaj.

For en Ged med Hovedpine
og en Hoppe, der har Spat,
for en Ko med Kolerine
og en nervesvækket Kat,
der ser hvide Høns m. m.,
skal det nemlig være trist
at sku' la' sig doktorere
af en Præliminarist.

Kun med Artium kan man klare
sig, naar Heste faar Kolik.
Naa en Præmieso skal fare,
maa man kunne Obstetrik.
Man skal ta' sin Hue ud med,
naar man stikke skal en Ged.
Man kurere kan en Stud med
Held, naar selv man er Stud. med.

Ja, de være maa Studenter,
hvis blandt Kvæget de skal faa
rigeligt med Patienter.
Men mon disse husker paa:
blandt Studenter er der flere
— hvis paa Rygter man kan tro —
der nok aldrig lærte mere
end en velbevaget Ko.

Ærbødigtst.

(Udklip fra B. T.s Bagside d. 8.—7.—22.)

Det lykkedes saaledes ikke at faa Studentereksamen indført som Adgangsbetiingelse til Veterinærstudiet i Studieordningen af 1920 og trods den Omstændighed, at Sagen flere Gange siden har været fremme til Debat, ej heller i de senere Studieordninger, saa de i 1919 fremførte Synspunkter er stadig aktuelle.

Imidlertid, som Følge af at Præliminæreksamen alene er blevet afskaffet som adgangsgivende Eksamen, og samtidigt Kravene til Ad-

gangseksamen er blevet skærpet, kan man notere, at Studentereksamen om ikke de jure saa dog paa en Maade de facto er blevet anerkendt som eneste adgangsgivende Eksamen til Veterinærstudiet. Der er stadig hjemlet Adgang til dette Studium uden Studentereksamen, men rent praktisk vil det sikkert vise sig, at som Forholdene ligger, vil der være flere og flere Studenter blandt de optagne studerende.

Med Hensyn til den veterinære Doktorgrad var man paa ovennævnte Møde klar over, at en saadan burde indføres herhjemme, og at Forslaget eventuelt kunde kombineres med Forslaget om Artium. Man var enig om, at det var uheldigt for Standen, at Repræsentanter for denne tog til Udlandet for at erhverve den veterinære Doktorgrad, og at det burde kræves, at den danske veterinære Doktorgrad kun skulde tildeles efter Udførelse af videnskabelige Arbejder af største Lødighed, der bragte noget virkeligt nyt, og ikke som efter udenlandsk Mønster, hvor den ofte tildeltes paa Grund af Arbejder af ret tvivlsom videnskabelig Værdi.

Man vilde med andre Ord undgaa, at den danske veterinære Doktorgrad blev rubriceret blandt de saakaldte „smaa Doktorgrader“.

Sagen blev paa Mødet den 2. December 1919 foreslaet fremsat gennem Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Undervisningsraad. I Tilslutning til denne Sag fulgte der en livlig Diskussion især i Fagpressen.

Som bekendt har denne Sag haft en lykkeligere Skæbne end Forslaget om Artium, idet den veterinære Doktorgrad blev indført ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole ifølge kgl. Anordning af 22. Februar 1935.

Med Hensyn til Uddannelsesspørgsmaal i Almindelighed og Adgang til Specialuddannelse i Særdeleshed er, som det ogsaa er fremgaaet af det foregaaende, Foreningens Standpunkt, at Veterinærundervisningen bør være den bedst mulige, og at der i videst muligt Omfang bør hjemles de unge Dyr læger Muligheder for gennem Specialuddannelse at supplere deres Kundskaber og udvide deres faglige Horisont til Gavn for Standen og Samfundet.

Som en praktisk Konsekvens heraf maa Foreningen kræve, at ved Besættelsen af veterinære Stillinger, f. Eks. inden for Hygiejnen, men ogsaa paa andre Omraader skal den faglige Uddannelse være den suveræne og grundlæggende Faktor ved Bedømmelsen af Ansørgernes Kvalifikationer. Da dette Princip hidtil ikke kan siges at være blevet fulgt, er det fuldt i Traad med Foreningens Tankegang, at denne for nylig har foreslaet Oprettelse af et permanent Raad,

sammensat af Autoriteter paa Hygiejnens Omraade, der skal være disponibelt til Vejledning for de ansættende Myndigheder ved Besættelse af de ledende Stillinger inden for Mælkehygiejnen, og det er Foreningens Haab, at det maa bidrage til Ensartethed ved Ansættelserne, og at en lignende Ordning kan indføres paa andre Omraader.

I denne Forbindelse bør nævnes det Forhold, at Medlemmer af Den danske Dyr lægeforening ikke maa søge eller modtage veterinære Stillinger, som ikke forinden har været opslaaet ledige i Foreningens Medlemsblad. Skønt dette er hjemlet ifølge de kollegiale Vedtægter, er det ikke i alle Tilfælde blevet overholdt, hvilket har affødt megen Diskussion, ja, endog alvorlige, kollegiale Stridigheder.

Foreningen vil stadig efter yderste Evne søge denne Vedtægt gennemført til Beskyttelse af sine Medlemmers Interesser.

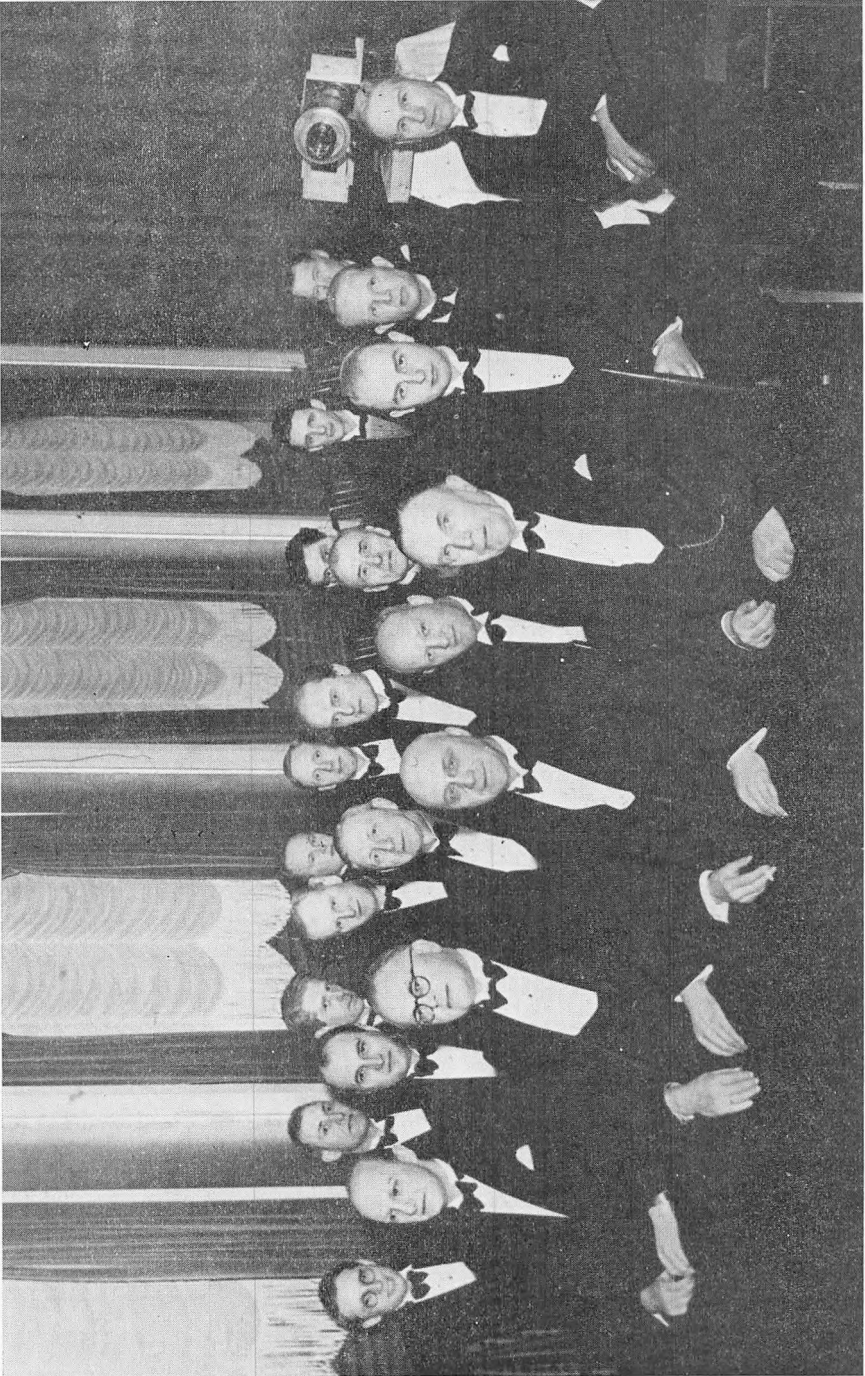
Med Hensyn til danske Dyr lægers praktiske Uddannelse, har der været foreslaaet gennemført en Ordning med tvungen Praktikant-tjeneste i Lighed med de for Læger og Tandlæger gældende Bestemmelser. Spørgsmaalet er stadig under Debat, og nogen endelig Løsning af Sagen er man ikke naaet til. Formodentlig gennemføres der en Ordning med Praktikant-tjeneste af $\frac{1}{2}$ Aars Varighed hos praktiserende Dyr læger.

Foreningens 25 Aars Jubilæum markeredes ved en selskabelig Sammenkomst i Restaurant Ritz, København, den $\frac{11}{12}$ 1942.

Til denne Sammenkomst, der grundet paa Forholdene havde et noget mere beskedent Præg, end man egentlig kunde have ønsket, var indbudt Foreningens første Bestyrelse, Foreningens tidligere Formænd, Formanden for Den danske Dyr lægeforening, Forsøgsleder Dr. N. Plum, Formanden for Veterinærmedicinsk Forening samt forskellige Veterinærer, der i særlig Grad havde vist Foreningen deres Interesse gennem de 25 Aar, Professor A. F. Følger, Dyr læge Knudsen, Himmelev m. fl. Professorerne P. Grunth og H. C. Bendixen var desværre forhindret i at være til Stede.

Mødet indledtes med, at Formanden mindedes en af Foreningens tidligere Formænd, Dyr læge C. Ingemann, der var afgaaet ved Døden, hvorefter han gav en kort historisk Oversigt over de 25 Aar med særlig Omtale af Besværlighederne omkring Foreningens Stiftelse.

Efter Bestyrelsens Beslutning, billiget gennem Urafstemning blandt Foreningens Medlemmer, udnævntes derefter Foreningens første Formand Prof. Vald. Adersen til Æresmedlem af Foreningen, i Erkendelse af det store Arbejde han havde udført som primus motor ved Foreningens Stiftelse og som Formand i Foreningen.

Som synligt Bevis paa Udnævnelsen fik Professoren overrakt et smukt, kunstnerisk udsmykket Æresmedlemsbrev.

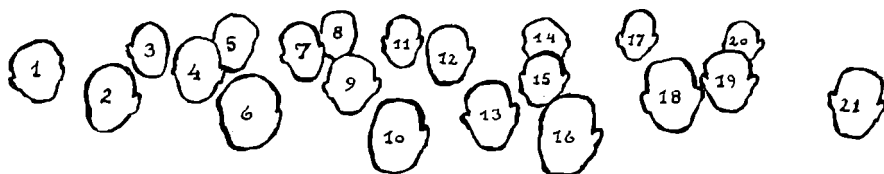
Derefter var Foreningen Vært ved en Souper, hvortil den havde den Glæde at kunne byde Rektor for kgl. Veterinærhøgskolan, Stockholm, Prof. Gerhard Forssell velkommen. Denne, der var paa Gennemrejse fra Tyskland, bidrog yderligere til Aftenens festlige Forløb ved at holde et Foredrag om Senelidelser hos Hesten, ledsaget af Lysbilleder.

Efter Foredraget samledes man til fornøjeligt, kammeratligt, kollegialt Samvær.

Vil man til Slut gøre Foreningens Status af i Dag op, bemærker man med Glæde, at Foreningen staar meget stærkt.

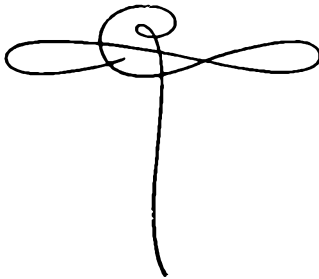
Dels er der særdeles gode, økonomiske Kaar for Foreningens Medlemmer. Som nævnt er Lønningerne for Vikarer og Assistenten i Øjeblikket meget høje, og der kan maaske være Grund til, hvad der forøvrigt gentagne Gange er sket fra Bestyrelsens Side, at advare imod at udnytte dette til den yderste Konsekvens. Man maa jo betænke, at Tiderne hurtigt kan ændres, og specielt ved Vikariater i Tilfælde af Sygdom eller efter Dødsfald bør Lønnen tilpasses efter Forholdene og ikke uden videre indrettes efter, hvad der eventuelt kan opnaas et andet Sted.

Fra Jubilæumsfesten 11.—11.—1942.

1. Dyrlæge H. Bredlund. 2 Dyrlæge K. Seidel. 3. Dyrlæge Th. Jørgensen
4. Overdyrlæge H. Moltzen-Nielsen. 5. Dyrlæge P. A. Bruun. 6. Veterinærdirektør Gerhard Petersen. 7. Dyrlæge H. O. Pedersen. 8. Stud. med. vetr. N. O. Ravn.
9. Professor A. F. Følger. 10. Overdyrlæge Emil Følger. 11. Forsøgsleder H. C. Momberg Jørgensen. 12. Afdelingsforstander Dr. med. vetr. N. Plum. 13. Dyrlæge Esper Larsen. 14. Dyrlæge K. Leth Jørgensen. 15. Professor Carl H. Hansen. 16. Professor Vald. Adersen. 17. Forsøgsleder O. Rømer. 18. Dyrlæge N. O. Christensen. 19. Dyrlæge O. Winther. 20. Overdyrlæge B. D. Corneliussen. 21. Dyrlæge C. H. Knudsen.

Dels konstaterer man, at de unge Dyrlæger efter endt Eksamen alle indmelder sig i Den danske Dyrlægeforening overvejende gennem Foreningen af yngre Dyrlæger. Her er det sikkert af stor Betydning, at Foreningen hvert halve Aar inden den afsluttende Eksamen afholder Sammenkomst for Kandidaterne og gør dem bekendt med Dyrlægernes Organisationsforhold i Almindelighed og Foreningen af yngre Dyrlæger i Særdeleshed. Det er med en vis Stolthed, at Foreningen gør opmærksom paa, at det i Dag — i Modsætning til Forholdene for godt 25 Aar siden — ikke er blandt de yngre Aargange af Dyrlæger, at Den danske Dyrlægeforenings „sorte Liste“ rekrutteres.

Hestetræning for 3-4000 Aar siden.

AF OVERDYRLÆGE V. MØRCH-SØRENSEN, HORSENS.

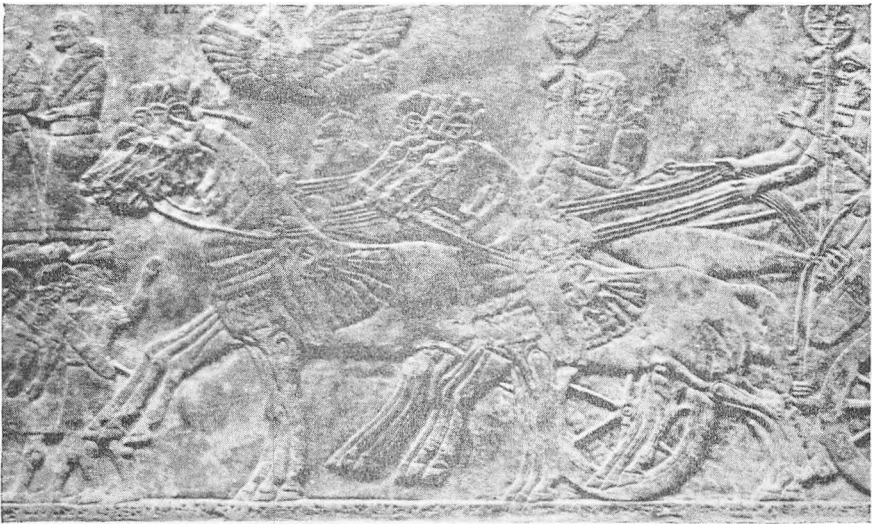
Trods Tidens Mekanisering hænder det sikkert for ethvert Mandfolk med rødt Blod i Aarerne, at hans Hjerter slaar lidt hurtigere, naar han ser en Hest i virkelig Aktion, en Hest, der baade vil og kan yde noget. Den dybe Aarsag hertil kan i hans Underbevidsthed være dækket af mange Aarhundreders senere Aflejringer, den hvide Mand begyndte nemlig tidligt at øve og opøve Hestens fremragende Egenskaber til Brug i Menneskets Tjeneste. Lige til det første Jernbanetog dampede hen ad Skinnerne for godt og vel 100 Aar siden, arbejdede Hesten uden Rivaler som den hurtigste transporterende Kraft paa Landjorden baade i Krig og Fred og havde gjort det længe.

For ca. 3300 Aar siden — omkring ved 1400 Aar før Christi Fødsel — forelaa en detailleret Instruksion for Træning af hurtige og udholdende Heste. Den foreligger i Kileskrift og vidner om mange, mange Aars forudgaaende Erfaring.

Denne „Haandbog“ er skrevet paa Hittitisk med babylonisk Kileskrift af Staldmester *Kikkulis* i Mitanniriget. Anvisningen er beregnet for det nordlige Nabofolk, Hittiterne, der boede ved Grunden af Lilleasien, og er fundet i selve Hittiterkongens Arkiv i Hovedstaden Hattusas. Staldmesteren maa have været en Embedsmand af høj Rang.

Arbejdet med Oversættelsen er udført af den berømte czechoslovakiske Orientalist, *Hrozny*, og har været meget vanskeligt især for de opgivne Afstandes og Gangarters Vedkommende. Her er ikke

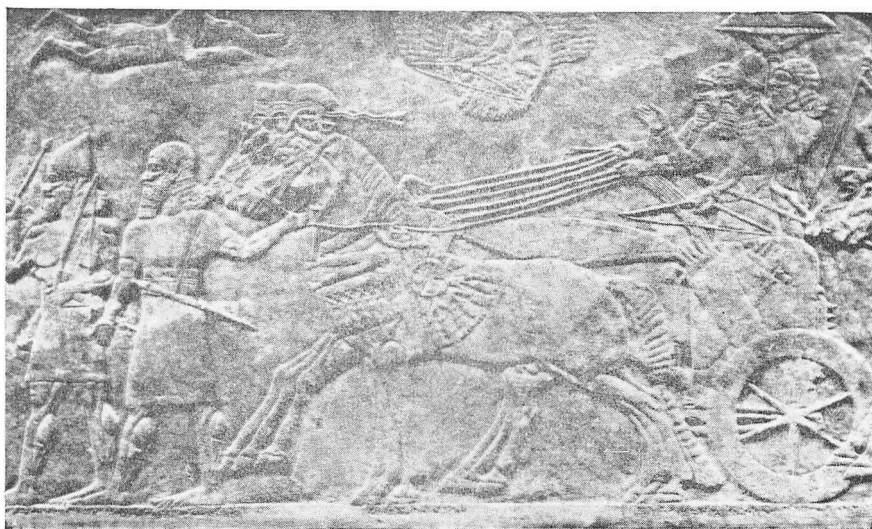
som i *Xenofons* ca. 1000 Aar yngre Bog om Ridekunsten Tale om Rideheste, men om Heste, der skal spændes for Krigs- og Jagtvogne. Anvendt paa denne Maade ved vi, at Hesten hos de gamle Indo-europæere, Iranerne, de homeriske Grækere, Kelterne i Belgien og i England spillede en uhyre Rolle, en Rolle som slet ikke kan overvurderes. Nu foreligger der altsaa en skriftlig Træningsplan minutiøst udarbejdet ved det ene Hof og venligst tilstillet Naboherskeren, og det er sket godt og vel lige saa mange Aar før Christi Fødsel, som det nu er siden, Danskerne allerførste Gang viste sig paa den historiske Skueplads.

Gammelt assyrisk Relief med Heste i Pasgang.
(Budge: Assyrian sculptures.)

I *Kikkulis'* Træningsplan er anvendt et Vejlængdemaal, den hittitiske Mil — KAS. GID — den Distance en Fodgænger kan tilbagelægge paa to Timer. De hittitiske Tekster giver ingen nærmere Oplysninger; men *Hrozny* mener, man har Lov at regne med den neo-assyrisk-babyloniske Mil, der ogsaa hedder KAS. GID. Han kommer til dette Resultat ud fra mange videnskabelige Spekulationer. Denne KAS. GID kan sættes til 6 km. Man har Indskrifter, der angiver, at Afstanden mellem Eufrat og Tigris paa et bestemt Sted er 5 KAS. GID, og den er ca. 30 km, ligeledes opgives, at Afstanden over Eufrat et andet Sted er $2\frac{2}{3}$ KAS. GID, og den er 15—16 km. Endelig passer en Mil paa 6 km ganske godt til de Forlangender, der stilles til Hestene. Der tales ogsaa om IKU, der betegner $\frac{1}{100}$ Mil.

Det andet Problem drejer sig om Hestenes Gangart. *Kikkulis* bruger kun to Verber, hvoraf det ene betyder „at faa til at løbe med fuld Fart“, altsaa „galopere“. Dette synes at passe meget godt, da det kun er anvendt om Løb over forholdsvis korte Afstande. Men det andet Ord kan betyde „at løbe“ og ogsaa „at trække“. Det synes baade at betegne en langsom og -- ganske særligt — en hurtig Bevægelse. Man vilde vel først tænke paa „trave“; men denne Gangart er meget sjældent repræsenteret i den samtidige Kunst. Derimod er Hestene oftest fremstillet i Galop eller Pasgang, hvorfor *Hrozny* mener, man bedst kan oversætte Ordet ved „at gaa i Pasgang“.

Gammelt assyrisk Relief med Heste i Pasgang.

(Budge: Assyrian sculptures.)

Forskellen paa hurtig og langsom Pasgang vil heller ikke sige nogen Forskel i Gangart, men kun Forskel i Fart. Det har saaledes været fuldt berettiget kun at tale om to Begreber: Galop og Pasgang. For denne Opfattelse taler ogsaa, at Hestene efter *Kikkulis* Anvisning skal bevæge sig i den langsommere Gangart indtil 84 km paa een Nat. Det har de sikkert ikke kunnet udelukkende i Trav, men derimod godt i afvekslende langsommere og hurtigere Pasgang. En veltrænet Pasgænger, en „pacer“, bevæger sig oven i Købet lidt hurtigere end en Traver. Desuden viser de hittitiske Billeder, at det har drejet sig om en lille, stærk Hest ikke ulig Islænderen, der som bekendt ofte er medfødt Pasgænger. Endelig vil Heste, der færdes ude i Naturen, fortrinsvis betjene sig af Skridt og Galop, som ogsaa synes at være

de skaansomste Gangarter for Hestens Ben. I *Kikkulis'* Anvisning vil saaledes „gaa“ betyde „bevæge sig i Pasgang“.

Men lad os som en Prøve se paa Begyndelsen af *Kikkulis* Haandbog. Til min Raadighed har jeg en Oversættelse af den første af de 5 Lertavler, der udgør Bogen. Her staar omtrent ordret:

Ifølge Kikkulis, Staldmester i Mittanniens Land.

(1. Dag) Naar Hestepasseren om Foraaret fører Hestene til Græsning, spænder han dem for og lader dem gaa 3 Mil (18 km), men galopere 7 IKU (420 m). Paa Tilbagevejen lader han dem galopere 10 IKU (600 m). Saa spænder han Hestene fra, varter dem, vander dem og fører dem i Stald. Her giver han dem en Haandfuld Esparsétte, 2 Haandfulde Byg og en Nævefuld friskt Græs sammenblandet og lader dem æde dette helt op. Naar de har opædt, tøjrer han dem til Stolpen (binder dem op?).

Om Aftenen fører de dem ud af Stalden, spænder for og lader dem gaa 1 Mil (6 km), men han lader dem galopere 7 IKU (420 m). Saa føres de hjem, spændes fra, vartes og vandes. Derefter sætter han dem paa Stald og giver dem 3 Haandfulde Græs, 2 Haandfulde Byg og 2 Haandfulde Esparsétte blandet. Men naar de har opædt, giver han dem Mundkurv paa. Noget senere føres de ud, spændes for og gaar igen 1 Mil (6 km) og 7 IKU (420 m) i Galop. Derefter fører de dem tilbage, spænder fra, røgter og vander dem og sætter dem paa Stald. Her giver han dem 2 Nævefulde friskt Græs, 1 Haandfuld Esparsétte og 4 Haandfulde Byg blandet sammen. Men naar de har opædt, lader de dem æde friskt Græs hele Natten.

(2. Dag) Næste Dag trækker de dem ud af Stalden, spænder for og lader dem gaa $2\frac{1}{2}$ Mil (15 km), men lader dem galopere 7 IKU (420 m) og paa Hjemturen lader de dem galopere 10 IKU (600 m), og paa den Maade lader de dem træne over 3 Mil (18 km). Naar de er kommet tilbage, spændes fra, og de røg'er Hestene, giver dem Mundkurv paa og binder dem til Stolpen. Ved Middagstid giver de dem friskt Græs at æde, og naar Dagen har drejet sig 2 Aluelængder (d. v. s. 20 Minutter senere) vandes de og bindes derpaa til Stolpen. Naar det bliver Aften, spændes der for, og Hestene gaar 1 Mil (6 km). Derefter spændes de fra, vartes og føres paa Stald, hvor de faar friskt, hakket Græs at æde hele Natten.

(3. Dag) Den følgende Dag tages de atter ud og spændes for, og de gaar 2 Mil (12 km), men galoperer 80 IKU (4800 m). Derpaa vender de tilbage i Galop over 1 Mil og 20 IKU (7200 m). Saa fører de Hestene hjem, spænder dem fra, dækker dem med Dækner og trækker dem i Stalden. Men Stalden skal være meget varm bagude, og naar Sveden bryder frem, tager de Tømmen af Æselshud af dem og Dæknerne af dem og giver dem Bidslet i Munden.

Saa pulveriseres der Salt i Ovn, og i et Kar kommes stødt Malt, og de giver Hestene 1 Spand Saltvand og 1 Spand Vand med Malt, der er stødt, og lader dem drikke det op. Efter dette fører de Hestene til en Flod og vadsker og bader dem. Naar de trækker dem bort fra Floden sætter de dem paa Stald og giver dem 1 Spand Saltvand og 1 Spand Maltvand at drikke. Men efter at de er restituerede (?) fører de dem atter til Floden og vadsker og bader dem, hvorefter de trækker dem op af Vandet og giver dem en Visk friskt Græs. Naar de er færdige med at æde det friske Græs, vadsker og bader de dem igen, trækker dem op af Vandet og tørrer dem tørre. Hele Dagen vadsker og bader de dem og giver dem hver Gang 3 Kander Vand. Men naar Aftenen kommer, trækker de Hestene op af Floden og sætter dem i Stald. Saa giver de dem en Skæppe Grutning blandet med Hakkelse og lader dem æde af det hele Natten.

(4.—9. Dag) Naar næste Dag kommer, trækker de Hestene ud af Stalden og fører dem til Floden og vadsker og bader dem 5 Gange. Men naar det bliver Middag — naar de trækker dem paa Græs for 5 Dage om Foraaret — vadsker de dem 3 Gange i 3 Dage. Saa den 4de Dag tøjrer de dem, og een Gang hver eneste Dag vadsker og bader de dem. De lader dem ogsaa æde deres Foderration og Græs Dag efter Dag. Men den 5te Dag gnider de Hestene med Smør og trækker dem i Stald, og Stalden er fejtet indvendig.

(10.—19. Dag) I 10 Dage staar Hestene i hver sin Baas, og her bliver Foderet kastet til dem, der bliver kastet rent Korn til dem, ligesom de lader dem æde Græs. Og i 7 Dage trækker de dem uden for Huset og vadsker dem med varmt Vand, giver dem Græs at æde og gnider dem derpaa tørre. Men i 3 Dage staar Hestene bagude og Stalden fejes indvendig.

(20.—23. Dag) Derpaa trækker de Hestene ud af Stalden i 4 Dage, og de staar op hele Dagen sultne og tørstige. Naar det saa bliver

- Aften lader de dem gaa „til Fods“ (det vil formodentlig sige „uden Vogn“) 10 IKU (600 m) og naar det bliver Nat, lader de dem æde friskt Græs hele Natten. I 10 Dage lader de
- (24.—33. Dag) Hestene gaa 2 Mil (12 km) uden Vogn Dag efter Dag, saa fører de dem tilbage og tøjrer dem til Stolpen. Saadan staar de en hel Dag, og de faar ikke Føde og Vand. Men naar Aftenen kommer, spænder de dem for og lader dem gaa 30 IKU (1800 m). Naar de saa trækker dem tilbage, røgter de dem, men de vander dem ikke. De trækker dem i Stald og giver dem hakket, friskt Græs at æde hele Natten.
- (34.—43. Dag) Næste Dag spændes Hestene for, og de lader dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil (3 km), men lader dem ikke galopere. Naar de derefter er ført hjem, spændes de fra og vadskes med varmt Vand. De trækkes saa paa Græs, men faar desuden en Skæppe Grutning blandet med Hakkelse. Naar de har opædt, spænder de dem for og lader dem gaa 2 Mil (12 km) Dag efter Dag i 10 Dage ganske langsomt og lader dem æde deres Ration Byg.
- (44. Dag) Den 11. Dag tøjres de til Stolpen og saaledes staar de op hele Dagen. Men de faar ikke Føde eller Vand før Middag, hvor de giver dem en Nævefuld frikt Græs. Om Aftenen trækker de dem ud af Stalden, spænder dem for og lader dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil (3 km), fører dem derefter hjem, spænder fra, røgter og vander dem, trækker dem i Stald og giver dem friskt Græs at æde hele Natten.
- (45. Dag) Saa næste Dags Morgen trækker de dem ud, spænder dem for og lader dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil (3 km), men lader dem galopere over 7 IKU (420 m) Derefter tages de hjem, spændes
- (46.—55. Dag) fra, vadskes og bades. I 10 Dage lader de dem saa gaa 3 Mil (18 km) og galopere 7 IKU (420 m), og naar de har spændt dem fra, røgter de dem, men de vander dem ikke. De trækker dem i Stald og giver dem deres Ration friskt Græs.
- (56. Dag) 11. Dagen tøjrer de dem til Stolpen, men naar det bliver Middag, giver de dem en Nævefuld friskt Græs. Naar Aftenen kommer, spænder de dem for og lader dem gaa 30 IKU (1800 m) men lader dem galopere 7 IKU (420 m). Naar de derefter har spændt dem fra, røgter de dem, men giver dem ikke Vand. De trækker dem i Stald og giver dem friskt Græs at æde hele Natten.
- (57. Dag) Dagen efter trækker de dem ud, spænder dem for og lader dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil og 20 IKU (4200 m). De spænder dem der-

- efter fra og binder dem til Stolpen, hvor de staar sultne og tørstige. Men naar Aftenen kommer, spændes de for, og de lader dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil og 20 IKU (4200 m), men lader dem galopere 7 IKU (420 m). Naar de har spændt fra og røgtet dem, giver de dem ikke Vand, men fører dem paa Stald og giver dem friskt Græs at æde hele Natten.
- (58. Dag) Næste Dag spændes atter for og de lader Hestene gaa $\frac{1}{2}$ Mil og 20 IKU (4200 m), men galopere 7 IKU (420 m). Men naar de har ført dem hjem og spændt fra, vadsker og bader de dem 3 Gange, giver dem 3 Kander Vand, sætter dem paa Stald og lader dem faa en Skæppe Grutning blandet med Hakkelse at æde. Men naar de har opædt, lader de dem faa friskt Græs hele Natten.
- (59.—68. Dag) Derpaa spænder de dem for 10 Nætter i Træk og lader dem gaa langsomt 4 Mil (24 km), men galopere over 7 IKU (420 m). Naar den 5. Nat kommer, vadsker de dem med varmt Vand.
- (69. Dag) Den 11. Dag spænder de dem fra, røgter dem og giver dem friskt Græs at æde og derpaa 2 Haandfulde blandet Korn. Naar det bliver Aften, tager de dem ud, spænder dem for og lader dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil (3 km) og galopere 7 IKU (420 m). Derefter fører de dem tilbage, spænder fra, røgter dem og sætter dem paa Stald, hvor de giver dem friskt Græs hele Natten.
- (70. Dag) Næste Dag spændes de atter for og gaar $\frac{1}{2}$ Mil (3 km). Saa føres de hjem, røgtes, vandes og tøjres til Stolpen. Naar det bliver Middag, giver de dem en Haandfuld Græs. Naar de er færdige med at æde, trækkes de ud af Stalden, og om Aftenen spændes de for, og de lader dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil og 20 IKU (4200 m), men lader dem galopere 10 IKU (600 m). Naar de har ført dem hjem og spændt fra, røgter de dem og vander dem, sætter dem paa Stald og giver dem friskt Græs hele Natten.
- (71. Dag) Naar de den næste Dag har trukket Hestene ud og spændt dem for, lader de dem gaa $\frac{1}{2}$ Mil og 20 IKU (4200 m) og galopere 10 IKU (600 m). Naar de derefter har ført dem hjem og spændt fra, vadsker og bader de dem 5 Gange og giver dem 3 Kander Vand. Naar de første Gang trækker dem op af Vandet, giver de dem ikke Græs, men naar de anden Gang trækker dem op, giver de dem en Haandfuld friskt Græs. Den tredje Gang giver de dem ikke noget. Den

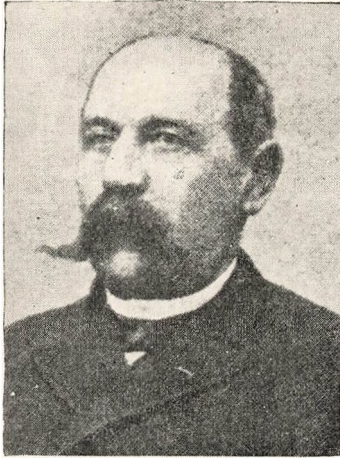
fjerde Gang giver de dem en Haandfuld friskt Græs. Saa naar Hestene kommer op af Vandet femte Gang, trækker de dem paa Stald. De giver dem friskt Græs at æde i nogen Tid, og en Skæppe Grutning giver de dem, og derpaa lader de dem æde hele Natten.

Hrozny meddeler yderligere, at en saa detailleret Træningsplan findes for en Periode paa omtrent 7 Maaneder, hvilket fremgaar af de følgende 4 Lertavler. Hvert Skridt, hver Hvile, hvert Maaltid er beskrevet med overraskende Nøjagtighed. Hele Systemet maa, mener *Hrozny*, stamme fra den Tid, da Indøeuropæerne boede i deres oprindelige Hjemland paa Stepperne norden for det sorte Hav.

Som det vil ses, kan Træningen godt taale Nutidens Kritik, og den meget omhyggelige Plan er dog lagt for ikke saa faa Aar siden. Hesten har spillet en stor Rolle for den hvide Mand, og Behandlingen af den har beskæftiget hans Tanker stærkt i mange Tusinde Aar. At faa dette Dyr til at yde sit yderste har altid haft ganske overordentlig stor Betydning, og derfor har vore Følelser for Hesten saa dybtgaaende Rødder i vort Sind.

Benyttet Litteratur:

- Bedrich Hrozny, Professor: L'entraînement des chevaux chez les anciens indo-européens d'après un texte mitannien-hittite provenant du 14e siècle av. j.—c. (*Archiv Orientalni*, Vol. III, April 1931, No. 1.)
- Frederik Poulsen, Dr. phil.: Om Træning af Heste for 3300 Aar siden. (Fra stille Aftener, København, 1936.)
- William Harding Carter, Major General: The horses of the world, Washington, 1923.
- E. A. W. Budge: Assyrian sculptures in the British Museum, Reign of Ashur-nasir-pal.

Dyrlæge Lars Andersen, Gimlinge.

(f. 28. Juni 1843, død 6. December 1906.)

AF DYRLÆGE PHILIP HANSEN, KNARREBORG.

*H*aar Dyrlæge Lars Andersen, Gimlinge mellem Slagelse og Næstved, skal mindes her i Aarbogen ved 100 Aaret for hans Fødsel, er det navnlig fordi, han var en særlig god Repræsentant for de praktiserende Dyrlæger, der samtidig med, at Veterinærskolen havde sin Opblomstring, var med til at føre baade Veterinærvidenskaben og Dyrlægestanden fremad ude i Praksis.

Lars Andersen var født d. 28. Juni 1843 i Venslev ved Skelskør som Søn af Gaardmand Anders Larsen og Margrethe Jensdatter; han indskrevedes paa Veterinærskolen August 1866 og tog Dyrlægeeksamen Juni 1869. Umiddelbart efter Eksamen nedsatte Andersen sig i Gimlinge, hvor han oparbejdede en meget udstrakt Praksis baade paa Grund af sin Dygtighed, Samvittighedsfuldhed og Elskværdighed.

En særlig Fortjeneste indlagde Lars Andersen sig ved at være den første, der beskrev den kroniske Indigestion; Andersen redegjorde for Sygdommen paa Dyrlægeforeningens Møde d. 17. September 1886 paa en overordentlig klar Maade; mærkeligt nok omtalte han i sit Foredrag ikke den for Sygdommen saa karakteristiske Acetonelugt, hvilken han dog var bleven opmærksom paa, da han i 1906 atter

holdt Foredrag om Sygdommen og nu endvidere angav den første virksomme Behandling, Luftindpumpningen.

At Andersen var i Besiddelse af skarp lagttagelsesevne og forstod at foretage en systematisk Undersøgelse, viste han blandt andet, da han i Tidskr. f. Vetr. Bd. 23 offentliggjorde: „Nogle lagttagelser over Forholdet mellem Kælvningsfeber og Luftrykket“, Arbejdet, der blev prisbelønnet af Jubilæumsfonden, var saare omfattende og omhyggeligt; Undersøgelserne strakte sig over 13 Aar, og Journaler over 217 Kælvningsfeberkøer var ført, ligesom der var ført nøjagtig Journal over Barometerstanden. Andersen saa meget nøgternt paa Forholdet og afholdt sig fra senere Tidens ret spekulative Betragtninger over Emnet. Afhandlingen har nu nærmest kun historisk Interesse, dens Journaler giver et godt Billede af de Vanskeligheder, Dyr lægerne den Gang havde at kæmpe med ved denne Sygdom.

Andersens praktiske Sans gav sig Udslag i, at han konstruerede et Par Instrumenter; en Tang til Sprængning af Skillevægge i Kopper og en Klovsbeskæringstang.

Det faldt i Andersens Lod at være den første, der stillede Diagnosen: Mund- og Klovsyge, da Sygdommen efter længere Tids Forløb viste sig her i Landet i Efteraaret 1892, og da Sygdommen ret hurtigt bredte sig over det sydvestlige Hjørne af Sjælland, blev Andersen antaget til at assistere Veterinærfysikus ved Bekæmpelsen i denne Landsdels Politikredse. Han udførte dette vanskelige Hverv med megen Takt og Dygtighed, og Myndighederne paaskønnede dette ved i 1893 at udnævne ham til Ridder af Dannebrog. I Maanedsskrift offentliggjorde Andersen en interessant Redegørelse over de Erfaringer, han havde indhøstet under Epizootien.

Lars Andersen havde en levende Forstaaelse af Betydningen af Dyr lægernes Foreningsliv. Han var saaledes i en lang Aarrække Medlem af Hovedbestyrelsen og talte jævnlig ved Møder, hvor hans Ord havde Vægt. Sammen med D. Gautier udgav han i en Aarrække Veterinærkalenderen.

Hesteavlens Interesse. Han var saaledes i mange Aar Medlem af Statshingstekommissionen for Sjælland.

Lars Andersen var Dyr læge med Liv og Sjæl, dygtig til sin Gerning og levende interesseret. Om Andersens Person giver B. Bangs Mindeord et godt Udtryk: „I al sin Færd var han en Hædersmand, og han var tillige en god og trofast Mand, elsket af sine Nærmeste og i høj Grad afholdt og skattet af sine Venner.“

Korte Beretninger.

„Optagelsesprøve“ paa Veterinærskolen 1813.

I Følge Reskript af 1792 krævedes det, at Eleverne, der optoges paa Veterinærskolen, foruden at de skulde have et naturligt Nemme, skulde kunne læse og skrive. Nedenstaaende Linier er den Prøve, David Nielsen Engelgren i 1813 afgav paa at kunne skrive:

Ærbødigst P. M.

Bogstav paa Papir er ingen Sag at skrive
men nyttig Mand i Statten her at blive
det jeg attraar forsand
og søger hen til Dem
som en fornuftig Mand
jeg haaber er min Ven.

Til St. T. Prof. Ridder Viborg,

D. N. Englgren.

Bevis paa, at D. N. E. kan skrive. $\frac{9}{8}$ 1813.
(Veterinærskolens Arkiv).

Philip Hansen.

Justits paa Veterinærskolen i gamle Dage.

I Aarene 1804—1814 var Johan Caspar Dreier Beslagmester ved Veterinærskolen; i 1813 beklagede Dreier sig til Erik Viborg over, at

han ikke engang kunde „fornøje sig paa agtværdig Maade om Aftenen“ og beklagede sig i det hele over Skolens strænge Tugt.

Erik Viborg svarede ham den 21. Januar 1813:

- 1) at Beslagmesteren har at indfinde sig om Morgenen i Smedien, naar den aabner, og selv anføre Lærlingene,
- 2) ei forlade Skolen uden i Middags- og Aftentimerne,
- 3) at holde Værktøj og Lokale i god Stand,
- 4) at han ikke holder Mestersvend uden selv at betale ham, da Stiftelsen ikke taaler den Byrde,
- 5) at han giver Lærlingene et godt Eksempel,
- 6) at han paa alle Maader søger Skolens Gavn.

Aaret efter forlod Dreier Skolen. Hvor og hvornaar Dreier er født vides ikke. Da han forlod Skolen, nedsatte han sig som Grovsmed i København. I 1818 aflagde Dreier den befalede Prøve for Skibs- og Ankersmede. Paa et Dokument, udstedt af Smedelaugets i 1822, der er underskrevet af samtlige Laugsmestre, findes Dreiers Navn ikke, hvilket jo tyder paa, at han ikke længere var i Lauget, Københavns Vejviser synes at bekræfte dette, thi her staar Dreier anført som Smedemester i Aarene 1816—21, (en Del af Smedelaugets Arkiv findes i Stadsarkivet, der for Tiden ikke er tilgængelig). Dreier boede i Flg. Vejviseren i Toldbodgade Matr. Nr. 44, nuværende Gade-nummer 10, han ejede Ejendommen. Ved en Taxationsforretning i 1816 vurderedes Ejendommen i Flg. Københavns Brandforsikrings Societets Vurderingsforretninger til 16500 Rdl. Der var i Bagbygningen, der vurderedes til 3600 Rdl., et Smedeværksted med en dobbelt og 2 enkelte Smedeesser, alle med Jernankere, der var ophængt i Bjælkerne.

Dreier blev viet i Frederiks tyske Kirke d. 30. December 1804 til Jomfru Magdalene Kuhn, han kaldtes da Beslagmester, Bruden var sikkert af den kendte Kuhnske Dyrlægslægt, antagelig Søster til Dreiers Forgænger i Embedet som Beslagmester, Johann Christoffer Kuhn.

Fra 1821 staar Dreier ikke mere i Vejviseren, og ethvert Spor af ham ophører, hverken han eller Hustruen synes at være døde i København eller paa Frederiksberg.

Philip Hansen.

Forsøg paa at danne en Dyr lægeforening i 1847.

I „Aalborg Stiftstidende“ for „Løverdag den 26. Juni 1847“ findes følgende:

„Undertegnede indbyde herved danske Dyr læger til at møde hos Gjæstgiver Josephsen i Randers, Mandagen den 2den August d. A. om Formiddagen Kl. 11, for i et saadant Møde at afhandle fælles Interesser, og muligt danne en fremtidig Forening.

Beyer. N. Nielsen. Stockfleth.“

Denne Indbydelse udgik 2 Aar før Den danske Dyr lægeforening blev stiftet; om der er bleven afholdt flere Møder end dette vides ikke, skulde nogen Kollega kende noget dertil, vil D. V. S. være meget taknemmelig for at faa Oplysninger derom. Indbyderne var Dyr læge P. G. G. Beyer, der dengang boede paa Kirialdgaarden ved Grenaa, Dyr læge Niels Nielsen, Horsens, (se Dansk Veterinærhistorisk Aar bog Bd. 1, Pag. 101) og den kendte Dyr læge Stockfleth i Aalborg, Broder til Professoren.

Philip Hansen.

Et Par Smaauddrag af Columella: De re rustica.

Lucius Junicus Moderatus Columella's De re rustica udkom i Rom Aar 60 f. C., det er et latinsk Værk i 12 Bøger om Landbruget. Den 10. om Havebrug er paa Vers i Efterligning af Vergil's Georgica.

Columellas Skrift giver os udførlig Besked om Landbrugets Teori i Oldtiden. Paa flere Omraader behandles sammen med Husdyrbruget veterinære Emner, der for Størstedelen er en Oprensning af Midler mod forskellige Sygdomme, som det her vil føre for vidt at komme ind paa. Af særlig Interesse er en detailleret Beskrivelse af Kastrationen, der tidligere har været omtalt her i Aarbogen (Kr. Boers: Kastrationen. Dens Oprindelse og ældste Historie. D. v. A. III, Pag. 35).

De følgende Uddrag er taget fra den danske Oversættelse, der i 1806 udkom i København af Jens Freehland, Præst ved Hans Kong. Majestæts Søetat. Oversætterens Raadgiver paa det veterinære Omraade var Professor Erik Viborg.

Sjette Bog.

Elleve Kapitel. „*Forboldning* skaffes bedre bort ved at skjære, end ved at læge den. Siden trykkes Raaddet vel ud og Forboldnings Hulheden, hvori det var, vaskes med lunken Oxeurin, hvorpaa det forbindes med Linskav, som er dypet i Tjære og Olive; kan man ikke komme til at forbinde Stedet, dryppes nogen Gede eller Ox-Talg derpaa af en gloende Plade. Nogle brænde det beskadigede Sted og vaske det med gammel Urin, hvorpaa de overstryge det med ligemeget Tjære og gammelt Svineister, som er kogt tilsammen.“

Dette er hele Kapitlet om Forboldning, i ald sin Korthed vlsr det, at Columella ikke var bange for at gaa radikalt til Værks, hvad man ikke træffer ofte i slige Skrifter.

I 14de Kapitel staar „Det er et farligt Tilfælde, naar Qvæget faaer Saar i Lungerne; hvoraf følger Hoste, Magerhed og tilsidst Svindsot“, hvilket jo tyder paa, at man i det gamle Rom har kendt Kvæg-tuberkulosen.

Endelig skal omtales 19de Kapitel, der omhandler Indretningen af en „Nødstald“, d. e., hvad vi nu kalder en Tvangsbaas.

„Man maa lade gjøre en Nødstald, hvor Kreaturet kan inde lukkes, naar det skal kureres, saa Lægen kan have sikker Adgang dertil, og dette ikke gjøre sig balstyrigt og udspy Lægemidlerne under Kuren. En saadan Indretning kunde omtrent være saaledes: Jorden belægges med Eegeplanker, 9 Fod lange og $2\frac{1}{2}$ brede foroven og 4re for neden; 4re lige Stolper 7 Fod høje sættes i Jorden ved hver sin Side. Disse gjøres fast ved alle 4re Hjørner, og skarres sammen med 6 Tverbjælker, saa at Hovedet kan fra den nederste Ende, som er den bredeste, føres derind som i en Baas, og ikke komme derud fra, fordi Stolperne forhindre det. Ved de øverste Stolper maa anbringes et Aag, hvorved Kreaturet gjøres fast eller Øxnene bindes om Hornene. Der kan og et Halsjern anbringes, som gjøres fast ved et Toug igjennem nogle Huller; naar Kreaturet stikker Hovedet ind i Ringen, holdes Halsen fast, den øvrige Krop gjøres fast ved Sidestolperne, saa Kreaturet staar ganske ubevægelig, eftersom Dyr lægen vil have det. En saadan Indretning kunde bruges til alle store Creature, som er blevne syge“.

Philip Hansen.

IN MEMORIAM

DANSKE DYRLÆGER DØDE 1942.*)

VED OVERDYRLÆGE V. MØRCH-SØRENSEN, HORSSENS.

CARL WILMANN ANDERSEN. — Død 22. Januar, 58 Aar gammel.

ca. 1938

I København blev C. W. Andersen født $16\frac{1}{5}$ 1883 som Søn af Melhandler Jens Andersen og Hustru Emilie Frederikke, f. Wilmann. Han blev indskreven paa Veterinærskolen $28\frac{1}{7}$ 1900 og tog Dyr lægeeksamen 1905.

Efter at have været Underdyrlæge ved Aalborg offentlige Slagtehus 1905—1907 og Reservedyrlæge i Hæren 1907 blev han Oktober 1908 Assistent ved Forsøgs-laboratoriets bakteriologiske Afdeling. Fra December 1918 til Januar 1928 var C. W. Andersen 2. Dyr læge ved Københavns Sundhedskommission, og April 1923 var han blevet Forsøgsleder ved

Serumslaboratoriet. 1928 blev han Veterinærinspektør under Kød-kontrollen for Nørrejylland og i August 1930 for Øerne og Sønderjylland, hvilket Embede han beklædte ved sin Død.

C. W. Andersen har en ret stor litterær Produktion bag sig, væsentlig Beretninger om serologiske og bakteriologiske Undersøgelser, ofte i Samarbejde med afdøde Professor Oluf Bang. Saavel Tuber-

*) Paa Grund af Forholdene kan nøjagtig Oplysning om den veterinære Militær-tjeneste denne Gang ikke gives.

kulose som Snive har han arbejdet med. Angaaende de enkelte Arbejder findes der Fortegnelse i Den danske Dyrlægestand 1934, ligesom Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Aarskrift 1919 giver Oplysning.

Dekoreret med Dannebrogordenens Ridderkors blev C. W. Andersen $\frac{7}{1}$ 1936.

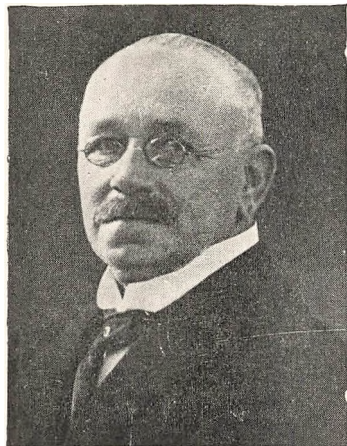
Den $\frac{7}{7}$ 1910 indgik C. W. Andersen Ægteskab med Karen Paustian, født i København $\frac{21}{3}$ 1887 som Datter af Lærer ved Statens Tegnelærerkursus, C. Paustian. De fik een Søn.

Med sine rige Evner kunde C. W. Andersen skære igennem en Sag som faa. Hans Fremtræden var præget af Friskhed og Myndighed, men han syntes undertiden at staa noget fremmed overfor det praktiske Livs Krav. Han kunde skriftligt udtrykke sig udmærket, kort og klart. Dygtig og grundig var han i Besiddelse af en betydelig Arbejdsevne og Arbejdslyst. Han var en kærlig Mand og Fader, af Natur økonomisk indstillet og musikalsk interesseret; han dyrkede aktivt baade Sang og Musik.

I Maanedsskrift for Dyrlæger 53. Bind Side 556 har Carl H. Hansen skrevet Nekrolog, saadanne fandtes ogsaa i Dagspressen.

C. W. Andersen ligger begravet paa Vestre Kirkegaard i København.

OLUF ALFRED NICOLAI NIELSEN. — Død 26. Januar, 86 Aar gl.

ca. 1920

Oluf Nielsen var Søn af Lysestøber Christian Nielsen og Hustru, Kristine Marie, f. Petersen, og blev født i København $\frac{23}{7}$ 1855. Han var eneste og ældre Broder til Skuespiller og Teaterdirektør Professor Martinius Nielsen. Som 15-aarig kom Oluf Nielsen $\frac{31}{1}$ 1871 paa Veterinærskolen og blev Dyrlæge 1876.

Han nedsatte sig straks som praktiserende Dyrlæge i København, hvilket han var lige til sin Død. Efter Eksamen assisterede han i 3 halve Aar paa Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Vagtstue, da der var Mangel paa Kandidater. Næsten lige fra Kødkontrollens

Begyndelse blev han i Maj 1888 Reservedyrlæge ved Københavns Kvægtorv og offentlige Slagtehuse, December 1907 blev han „Dyrlæge

af 2. Klasse" sammesteds og fungerede som saadan til Aldersgrænsen i 1925. 1910—1931 var han Medlem af den kombinerede Mønstringskommission for 2. Artilleri-Afdeling.

Den $21/6$ 1927 blev Oluf Nielsen Ridder af Dannebrog.

Med Emilie Vilhelmine Marie Balsløw, født i Odense $14/1$ 1862 som Datter af Hotelforpagter Jørgen Carsten Bloch Balsløw, blev Oluf Nielsen gift $2/6$ 1897. De fik een Datter.

Jernflittig og dygtig var Oluf Nielsen, og han elskede Heste. Han blev derfor en af Hovedstadens mest kendte og ansete Dyrlæger og fik en stor Praksis med et udsøgt Klientel. Han havde altid villet være Dyrlæge, og han højagtede sin Gerning. Venlig, naturlig, ukunstlet og fint dannet var han afholdt af baade høje og lave. Med stor Interesse for saavel Teater som Litteratur var han en fornøjelig Selskabsmand, der følte sig ret tilpas i det gode, gamle, københavnske Borgerskab, hvor han var en smuk og værdig Repræsentant for sin Stand. Han bevarede sit Sind ungt til det sidste og døde pludseligt af en Hjertelammelse.

Emil Følger har skrevet Nekrolog over ham i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 25. Aargang, Side 110. Dagspressen, som ofte havde bragt baade Artikler og Interviews, mindedes ham ligeledes.

Oluf Nielsen ligger begravet paa Vestre Kirkegaard i København.

HANS CHRISTIAN JENSEN. — Død 30. Januar, 85 Aar gammel.

ca. 1925

Den $20/10$ 1856 blev Hans Christian Jensen født i Vinstrup syd for Holbæk. Faderen var Gaardejer Jens Jensen, Moderen hed Ane, f. Olsen. Indskreven ved Veterinærskolen $9/2$ 1877 blev han Dyrlæge 1880. Et halvt Aars Tid praktiserede han i Stenmagle, men flyttede allerede i 1880 et Par Mil mod Nordøst til Alkestrup, Nabobyen til sin Fødeby. Her afløste han Dyrlæge Larsen og praktiserede herfra til han $2/3$ 1920 afstod sin Praksis, og i 1931 flyttede han til Vipperød, en Stationsby nærmere Holbæk. Det sidste Aarstid, han levede,

boede han hos sin Stedsøn i Alkestrup.

Jensen var med til at stifte Holbæk Amts Dyrlægeforening 1892.

I Asminderup-Grandløse Sogneraad sad han fra $1/1$ 1889 til $1/1$ 1895, de sidste 3 Aar som Formand, og i Menighedsraadet i Asminderup havde han Sæde fra dets Oprettelse, til han 1931 flyttede fra Sognet.

I Alkestrup drev han en Gaard, som han arvede fra sin Kones Slægt, fra ca. 1890, til han i 1905 byggede Dyr lægebolig. Efter sit 2. Bryllup i 1920 drev han en anden Gaard, til hans Stedsøn i 1931 overtog den.

Den $17/5$ 1884 blev Jensen gift med Charlotte Petrine Nielsen, født $6/5$ 1865 som Datter af Købmand, senere Gaardejer A. Nielsen, Alkestrup, og død $11/2$ 1919.

Anden Gang giftede Jensen sig $29/2$ 1920 med Enke efter Gaardejer Carl Larsen, Alkestrup, Ellen Sofie f. Clausen. Hun var Datter af Gaardejer Niels Hansen Clausen, Agerup, og født $18/12$ 1877. Fra sit første Ægteskab medbragte hun en Søn, begge Dyr lægens Ægteskaber var barnløse.

Mild og venlig af Væsen var Jensen en dygtig og anset Dyr læge, der forstod at omgaas alle. Han var en ret spinkel, knap middelhøj Mand med Lune og et aldrig svigtende godt Humør. Stærk kirkeligt interesseret var han først Grundtvigianer, men hældede senere snarere til Indre Missions moderate Fløj.

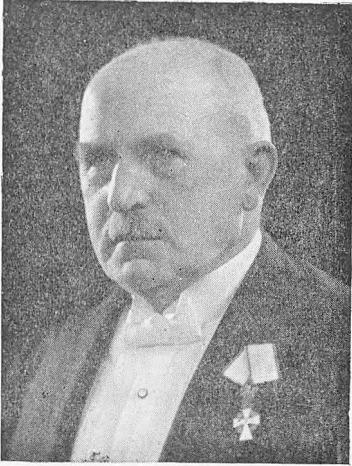
Ved hans Død bragte Dagspressen Nekrologer. Jensen ligger begravet paa Sdr. Asminderup Kirkegaard.

KNUD NIELSEN-SORRING. — Død 22. Februar, 73 Aar gammel.

Nielsen-Sorring blev som Søn af Gaardejer Niels Pedersen og Hustru, Karen, f. Krestensen, født $17/10$ 1868 paa „Lykkegaarden“ i Stjær vesten for Aarhus. Paa Veterinærskolen kom han $11/9$ 1886 og blev Dyr læge 1890.

Straks efter Eksamen nedsatte han sig i Sorring ved Silkeborg, hvor han drev en stor og anstrengende Praksis til 1909, da en Hjerterfejll fra Barneaarene tvang ham til at flytte. Han tog til Hasle nær Aarhus, men maatte 1917 helt opgive Praksis, fuldstændigt nervøst brudt sammen, tilsyneladende udslidt og dødsmerket. Nielsen-Sorring flyttede til Aabyhøj ved Aarhus og blev rettet op. 1923—24 fik han overdraget Tilsynet med Aabyhøj Kommunes Levnedsmidler og blev i 1926 Leder af Forstædernes hygiejniske Laboratorium, til hvis Oprettelse han tog Initiativet. Denne Stilling beklædte han til sin Død.

Tidligt begyndte Nielsen-Sorring at vise Dyr lægerne nye Veje at gaa. Allerede i Maanedsskrift for Dyr læger, Bind 11, skrev han om

1928

Bibeholdelse af gule Legemer som Aarsag til Ufrugtbarhed hos Koen og i 19. Bind om Ufrugtbarhed hos Malkekvæget, hvilken Afhandling blev prisbelønnet af Jubilæumsfonden. I Bind 20 skrev han om Behandling af Klovbrandbyld hos Kvæget. Han skabte „Forstædernes Hygiejne-Laboratorium“ internationalt Ry ved sit Arbejde i Mælkekontrollens Tjeneste, og det skyldes hans Initiativ og Forskning, at Mælkehygiejnen nu har det saa udmærkede og billige Desinfektionsmiddel, den $2 \frac{0}{100}$ Kloropløsning, til sin Raadighed.

I 1909 fik Nielsen-Sorring Jubilæumsfondets Rejsestipendium.

Med Marie Christine Møller, født i Kolding $\frac{2}{2}$ 1870 som Datter af Stolemager Møller, blev Nielsen-Sorring gift $\frac{31}{7}$ 1891. Hun afgik ved Døden $\frac{15}{3}$ 1905, og de havde faaet to Døtre og en Søn. Den $\frac{20}{3}$ 1907 giftede Nielsen-Sorring sig med Agnes Nicoline Christiansen, Datter af Proprietær J. Christiansen, „Annebjerggaard“, Nykøbing S, og født $\frac{10}{4}$ 1883. De fik en Datter.

Sønnen faldt som amerikansk Soldat i den første Verdenskrig, 8 Dage før Vaabenstilstanden i 1918. Det bevirkede, at Nielsen-Sorring fik den Tanke at søge rejst et Mindesmærke for alle faldne Danske. Hans store forberedende Arbejde resulterede i Mindeparken ved Marselisborg, Aarhus.

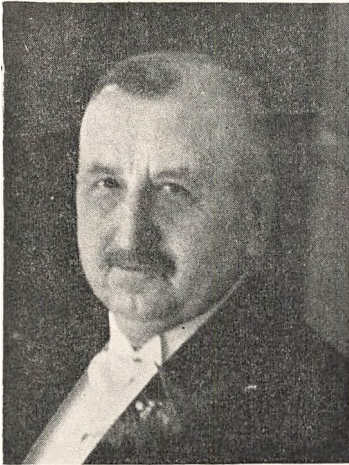
Den $\frac{26}{8}$ 1926 blev Nielsen-Sorring Ridder af Dannebrog.

Uselvisk i alt, paa een Gang myndig og beskeden, var der noget banebrydende over Nielsen-Sorring, det laa i hans stoute Dyrlægeskikkelse, i hans Maade at gaa paa. Han var dygtig, praktisk, uhyre energisk og flittig, opfyldt af Pligtfølelse gik han aldrig paa Akkord med Sandheden; ens mod alle havde han en forbavsende Evne til at tale med Folk og til at opnaa, hvad han vilde. Taalmodig i Modgang og ydmyg i Medgang var han en af Danmarks gode Sønner.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlegeforening, 25. Aargang Side 158 har Holger Christensen skrevet Nekrolog, i Landets Presse fandtes ligeledes Mindeartikler.

Nielsen-Sorring blev begravet paa Aabyhøj Kirkegaard.

MARIUS RASMUS LAURSEN. — Død 24. Februar, 71 Aar gammel.

1941

Laursens Forældre var Gaardejer Anders Laursen og Hustru, Sørine Caroline f. Rasmussen, og han blev født $\frac{3}{12}$ 1870 i Bale paa Djursland. $\frac{24}{8}$ 1891 kom han paa Veterinærskolen og tog Dyrslægeeksamen 1896. Fra November 1896 til April 1902 praktiserede han i Smidstrup ved Børkop, men flyttede 1902 til Brønderslev. Her blev han 1911 Overdyrlæge ved Brønderslev Andelslagteri, hvilken Stilling han fratraadte $\frac{1}{4}$ 1941. Han var desuden kontrollerende Dyrslæge ved det offentlige Slagtehus og Eksportslagteriet. Den Stilling beklædte han til sin Død.

Laursen var Formand for Sundhedskommissionen for Brønderslev Kommune 1908—1913, Medlem af Bestyrelsen, Kasserer, for Brønderslev tekniske Skole 1911—1921 og for Brønderslev Haandværkerforening 1911—1916. Fra Stiftelsen af Brønderslev og Omegns Landboforening i 1912 var han dens Sekretær og Kasserer til 1930. Til sin Død sad han som Formand for Byens Anlæg „Hedelund“, i hvis Bestyrelse han havde været i 32 Aar.

Den $\frac{18}{10}$ 1916 blev Laursen gift med Ingeborg Nissen, født den $\frac{30}{3}$ 1875 i Vejen som Datter af Bødkermester J. J. Nissen. De fik to Sønner.

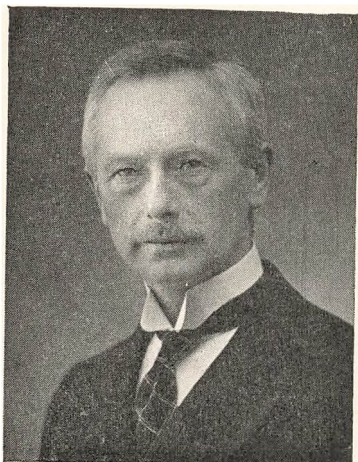
Som samvittighedsfuld og praktisk Kødkontrollør øvede Laursen en Indsats, der gjorde Standen Ære. Trofast og yderst beskeden i sin Fremtræden var han en god Kollega og en god Mand og Fader. Med Sans for det skønne, navnlig i Naturen, der med sine Dyr og Fugle havde hans store Interesse, var han som yngre Amatørfotograf ud over det almindelige.

A. R. Møller har i Medlemsblad for Den danske Dyrslægeforening 25. Aargang Side 160 skrevet Nekrolog.

Paa Brønderslev Kirkegaard ligger Laursen begravet.

HARALD GUNNAR BONNESEN. — Død 16. Marts, 62 Aar gammel.

Som Søn af Skibsbygmester Lambert Bonnesen og Hustru, Dortha Maria, f. Langbein, blev Bonnesen født i Aalborg $\frac{11}{10}$ 1879.

1923

Efter at have arbejdet ved Landbruget tog han 1901 Eksamen som Landbrugs-kandidat, men lod sig $\frac{3}{10}$ s. A. indskrive ved Veterinærskolen og blev 1905 Dyr-læge.

Fra August 1905 til Oktober 1908 var Bonnesen Assistent og Vikar hos forskellige Dyr-læger ved baade Praksis og Kødkontrol, dog afbrudt af et Ophold i Amerika 1906—1907. Oktober 1908 blev han Assistent ved Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Klinik for mindre Husdyr og virkede her til Oktober 1911. Indtil November 1912 var han derefter konstitueret Assistent under

Veterinærfysicetet paa Grund af en Mund- og Klovsygeepizooti. Juli 1913 blev Bonnesen Stadsdyrlæge i Skagen, August 1917 flyttede han til Herning som Dyr-læge ved Svineslagteriet og det offentlige Slagtehus. Den $\frac{1}{1}$ 1925 blev han Overdyrlæge ved Esbjerg Svineslagteri og fik samtidig Tilsyn med Schaub & Co.s og Axel Hansens Virksomheder i Esbjerg samt C. A. Christensens Afkoger i Boldesager. Fra Januar 1931 til sin Død var han Overdyrlæge ved Slagelse Andels-Svineslagteri.

Bonnesen har i Maanedsskrift for Dyr-læger i 1911 skrevet om Paraformaldehyd som Desinfektionsmiddel for kirurgiske Instrumenter og om Forekomsten af Rundorme i Fordøjelseskanaalen hos Høns.

Med Mathea Strøm, Datter af Overretssagfører P. V. Strøm og født i Roskilde $\frac{11}{5}$ 1890, blev Bonnesen gift $\frac{9}{5}$ 1914. De fik een Datter og to Sønner.

Stille og tilbageholdende var Bonnesen en elskværdig, pligtopfyldende og samvittighedsfuld Kollega. Med sit beskedne Væsen var han meget afholdt. Han var Naturelsker og interesseret i Kunst og Genealogi. Han har udarbejdet flere Stamtavler. Selskabsmand var han ikke.

Bonnesen ligger begravet paa Garnisons Kirkegaard i København.

STEFFEN CHRISTIAN JULIUS LANDKILDE FRIIS. — Død 22. Marts, 80 Aar gammel.

St. Friis var Søn af Sognepræst Christian Johan Frederik Friis og Hustru Juliane Marie, f. Landkilde, og blev født i Hundslev ved,

ca. 1935

Kjerteminde $19/10$ 1861. Den $21/8$ 1878 blev han indskreven ved Veterinærskolen og tog 1883 Dyr lægeeksamen. Efter 1. Del var han 1880—1881 en Tid ved Landvæsenet.

Friis begyndte sin Dyr lægegerning som Assistent hos Monrad i Hobro 1883 og virkede her afbrudt af Rejser og et enkelt Vikariat i Flauenskjold, til han $1/5$ 1886 blev Assistent ved Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles ambulatoriske og stationære Klinik. Juli—Oktober 1884 var Friis Underdyrlæge i Hæren, og 1885 tog han paa en stor Studierejse til Dresden, Wien og Berlin.

Den $1/5$ 1887 blev Friis ansat som den første Dyr læge ved Københavns Sundhedskommission, hvor han som 1. Dyr læge virkede under Stadslægen til 1928. Han reorganiserede som saadan Tilsynet med Butiks- og Torvehandelen med animalske Fødemidler, og det første omfattende Regulativ vedrørende Hovedstadens Forsyning med Mælk skyldes ham. Han fik gennem den Stilling, han indtog, stor Indflydelse paa Organiseringen af Kontrollen med dyriske Levnedsmidler her i Landet.

Foruden at være Assistent ved Veterinærskolen og Dyr læge under Stadslægen blev Friis $1/1$ 1888 Reservedyr læge ved Garderhusarerne. Denne Stilling beklædte han til $31/3$ 1893; men den $1/5$ 1888 forlod han Veterinærskolen og nedsatte sig som praktiserende Dyr læge paa Østerbro i København. Her oparbejdede han i Aarenes Løb en stor Praksis. Den $1/4$ 1894 blev han Korpsdyrlæge ved 1. Artilleri Regiment, $1/1$ 1900 Overdyrlæge i Hæren, og $4/10$ 1905 blev Friis Stabsdyrlæge og Chef for Hærens Dyr lægekorps. Han faldt for Aldersgrænsen 1931.

Som Stabsdyrlæge fik St. Friis lagt de værnepligtige Militærdyrlægers Uddannelse i faste Rammer. Han gennemførte ogsaa en Modernisering af Hærens Hestebeslag og fik Hærens Dyr læger paa Linie med Hærens Læger i Grad og Lønning.

Den $12/2$ 1906 blev Friis Medlem af Det veterinære Sundhedsraad, hvor han sad til 1941, han var desuden Formand for Kødkontrollørforeningen for danske Dyr læger 1906—1912 og for Den danske Dyr lægeforening 1912—1915. I begge disse Foreninger blev han med Aarene Æresmedlem. 1889—1918 var han fast Censor ved Veteri-

næreksamen og 1917—1938 Medlem af Den staaende Husdyrvoldgiftsret i København.

Sammen med Didier Gautier og C. O. Jensen startede Friis d. $\frac{1}{4}$ 1888 Maanedsskrift for Dyr læger og fik i Aarenes Løb Tid til en stor litterær Virksomhed, hvor han behandlede saavel Hygiejne som Klinik. Om sine gentagne Udenlandsrejser, som i alt væsentligt gik sydpaa, og hvorimellem var en Tjenesterejse for Krigsministeriet til Sverrig og Tyskland, har han ogsaa skrevet Beretninger. I Den danske Dyr lægestand 1934 findes Fortegnelse over hans litterære Arbejder.

St. Friis blev efterhaanden Kommandør af 1. Grad og Dannebrogsmænd, ligesom han blev dekoreret med norske, svenske og finske Ordener.

Med Christiane Magdalene Petersen, født $\frac{13}{5}$ 1864 i København som Datter af Brandforsikringsdirektør, Justitsraad Michael August Petersen og død $\frac{10}{3}$ 1928, blev Friis gift $\frac{24}{5}$ 1888. De fik to Døtre og een Søn, der er Dyr læge.

I Besiddelse af overlegen Myndighed, stor Energi og udpræget administrativ Evne, havde St. Friis et hurtigt Overblik og kunde snart træffe en Afgørelse. Han indtog i Slutningen af forrige Aarhundrede og Begyndelsen af dette en fremtrædende Plads inden for Dyr lægestanden. St. Friis, der var en nær Ven af Professor Ostertag i Berlin, bevarede til det sidste en fra Ungdomsaarene stammende Sympati for tysk Aand og Væsen.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 25. Aargang S. 161, har G. Gautier skrevet Nekrolog, i Maanedsskrift for Dyr læger, 53. Bind Side 553, skrev Marius Nielsen, og Dagspressen bragte ligeledes Omtale.

St. Friis blev bisat fra St. Jacobs Kirke i København.

JØRGEN CHRISTIAN JØRGENSEN. — Død 23. Marts, 73 Aar gammel.

I Skalbjerger, et Par Mil vest for Odense, blev Jørgensen født $\frac{23}{1}$ 1869. Hans Forældre var Gaardejer J. Chr. Jørgensen og Hustru, Maren, f. Jørgensen.

Som ung var Jørgensen først ansat en Tid i Fyens Stifts Sparekasse i Odense, men blev $\frac{6}{10}$ 1893 indskreven ved Veterinærskolen og tog Dyr lægeeksamen i 1897.

Den $\frac{1}{11}$ 1897 nedsatte han sig i Ore sydvest for Bogense, et Aar senere flyttede han lidt længere ind i Landet til Haarslev, hvorfra

1932

han praktiserede til 1908. I August 1908 flyttede han til Bogense og drev Praksis her til 1927. Den $\frac{1}{6}$ 1925 blev Jørgensen kontrollerende Dyrlæge, Overdyrlæge, ved Andelssvineslagteriet i Bogense, og et Par Aar senere fik han Kontrollen paa det offentlige Slagtehus. I 1939 faldt han for Aldersgrænsen.

Jørgensen blev $\frac{14}{7}$ 1899 gift med Sofie Christensen, født $\frac{19}{5}$ 1879 som Datter af Gaardejer R. Christensen, „Allerupgaard“. De fik en Datter og en Søn.

Høj, rank og slank elskede Jørgensen at strejfe om i Naturen — altid uden Overfrakke — han var Jæger og Fri-

luftsmenneske om en Hals. Som Dyrlæge kom han hurtigt i den smukkeste Kontakt med Egnens Beboere. Samvittighedsfuld i sin Gerning havde han med sit muntre og venlige Væsen sikkert ikke en eneste Uven. Man kunde stole paa Jørgensen, han vilde som Kollega hellere savne end gaa nogen for nær, og han var aldrig gladere, end naar han kunde hjælpe andre.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 25. Aargang Side 248 har S. J. Sørensen skrevet Nekrolog, Dagspressen bragte ogsaa Mindeord.

Jørgensens Urne er hensat paa Krematoriet i Odense.

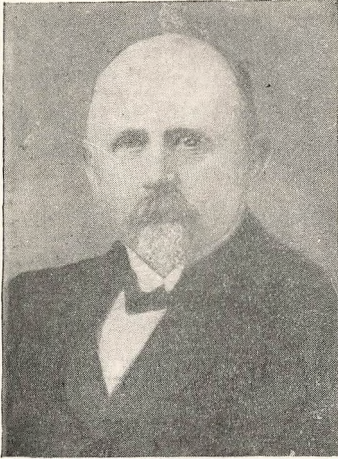
VALDEMAR OKHOLM. — Død 13. April, 68 Aar gammel.

Syd-vest for Ribe, ikke langt fra den gamle Grænse, blev Okholm født $\frac{9}{5}$ 1873 i Sønder Farup.

Hans Forældre var Gaardejer Anders Larsen Nielsen Okholm og Hustru, Ingeborg, f. Petersen.

Den $\frac{28}{9}$ 1891 kom Okholm paa Veterinærskolen og tog Dyrlægeeksamen 1896. Han nedsatte sig samme Aar som praktiserende Dyrlæge i Oksbøl, men flyttede 1908 til Kolding, hvorfra han allerede 1909 drog til Skelund nord-øst for Hadsund. Her virkede han til sin Død.

I Maanedsskrift for Dyrlæger har han skrevet Artikler om Hestesygdomme, især periodisk Øjenbetændelse og Botryomykose.

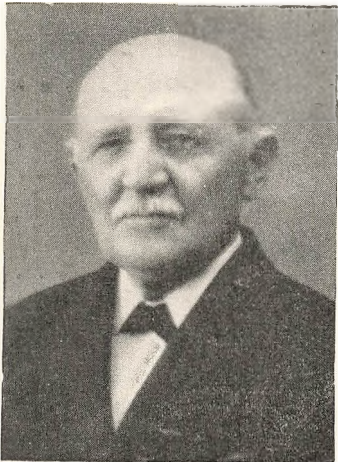
ca. 1930

Den $16/6$ 1912 blev Okholm gift med Martha Kirstine Fischer, født $27/7$ 1888 i Horn ved Silkeborg som Datter af Købmand P. Fischer. De fik to Døtre og en Søn, der er Dyr læge.

En Idealist, der ikke vilde gaa paa Akkord, var Okholm. Som Dyr læge grundig og omsorgsfuld gik han op i sin Gerning med Liv og Sjæl. Navnlig Kirurgien havde hans Interesse, og Okholm var kendt som Operatør. Han var ellers en Hjemme-Mand, men absolut en Ener.

Okholm ligger begravet paa Skelund Kirkegaard.

JENS PETER JØRGENSEN. — Død 19. April, 78 Aar gammel.

1937

Som Søn af Gaardejer Jørgen Jørgensen og Hustru, Johanne Marie, f. Larsen, blev Jørgensen født $14/4$ 1864 i Lidstrup paa Falster. Han var først ved Landbruget og i Aarene 1883—1885 Elev paa den Classenske Landbrugsskole, Næsgaard. 1887 blev han Landbrugskandidat og var fra 1887 til 1891 Lærer paa Klank Landboskole, Agerbrugsskolen i Greisdalen og Yding Landbrugsskole, hvor han var Forstander. I dette Arbejde hæmmedes han meget af sin Vanskelighed ved at udtrykke sig i Foredragsform.

Den $20/8$ 1891 blev han indskreven ved Veterinærskolen og tog Dyr lægeeksamen

1893. Samme Aar nedsatte han sig som praktiserende Dyr læge i Horreby paa Falster. I 1927 afstod han sin Praksis her og flyttede til en Datter i Horbelev, Østfalster, hvorfra han drev en mindre Praksis og havde Kødkontrollen i Kommunen, indtil „graa Stær“ forbød det. En senere Operation gav ham dog Synet tilbage.

Jørgensen drev i Horreby Landbrug 1895—1911.

Som Landbrugslærer skrev Jørgensen omkring 1890 en Artikel, hvis Idéer først nu bliver anvendt i det praktiske Landbrug. I Bladene

har han skrevet oplysende Artikler, f. Eks. om Tuberkulose. Disse Artikler blev som Særtryk delt ud blandt Kunderne.

Een Gang om Aaret drog Jørgensen ud paa sin store Udenlandsrejse, han var til Veterinærkongres i Haag 1909, i London 1914 og i Stockholm 1921. Sin sidste store Rejse foretog han som 75 aarig i 1939. Den gik til Afrika.

Den $\frac{3}{5}$ 1889 blev Jørgensen gift med Maren Marie Jacobsen, Datter af Gaardejer Jacob Hansen og født $\frac{14}{5}$ 1856 i Aastrup paa Falster. — De fik to Døtre og tre Sønner, hvoraf den ene døde som Gymnasiast i 1916.

Af Ydre den jævne Falstring var Jørgensen en kundskabsrig, levende, stærk Karakter, fuld af Energi og med Trang til at øve Ret og Skel til alle Sider. Han mente det bedre at forebygge end at helbrede, og han gav aldrig op i sine Bestræbelser som nidkær Vejleder og Hjælper. Til daglig et nøjsomt Hjemmemenneske kunde han med Lune fortælle om sine Rejser. Han havde oplevet og givet Anledning til mangen god Historie. Med sin Kæmpenatur var han aandsfrisk og interesseret til det sidste.

Søren Mondrup har i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 25. Aargang Side 309, skrevet Nekrolog, saadanne fandtes ogsaa i Dagspressen.

Jens Peter Jørgensen ligger begravet i Horreby.

RASMUS JOHANNES RYSSING. — Død 1. Juni, 54 Aar gammel.

1935

Ryssing blev $\frac{9}{5}$ 1888 født i Dyrlov ved Præstø, hvor hans Far, Jacob Nielsen, var Gaardejer, Moderen hed Maren, f. Andersen. Den $\frac{5}{9}$ 1907 kom han paa Veterinærskolen og tog 1912 Dyrlægeeksamen.

Efter at have haft forskellige Assistentstillinger siden Eksamen fik han 1914 Ansættelse hos Krogh i Nykøbing, Falster, som 1920 tog ham til Kompagnon. 1926 nedsatte Ryssing sig selvstændigt i Væggerløse paa Sydfalster og drev her en stor, opslidende Praksis til sin pludselige Død.

Da Tuberkulosebekæmpelsen skulde i

Gang paa Lolland Falster, blev Ryssing af Mejeriforeningerne valgt til at holde en Række Propagandaforedrag rundt i Forsamlingshusene. I Løbet af 2—3 Maaneder talte han 42 Gange, og det skyldes ikke mindst ham, at Bekæmpelsen af Tuberkulose hos Kvæget blev den Succes paa de to Øer, som den blev. Ryssing arbejdede i mange Aar for at finde et virksomt Middel mod Utrivelighed og Mavesyge hos Smaagrise, og det lykkedes ham at komponere en effektiv Medicin.

Med Ellen Asmussen, født $28/10$ 1889 i Dyrlov som Datter af Lærer C. F. Asmussen, blev Ryssing gift $12/10$ 1915. De fik een Søn.

Respekteret, afholdt og usædvanlig dygtig var Ryssing altid i fuld Aktivitet. Han var hjælpsom og forekommende, altid med et venligt, opmuntrende Ord paa Læben, men han vilde gøre alt Arbejde selv og forstod ikke „at spænde fra“. Han havde kunstneriske Evner, kunde baade male lidt og skrive Vers, men var en Ener med et ejendommeligt indesluttet, tungt Gemyt. Han blev efterhaanden helt opslidt, og Nerverne slog til sidst Klik.

Dagspressen bragte Nekrologer ved hans Død.

Ryssing ligger begravet paa Væggerløse Kirkegaard.

SVEND HADRUP. — Død 2. Juni, 49 Aar gammel.

1936

Som Søn af Fotograf Peder Hansen Hadrup og Hustru, Karen Petra, født Gormsen, blev Hadrup født i Aarhus $21/5$ 1893. I 1911 tog han Eksamen artium, og indskreven ved Veterinærskolen $4/9$ s. A. blev han Dyrslæge 1916.

Først var Hadrup Assistent forskellige Steder og fra Maj 1917 til August 1918 Reservedyrslæge i Hæren. Han praktiserede derefter med Bopæl i Gjelsted paa Vestfyn og i Gjørding mellem Holsted og Bramminge i Sydjylland, men flyttede i Marts 1934 til Dræby paa Fyn ved Foden af Hindsholm, hvor han virkede til sin Død.

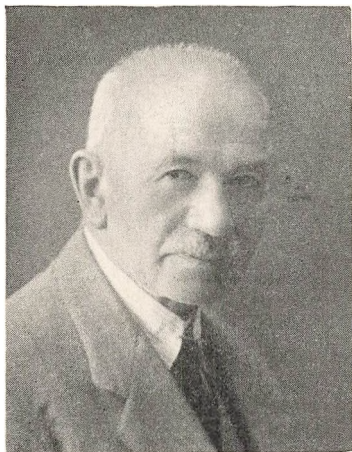
Hadrup blev $31/5$ 1921 gift med Karen Gormsen, Datter af Snedkermester C. Gormsen, Assens, og født $6/8$ 1896. De fik en Datter og en Søn.

Altid ængstelig for ikke at kunne yde sit bedste var Hadrup en samvittighedsfuld Dyrlæge, stærkt interesseret i sit Arbejde, men hæmmet af et ofte daarligt Helbred. Han var en stille, venlig og forekommende Mand, ærlig og trofast i sin Færd, en god Kollega.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 25. Aargang Side 364 har Wainø Larsen skrevet Nekrolog, saadanne fandtes ogsaa i Dagspressen.

Hadrups Urne er gravsat i Odense.

MARKUS KRISTENSEN. — Død 4. Juli, 80 Aar gammel.

1937

Markus Kristensens Forældre var Gaardejer i Lime ved Randers, Kristen Andersen og Hustru, Anna Margrethe, f. Nielsen. Han blev født $^{29}/_3$ 1862 og som ung uddannet ved Landbruget. Den $^{24}/_8$ 1885 blev han indskreven ved Veterinærskolen og tog 1889 Dyrlægeeksamen. Han nedsatte sig straks i sin Fødeby, Lime pr. Mørke, og praktiserede her til 14 Dage før sin Død. Ved Siden af Praksis drev han en Landbrugsejendom.

I Maanedsskrift for Dyrlæger har Kristensen i 23. Bind skrevet om lagttagelser over Kvægets epizootiske Svælgglammelse og Hestens saakaldte Rygmarvstufus

(prisbelønnet af Jubilæumsfonden), i Bind 26 om Fødselshjælp hos Hopper (prisbelønnet af Jubilæumsfonden), i Bind 27 og 29 Meddelelser fra Dyrlægepraksis og om nyfødte Føl. I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening har han skrevet mindre Artikler.

Kristensen var Medstifter af Randers og Omegns Dyrlægeforening og blev i 1939 Æresmedlem.

Den $^{2}/_6$ 1892 blev Kristensen gift med Sofie Pagter, født $^{27}/_8$ 1868 som Datter af Sognefoged Niels Pagter i Assentoft, og død $^{11}/_5$ 1915. De fik en Søn og adopterede en Datter.

Kristensen, Lime, var en meget velbegavet, særpræget Personlighed, en driftig, uegennyttig Dyrlæge, stærkt fagligt og videnskabeligt interesseret til det sidste. Han kunde være robust, men altid med et Smil bag Alvoren; var uden Autoritetstro og i Besiddelse af stort Lune og megen Humor. Han var fyldt med Vitalitet og førte selv

sin Bil og kørte paa Cykle til faa Uger før sin Død. Som flere af tidligere Tidens hestekørende Dyrlæger var han en habil Astronom, de lange Nature gav rig Lejlighed.

M. K. Jørgensen har i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 25. Aargang Side 511 skrevet Nekrolog, Dagspressen mindedes ham ligeledes.

Kristensen ligger begravet paa Lime Kirkegaard.

MADS PETER MADSEN. — Død 4. Juli, 56 Aar gammel.

1933

I Stenderup ved Horsens blev Madsen født $^{16}/_{10}$ 1885. Hans Forældre var Gaardejer Jesper Theodor Madsen og Ane Elisabeth, f. Christensen. Den $^{31}/_{8}$ 1905 blev han indskreven ved Veterinærskolen og tog Dyrlægeeksamen 1910.

Straks efter Eksamen blev Madsen Assistent hos Okkels, Nykøbing Falster. Juli 1911 tog han til Wissing i Kolding som Assistent paa Eksportslagteriet. Her blev han til Maj 1912, hvorefter han gennemgik et Kursus paa Københavns offentlige Slagtehus og paa Frederiksberg Kommunes Mælkelaboratorium. Juli 1912 blev Madsen ansat som den første

Stadsdyrlæge i Landet ved Nykøbing Falsters Kommune, hvor netop det offentlige Slagtehus blev bygget og Mælkekontrollen oprettet et Aars Tid efter.

Fra 1913 til sin Død var Madsen Medlem af Bestyrelsen for Dyrlægernes Syge- og Begravelseskasse, $^{13}/_{4}$ 1919 til $^{21}/_{5}$ 1925 desuden for Dyrlægeforeningen for Lolland-Falster. 1920—1924 sad han som Bestyrelsesmedlem i Kød- og Mælkehygiejnisk Forening for danske Dyrlæger, og 1934 blev han Medlem af Den danske Dyrlægeforenings Hovedbestyrelse, hvilket han endnu var ved sin Død. En Tid var han Suppleant i Dyrlægeforeningens faste Voldgiftsret, og han var Den danske Dyrlægeforenings Repræsentant ved den internationale Dyrlægekongres i Zürich 1938. I en Arrække sad han som Næstformand i den lokale Husdyrvoldgiftsret.

Madsen blev $^{29}/_{11}$ 1919 gift med Karen Rasmine Rasmussen, født

¹⁰/₁₁ 1888 som Datter af Slagtermester Hans Peter Rasmussen i Vester-aaby paa Fyn. De fik en Datter og en Søn.

Madsen var i Ordets bedste Betydning en Mand, aaben, hjælpsom og retlinet i sin Færd. Praktisk, med en udpræget Administrationsevne og en god Forstand var han en stor faglig Dygtighed, han var myndig, men hensynsfuld og udpræget retfærdig. Kraftig af Skikkelse og med et ligevægtigt Sind ejede han det jydsk Lune i rigt Maal. Solskin og glade Mennesker elskede han; ved en L'hombre med mange „Tossestreger“ var han i sit Es, en smilende Vinder og en glad Taber. Han var et sjældent og godt Menneske, sin Slægt og dens Ungdom glemte han aldrig.

I Medlemsblad for den Danske Dyr lægeforening, 25. Aargang Side 427, skrev M. Kragh Nekrolog, Dagspressen bragte megen Omtale.

Madsen blev begravet paa Nordre Kirkegaard i Nykøbing Falster.

CARL CHRISTIAN JENSEN. — Død 11. Juli, 51 Aar gammel.

1940

C. C. Jensen blev født ⁷/₁ 1891 i Stau-ning ved Skjern som Søn af Partikulier Henrik Jensen og Hustru, Ane Kathrine, f. Petersen. Efter at have været ved Landvæsenet i Stauning blev han ³⁰/₁₈ 1915 indskreven paa Veterinærskolen og tog 1921 Dyr lægeeksamen.

Fra 1921 til 1923 var Jensen Assistent hos Bech, Løgstør, og paa Løgstør Svi-neslagteri. I 1923 nedsatte han sig som praktiserende Dyr læge i Tønder, hvor han ogsaa blev Dyr læge ved Militæret. Han virkede her, til en Bombe dræbte ham og hans 15 aarige Datter ved et Luftangreb paa Tønder Banegaard.

Den ²⁵/₇ 1924 blev Jensen gift med Ebba Marie Svendsen, Datter af Speditør G. W. Svendsen og født i København ¹⁴/₆ 1903. De fik en Søn foruden ovennævnte Datter.

Jensen havde med sin stoute, kraftige Skikkelse en rolig, bestemt, jævn Optræden. Han var en ubestridelig Dygtighed og gjorde som god og retskaffen Kollega sit Land og sin Stand Ære. Han var po-pulær og afholdt og oparbejdede en betydelig Praksis, men fik dog ogsaa Tid til at dyrke sine andre Interesser, Jagt og Fiskeri.

Wildenhof Rasmussen har skrevet Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 25. Aargang Side 428.

C. C. Jensen ligger begravet paa Vestre Kirkegaard i København.

JULIUS THEODOR NICOLAJ WAMBERG. — Død 31. Juli, 66 Aar gammel.

ca. 1935

Paa Fyn i Fjelsted blev Wamberg født $27/0$ 1875 som Søn af Landmand F. C. Wamberg og Hustru, M. K. W., f. Christiansen.

Den $1/0$ 1894 kom Wamberg paa Veterinærskolen og blev 1901 Dyr læge.

Fra Februar 1901 til Juli 1903 var Wamberg Assistent hos A. F. Jørgensen, Slagelse. Derefter praktiserede han en kort Tid i Assens, men tog inden Aarets Udgang tilbage til Slagelse. Her drev han Praksis sammen med Jørgensen til 1918, da han overtog hele Arbejdet. Wamberg praktiserede i Slagelse til 1923, men blev i 1914 Leder af den kommu-

nale Mælkekontrol i Byen, hvilken Stilling han beklædte ved sin Død. Han var desuden Garnisonsdyr læge ved 14. Bataillon.

Wamberg var 1917—1923 Formand for Sorø Amts Dyr lægeforening og fra 1915 Medlem af Husdyrvoldgiftsretten.

Med Dyr læge A. F. Jørgensens Datter, Christa, der blev født $24/7$ 1882, indgik Wamberg Ægteskab $30/5$ 1905. De fik en Datter.

Med Flid og Energi var Wamberg meget interesseret i sin Gerning og drev en stor Praksis. Han havde en nobel Optræden og var, indtil et svagt Hjerte forbød ham det, livlig og selskabelig anlagt.

Dagspressen bragte ved hans Død Nekrologer.

Wambergs Urne blev gravsat paa St. Mikkels Kirkegaard i Slagelse.

LARS ULRIK LARSEN. — Død 5. September, 44 Aar gammel.

Som Søn af Tømrermester og Parcellist Kristian Larsen og Hustru, Anna Sofie, f. Nielsen, blev Larsen født i Høm syd for Ringsted $26/9$ 1897. Han arbejdede et Par Aar ved Landbruget, baade her og

1936

i Norge, men indskreven ved Veterinærskolen d. $31/8$ 1918 blev han 1923 Dyr-læge.

Indtil Januar 1925 var han Vikar og Assistent hos Wollesen, Rude, Dalsgaard, Skelskør og Schaldemose, Borup, mellem Roskilde og Ringsted. Sidstnævntes Praksis overtog han 1925 og praktiserede her til sin Død, der indtraf efter et Par Aars haabløs Sygdom.

Larsen sad i Bestyrelsen for Københavns Amts Dyrlægeforening fra 1933 til Maj 1942, fra 1937 som Formand.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening har han i Aarenes Løb

skrevet mindre Meddelelser.

Den $23/7$ 1925 blev Larsen gift med cand. pharm. Marie Agnes Jennes, født i Aachen $17/3$ 1898 som Datter af Kleinsmedemester Peter Jennes. De fik en Datter og tre Sønner.

Larsen var praktiserende Dyrlæge med Liv og Sjæl. Han var en stille, elskværdig Natur, men en stærk Personlighed med Egenskaber, der gjorde ham elsket og respekteret af sit omfattende Klientel. Beskeden og afbalanceret kendte han ikke Svig, brugte aldrig store Ord, men hans Ord havde Vægt og var baaret af megen Lune, som han bevarede næsten til det sidste.

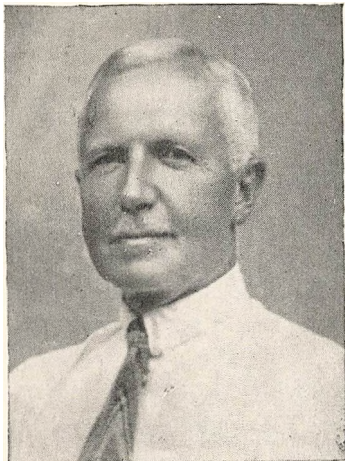
I Dagspressen fandtes Nekrologer.

Larsen ligger begravet paa Borup Kirkegaard.

CARL JOHAN NEERGAARD-DIBBERN. — Død 2. Oktober, 69 Aar gammel.

Paa Snertingegaard mellem Præstø og Vordingborg blev Neergaard-Dibbern født $6/8$ 1873. Hans Forældre var senere Forpagter af „Bredeløkke“ og Ejer af Klippingegaard, Alexander V. Neergaard-Dibbern og Hustru, Laura, f. Rose. $24/8$ 1889 kom han paa Veterinærskolen og blev 1893 Dyrlæge. Efter Dyrlægeeksamen lærte han Landbrug hos Inspektør Taxen, Turebylille, og Godsejer Muus, Sørup, og det blev som Landbruger i den store Stil, han kom til at gøre sin Indsats i Livet.

Som Dyrlæge havde Neergaard Dibbern et Vikariat paa Samsø og

1935

var Underdyrlæge ved Artilleriet inden han tog hjem til Faderen i Klippinge paa Stevns som Forvalter. 1897 begyndte han at praktisere med Bopæl i Klippinge, men April 1900 fik han St. Linde Overdrevsgaard ved Karise i Forpagtning, denne drev han sammen med Dyr lægepraksis til April 1910. Paa det Tidspunkt blev han Forpagter af Ulsøgaard under Bregentved og opgav herefter Dyr lægegeringen. Paa Ulsøgaard sad han til April 1937, da han flyttede til en Villa i Virum ved Holte. 1941 tog han ind til København.

Neergaard-Dibbern var Bestyrelsesmedlem i Præstø Amts Landboforening fra 1902 til 1939, han var Sekretær og fra 1924 Formand. Han sad desuden i Bestyrelsen for Haslev og Omegns Landboforening og var Formand for de forenede Landboforeninger i Præstø Amt. 1937 blev han Leder af Landbrugets Arbejdsgiverforening for Sjælland og Møen, og denne Stilling beklædte han til sin Død. Han var Medlem af Husdyrvoldgiftsretten paa sin Hjemegn og Formand for Konservativ Vælgerforening, først i Næstved og 1938—1941 i Lyngby. Han var en nobel og klog Leder af Vælgerforeningerne og gjorde et betydningsfuldt politisk Arbejde.

1939 blev Neergaard-Dibbern Ridder af Dannebrog.

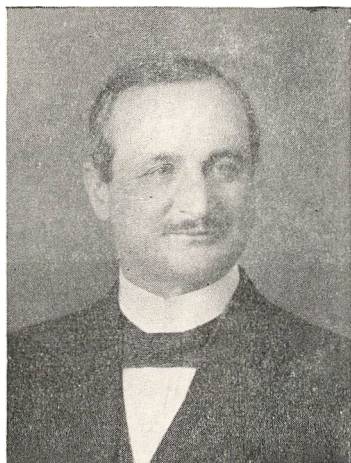
Den $5/7$ 1900 indgik Neergaard-Dibbern Ægteskab med Frederikke Thomsen, Datter af Forpagter Ludvig Thomsen og født $5/3$ 1870 paa „Edelgave“ ved Maalev. De fik en Datter og en Søn, der mistede deres Mor $8/4$ 1930. $17/11$ 1934 giftede Neergaard-Dibbern sig atter, denne Gang med Missa Helmers, f. Holm, Datter af Godsforvalter, Overrettsagfører Jacob Holm og født $14/2$ 1882 i Kalundborg.

Neergaard-Dibbern var en af Østsjællands mest kendte Landmænd, havde en enestaaende Evne til at lede og gjorde en Indsats for det landbrugsfaglige Arbejde. Han var høj og rank af Skikkelse med et venligt Smil, men havde sin egen Mening om Tingene og lagde ikke Skjul paa den. Med sin varme, rige Personlighed var han overordentlig afholdt. Som Dyr læge var han en brav Kammerat.

Dagspressen bragte udførlige Nekrologer ved hans Død.

Neergaard-Dibbern ligger begravet paa Ulsø Kirkegaard.

JACOB JENSEN SCHMIDT. — Død 11. November, 73 Aar gammel.

ca. 1920

Stammende fra en god dansk Slægt blev Schmidt født i Haderslev $16/8$ 1869. Hans Forældre var Dyrlæge Jens P. Schmidt og Hustru, født A. Friis. Faderen var Oldtidsmindesamler og grundlagde Haderslev Amtsmuseum.

Schmidt tog Dyrlægeeksamen i Berlin 1893 og fik Autorisation som dansk Dyrlæge $13/8$ 1920. Fra 1893 førte han sin Faders Praksis videre. 1902 og 1903 gennemgik han Fortsættelseskursus for Dyrlæger i Hannover. Fra 1. Januar 1904 var han Dyrlæge ved Kødkontrollen i Haderslev og i Aarene 1903—1911 konstitueret Leder af „Auslandsfleischbeschaustelle“ i Vojens.

I 1. Verdenskrig deltog Schmidt som Stabsveterinær og var de sidste 3 Aar ved Østfronten. Han blev dekoreret med Jernkorset i 1918.

I Overgangstiden fra tysk til dansk Styre i 1920 var Schmidt konstitueret som Kredsdyrlæge i Haderslev Kreds. 1922 blev han efter et Kursus i Mælkekontrol i København Leder af Mælkekontrollen i Haderslev, og 1923 fik han Tilsynet med Udførselen af levende Kvæg herfra. 1924—1925 var han kontrollerende Dyrlæge ved Koopmanns Svineslagteri i Byen, blev $1/4$ 1925 Stadsdyrlæge i Haderslev og opførte at praktisere. Den 1. April 1940 faldt han for Aldersgrænsen.

Fra $24/11$ 1899 var Schmidt Garant i „Sparekassen for Haderslev Byes Omegn“, og fra 1919 var han til sin Død Medlem af Bankraadet i Haderslev Bank. Han var 1920 med til at stifte „Sønderjydske Dyrlægeforening“ og var 1920—1925 Bestyrelsesmedlem i Dyrlægernes Syge- og Begravelseskasse som den første Repræsentant for Sønderjylland efter Genforeningen. Fra 1922 til 1925 sad han desuden i Bestyrelsen for Kød- og Mælkehygiejnisk Forening for danske Dyrlæger. I Haderslev var han Formand for Husdyrvoldgiften.

Den $11/4$ 1934 blev Schmidt Ridder af Dannebrog.

Schmidt blev $23/5$ 1900 gift med Magdalene Vilhelmine Speth, Datter af Kornhandler J. W. Speth, Haderslev. De fik en Datter og en Søn.

Med en ægte dansk, naturlig, elskværdig Myndighed og en rank, stout Skikkelse, præget af gammel Slægtskultur var Schmidt en over-

ordentlig dygtig Dyr læge, samvittighedsfuld og med stor Erfaring, specielt som Kirurg. Hans Praksis var betydelig. Han skabte Respekt om sit Navn, var uforlignelig som Chef og forstod at værdsætte andres Arbejde. Med sin Loyalitet og stilfærdige Elskværdighed havde han altid gjort et godt Arbejde i Danskhedens Tjeneste.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 25. Aargang Side 709, har Wildenhoff Rasmussen skrevet Nekrolog. Dagspressen, der før havde hyldet ham, bragte ligeledes Mindeartikler.

Schmidt ligger begravet paa Haderslev gamle Kirkegaard.

POUL MARTIN GISSEMANN. — Død 25. December, 54 Aar gl.

ca. 1930

Gissemann blev født paa Frederiksberg $^{10}/_{12}$ 1888. Hans Forældre var Restauratør paa „Gimle“, Vihelm Gissemann og Hustru, Charlotte Isabella Sørensen. „Gimle“ ligger umiddelbart uden for Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles „lille Bagdør“ mod syd-vest.

Indskreven ved Veterinærskolen $^{30}/_{8}$ 1905 blev Gissemann Dyr læge 1912. Han fik straks Stilling som Assistent hos Svend Larsen, København, men Februar 1913 nedsatte han sig som praktiserende Dyr læge i Helsingør, hvor han virkede til Januar 1915. Februar samme Aar flyttede han til Jyderup, hvor han praktiserede til sin Død.

Den $^{14}/_{5}$ 1913 blev Gissemann gift med Ane Margrete Olsen, født $^{12}/_{7}$ 1892 paa Frederiksberg som Datter af Købmand Carl Edward Olsen. De fik en Datter og en Søn. Ægteskabet blev senere opløst, og Gissemann giftede sig med Inger Margrethe Jacobsen, født i København. De fik en Datter.

Gissemann var en jovial, meget afholdt og agtet Dyr læge, der nød stor Popularitet. Han var meget hjælpsom, særlig overfor de lokale sportslige Foreninger, hvis Trivsel laa ham meget paa Sinde.

Dagspressen bragte Nekrologer ved hans Død.

Gissemann ligger begravet paa Solbjerg Kirkegaard i København.

BERETNING

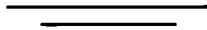
Vort Medlemstal er nu 507.

I Aaret 1943 skulde vi have holdt ordinær Generalforsamling, men besluttede paa Grund af Forholdene at opsætte den.

Den danske Dyr lægeforenings Generalforsamling anmodede os om at redigere en dansk „Dyr lægestand“. Som det fremgaar af Meddelelserne i Medlemsbladet kunde vi ikke paa nærværende Tidspunkt efterkomme Opfordringen. Men ogsaa den nuværende Redaktør af „Den danske Dyr lægestand“s 3. Udg., Stadsdyrlæge Høyberg, fandt det rimeligt og naturligt, at Redaktionen af eventuelle fremtidige Udgaver blev lagt hos Dansk veterinærhistorisk Samfund.

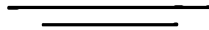
Desværre har vi maattet udskyde det alfabetiske Register for de sidste Aargange.

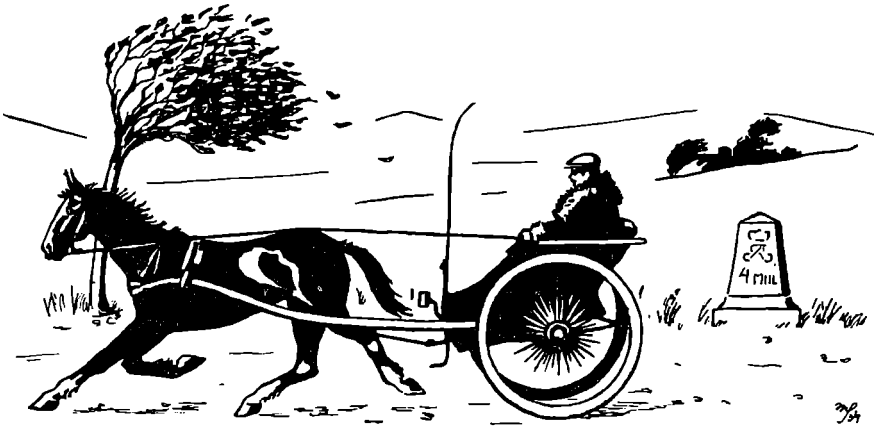
V. Mørch-Sørensen.

INDHOLD.

	Side
<i>C. Grove Vejlstrup:</i> Artzenismede-Familien Møller	5
<i>K. Thorsen:</i> Amtsdryrlæge Hamanns Virke paa Bornholm	22
<i>C. C. Matthiessen:</i> Om en Hest er tyngelt	35
<i>Kristen Boers:</i> Husdyrenes Værnehelgener i Norden	39
<i>C. F. Sørensen:</i> Dyrslæge Kristen Sørensen, Holsted.	81
<i>N. O. Christensen:</i> Foreningen af yngre Dyrslæger	91
<i>V. Mørch-Sørensen:</i> Hestetræning for 3—4000 Aar siden	107
<i>Philip Hansen:</i> Dyrslæge Lars Andersen, Gimlinge .	115
Korte Beretninger	117
<i>V. Mørch-Sørensen:</i> In Memoriam	121

A/S CARL FR. MORTENSENS FORLAG
KØBENHAVN V.